

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ХАРЧОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ
Інститут (факультет) Навчально-науковий інститут економіки і управління
Кафедра економіки праці та менеджменту

«До захисту в ЕК»

«До захисту допущено»

Директор інституту (декан
факультету)

Завідувач кафедри

_____ Шеремет О.О.
(підпис) (прізвище та ініціали)

_____ Березянюк Т.В.
(підпис) (прізвище та ініціали)

«__» _____ 2021 р.

«__» _____ 2021 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
НА ЗДОБУТТЯ ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ БАКАЛАВРА

зі спеціальності _____ 073 «Менеджмент» _____
(код та спеціальності)

освітньо-професійної програми «Менеджмент» _____

на тему: «Обґрунтування напрямів зниження собівартості продукції» _____

Виконав: здобувач 4 курсу, групи 7а

Ларіна Анастасія Дмитрівна
(прізвище, ім'я, по-батькові)

_____ (підпис)

Керівник: Рибачук-Ярова Т.В., к. е. н., доц.
(прізвище та ініціали)

_____ (підпис)

Рецензент _____
(прізвище та ініціали)

_____ (підпис)

Засвідчую, що в цій
кваліфікаційній
роботі немає запозичень із праць
інших авторів без відповідних
посилань.

Здобувач _____
(підпис)

Київ – 2021 р.

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ХАРЧОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Інститут навчально-науковий інститут економіки і управління
Кафедра економіки праці та менеджменту
Освітній ступінь бакалавр
Спеціальність 073 «Менеджмент»
Освітня програма «Менеджмент організацій і адміністрування»

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри
економіки
праці та менеджменту

_____ Т.В. Березянюк

“27” січня 2021 року

З А В Д А Н Н Я

НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ ЗДОБУВАЧА

Ларіної Анастасії Дмитрівні

1. Тема роботи Обґрунтування напрямів зниження собівартості продукції

керівник роботи Рибачук-Ярова Т.В., к. е. н., доц.

затверджені наказом вищого навчального закладу від 27.01.2021 р № 50-КС.

2. Строк подання здобувачем роботи 24 травня 2021 р.

3. Вихідні дані до роботи Законодавчі та нормативні акти, аналітичні та статистичні матеріали стосовно теми проекту, бухгалтерська, статистична звітність та аналітичні матеріали «ТОВ «ВИГОЛСТРОЙ»

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити)

Розділ 1. Теоретико-методичні основи формування собівартості продукції.

Розділ 2. Дослідження діяльності ТОВ «ВИГОЛСТРОЙ».

Розділ 3. Економічне обґрунтування напрямів зниження собівартості продукції ТОВ «ВИГОЛСТРОЙ»

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень)

Результати дослідження знайшли відображення в 19 рисунках та 43 таблицях ілюстративного матеріалу

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв

7. Дата видачі завдання 27 січня 2021 року**КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН**

№ з/п	Назва етапів виконання кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	Збір та вивчення джерел інформації для написання дипломної роботи. Складання бібліографії наукових джерел.	27.01.2021 р.	
2	Розроблення та затвердження плану роботи керівником дипломної роботи і керівником проектної групи	05.02.2021 р.	
3	Робота над вступом до дипломного проекту	10.02.2021 р.	
4	Підготовка першого розділу, висновків до нього та подання його керівнику	09.03.2021 р.	
5	Підготовка другого розділу, висновків до нього та подання його керівнику	05.04.2021 р.	
6	Підготовка третього розділу, висновків до нього та подання його керівнику	26.04.2021 р.	
7	Підготовка висновків до роботи та подання його керівнику	04.05.2021 р.	
8	Доопрацювання роботи з урахуванням зауважень керівника	12.05.2021 р.	
9	Остаточне оформлення роботи. Формування проекту доповіді, ілюстративного матеріалу. Погодження з керівником дипломної роботи	14.05.2021 р.	
10	Подання завершеної роботи на розгляд комісії з попереднього захисту	17.05.2021 р.	
11	Подання завершеної роботи на розгляд завідувачу кафедри та подача електронного варіанту роботи для перевірки на плагіат	24.05.2021 р.	

Здобувач

_____ (підпис)

Керівник роботи

_____ (підпис)

Ларіна А. Д.

(прізвище та ініціали)

Рибачук-Ярова Т.В

(прізвище та ініціали)

АНОТАЦІЯ

У кваліфікаційній роботі розглянуто і узагальнено існуючі теоретико- методичні основи формування собівартості та обґрунтовано напрями зниження собівартості продукції підприємства.

В роботі здійснено аналіз діяльності та визначено фінансовий стан ТОВ «ВИГОЛСТРОЙ»; проведено дослідження витрат на виробництво гранітної маси.

На основі результатів дослідження визначено основні напрями зниження собівартості продукції підприємства: конструкція власної свердловини, що може бути використана для забезпечення здійснення боротьби з пилоутворенням та виробничих потреб; заміна двигунів автомобілів, що споживають найбільше палива. Обґрунтовано доцільність першочергової модернізації основних засобів.

В роботі здійснено ряд розрахунків із застосуванням програми Excel.

Кваліфікаційна робота викладена на 129 сторінках (без урахування додатків), містить 43 таблиці, 19 рисунків.

Ключові слова: менеджмент, собівартість, витрати, виробництво, шляхи зниження собівартості, матеріальні витрати, економія.

SUMMARY

In the final work reviewed and summarized the current theoretical and methodological basis of the formation of the costumers and on the basis of tensions to reduce the costumers of the enterprise.

The work is carried out analysis of activity and financial condition of TOV "WIGOLSTROY" was identified, conducted an examination of costs for the production of granite mass.

On the basis of the survey results identified the main areas of reduction of consumption of products of the company: the construction of their own drill, which can be used to ensure implementation of anti-pilot warfare and production needs; replacement of engines of cars that consume the most fuel. The necessity of priority modernization of the main vehicles was proved.

The work performed a number of calculations using the Excel program.

The qualification work is presented on 129 pages (without taking into account supplements), contains 43 tables, 19 pictures.

Key words: management, cost-effectiveness, production costs, ways to reduce cost-effectiveness, material costs, economics.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	7
РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ СОБІВАРТОСТІ ПРОДУКЦІЇ.....	10
1.1. Економічна сутність собівартості. Витрати підприємства та їх класифікація з метою калькулювання собівартості.....	10
1.2. Методичні підходи до формування собівартості продукції підприємства.....	30
Висновки до розділу	43
1.....	
РОЗДІЛ II. ДОСЛІДЖЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ТОВ «ВИГОЛСТРОЙ».....	45
2.1. Загальна характеристика діяльності підприємства.....	45
2.2. Аналіз фінансово-економічного стану підприємства.....	53
2.3. Дослідження витрат на виробництво гранітної маси.....	73
Висновки до розділу 2.....	91
РОЗДІЛ III. ЕКОНОМІЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ НАПРЯМІВ ЗНИЖЕННЯ СОБІВАРТОСТІ ПРОДУКЦІЇ ТОВ «ВИГОЛСТРОЙ».....	93
3.1. Прийняття управлінського рішення щодо зниження собівартості продукції.....	93
3.2. Обґрунтування доцільності проведення модернізації основних засобів для здійснення збутової діяльності.....	104
Висновки до розділу 3.....	115
ВИСНОВКИ.....	117
СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ.....	122
ДОДАТКИ	130

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Собівартість продукції – одна з економічних категорій, що відображає ефективність виробництва та діяльності підприємства в цілому. Підвищення ролі та значення собівартості продукції в організації виробництва і його управління вимагає постійного удосконалення методів планування, обліку витрат та обчислення їх розміру на одиницю виробленої продукції, адже саме собівартість є одним з найголовніших інструментів в досягненні ключових цілей будь-якого виробничого підприємства: підвищення прибутку, забезпечення сталого розвитку та утримання чи збільшення частки споживачів на ринку, що підвищує конкурентоспроможність господарюючого об'єкту на ринковій арені. Саме тому, надзвичайно важливим є опанування всіх інструментів за допомогою яких можна виявити резерви та недоліки будь-яких процесів на підприємстві та ефективно використовувати задля досягнення ключових цілей.

Питання зниження собівартості продукції є актуальним у будь-який час. Процес формування собівартості та визначення основних шляхів її зниження стали основою робіт багатьох вчених-економістів. Серед яких: А. Кальмес, В.М. Пархоменко, Ю.С. Цал-Цалко, О.П. Рудановський, М.Г. Чумаченко, Ф.Ф. Бутинець та інші. Питаннями зниження собівартості продукції у гірничодобувній сфері займалися І.Д. Андрієвський, М.О. Терещенко та інші.

Метою роботи є наукове дослідження теоретично-методичних і прикладних основ формування собівартості продукції та обґрунтування заходів її зниження на ТОВ «ВИГОЛСТРОЙ»

Мета роботи зумовлює реалізації певних завдань, тому були визначені та виконані наступні:

- досліджено економічні підходи до визначення поняття собівартості;

- проаналізовано види собівартості продукції та надано коротку характеристику кожному з них.
- окреслено методи формування собівартості продукції підприємства;
- наведено загальну характеристику підприємства,
- здійснено аналіз фінансово-економічного стану підприємства;
- досліджено витрати на виробництво та збут продукції підприємства;
- проаналізовано внутрішнє середовище підприємства з метою визначення можливих заходів зниження собівартості продукції;
- розроблено управлінське рішення щодо зниження собівартості продукції;
- обґрунтовано доцільність проведення модернізації основних засобів для здійснення збутової діяльності;
- здійснено оцінку економічного результату від впровадження проекту зі зниження собівартості продукції та визначено вплив на ефективність діяльності підприємства.

Об'єкт дослідження – процес формування собівартості продукції підприємства та напрямів її зниження.

Предмет дослідження – сукупність теоретичних, методичних та практичних рекомендацій обґрунтування напрямів зниження собівартості продукції.

Сферою застосування є ТОВ «ВИГОЛСТРОЙ».

Методи дослідження. Для аналітичного дослідження фінансово-економічного стану підприємства, собівартості його продукції та розробки пропозицій її зниження в роботі були використані метод аналізу та синтезу, метод вимірювання, метод калькуляції, графічний метод, метод порівняння.

Інформаційну базу дослідження складають наукові праці вітчизняних та зарубіжних учених в межах проблемної області, дані державної статистичної звітності, публікації офіційних та наукових журналів та спеціалізованих вітчизняних та закордонних видань, звітність та рекламна інформація підприємства, матеріали міжнародних та українських наукових конференцій, Інтернет-ресурси.

Апробація результатів випускної кваліфікаційної роботи Основні результати дослідження пройшли апробацію та оприлюднені в матеріалах 87 Міжнародної наукової конференції молодих учених, аспірантів і студентів "Наукові здобутки молоді – вирішенню проблем харчування людства у XXI столітті", 15–16 квітня 2021 р. – К.: НУХТ, 2021 р. – Ч.3. – с. 44.

РОЗДІЛ І. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ СОБІВАРТОСТІ ПРОДУКЦІЇ

1.1. Економічна сутність собівартості. Витрати підприємства та їх класифікація з метою калькулювання собівартості

Собівартість – дзеркало підприємництва, мірило ефективності виробництва. Зниження собівартості продукції, робіт і послуг – найважливіший резерв збільшення прибутку (позитивного фінансового результату), що є основним джерелом власних засобів організації, котрі направляються на подальший розвиток та вдосконалення виробництва [37, с. 17; 64, с. 3].

Підвищення ролі та значення собівартості продукції в організації виробництва і його управління вимагає постійного удосконалення методів планування, обліку витрат та обчислення їх розміру на одиницю виробленої продукції, адже саме собівартість є одним з найголовніших інструментів в досягненні ключових цілей будь-якого виробничого підприємства: підвищення прибутку, забезпечення сталого розвитку та утримання чи збільшення частки споживачів на ринку, що підвищує конкурентоспроможність господарюючого об'єкту на ринковій арені.

Ринок – достатньо агресивне середовище, яке усуває всі неефективні та відсталі підприємства, тому на сьогоднішній день метою господарюючого об'єкту має бути доцільне використання ресурсів, ефективний їх розподіл, що в свою чергу призводить до зниження собівартості продукції, але разом з тим саме ця економічна категорія дає уявлення про прогалини та вузькі місця, де можуть бути знайдені резерви для досягнення поставлених цілей.

Трактування поняття “собівартість” носить досить дискусійних характер. В економічній теорії поняттям “собівартість” нерідко оперують лише як категорією, яка відповідає вартості. Собівартість продукції у

багатьох випадках розглядається тільки як показник, який використовується в практиці прогнозування, обліку, калькулювання і аналізу [37, с. 13].

Так, у ряді робіт з економіки собівартість визначають як частину вартості, виражену в грошовій формі, пов'язану з виготовленням і реалізацією продукції, іншими словами, як грошовий вираз витрат на спожиті засоби виробництва і на оплату праці [69, с. 90-92].

У роботах зі статистики найчастіше собівартість характеризується як сума (сукупність) виражених в грошовій формі витрат, пов'язаних з випуском певного обсягу і складу продукції [37, с. 13].

У літературі з бухгалтерського обліку і економічного аналізу собівартість продукції, як правило, визначають як важливий якісний показник діяльності підприємства, що виражає витрати суб'єкту господарювання, пов'язані з виробництвом і реалізацією конкретних видів продукції [9; 12-14; 37].

В англомовній економічній літературі з управлінського обліку не приділяється особливої уваги самому терміну “cost”, під яким розуміють затрати, витрати, ціну, вартість, собівартість в залежності від конкретної виробничо-господарської ситуації. Показовим є те, що самого терміну “собівартість” в американській обліковій літературі немає. Певною мірою він заміняється поняттям “cost” (витрати) чи “unit cost” (витрати в розрахунку на одиницю виробу). Разом з тим у західноєвропейській літературі є спеціальний термін (німецьке “Selbskosten” чи французьке “prix de revient”), що буквально перекладається українською мовою як “собівартість” [55, с. 124-128].

Відсутність регламентованих варіантів вирішення управлінських задач пояснює відсутність в корпоративній термінології концептуального поняття собівартості.

Собівартість продукції – це виражені в грошовій формі поточні витрати підприємства на виробництво та реалізацію одиниці продукції [29,

с. 553]. Це ключовий показник роботи підприємства, який відображає досягнення та недоліки його роботи як однієї організаційної одиниці та кожного його структурного підрозділу. Систематичне зниження собівартості продукції має надзвичайно важливе значення, бо дає підприємству можливість за стабільних ринкових цін отримувати більший прибуток на кожну гривню здійснених витрат.

В. М. Пархоменко зазначає, що собівартість продукції – це вартісне вираження витрат підприємства, що пов'язані з використанням у технологічному процесі природних, трудових і фінансових ресурсів, сировини, матеріалів, палива, енергії, основних засобів підприємства, а також витрат на виробництво і збут готової продукції, включаючи встановлені державою обов'язкові відрахування, податки й платежі [54, с. 2].

Ю. С. Цал-Цалко визначає собівартість продукції, як суму витрачених засобів виробництва та доданої вартості, створеної підприємством за рахунок використання трудового потенціалу працівників та сплати соціальних відрахувань [73, с. 6].

Собівартість як економічна категорія характеризує, перш за все виробничі стосунки між суб'єктами господарювання і державою з приводу використання у виробничому процесі робочої сили, засобів праці, предметів праці і природних ресурсів. Основу її складають суспільні витрати виробництва, до складу яких включаються витрати на спожиті засоби виробництва (сировину, матеріали, паливо, амортизацію основних засобів) і оплату праці. Кошти, витрачені на виробництво продукції і включені до складу собівартості, мають бути відшкодовані в результаті здійснення простого відтворення [64, с. 6].

Собівартість як показник господарської діяльності відображає витрати конкретної організації на виробництво відповідного виду продукції в грошовій формі. Тому він є найважливішим якісним показником роботи організації, за рівнем якого можна робити висновки

про ефективність використання виробничого потенціалу (робочої сили, матеріальних ресурсів), про організацію і технологію виробництва [64, с. 6].

Показник собівартості широко застосовується на всіх рівнях управління економікою: є базою ціноутворення на продукцію, що випускається, використовується при визначенні нижньої межі цін, обґрунтуванні рішень про обсяг і структуру випуску продукції.

На рівні організації собівартість є критерієм, за яким судять про доцільність виробництва того або іншого виду продукції, що передбачає зіставлення витрат організації з її доходами, прибутком, отриманим від реалізації продукції, робіт і послуг.

При внутрішньогосподарському розрахунку потрібне обчислення собівартості не тільки по організації в цілому, але і в розрізі її структурних підрозділів. На цьому рівні управління собівартість є одним з найважливіших показників, за яким визначають ефективність господарювання в різних формуваннях: зіставляються фактична собівартість одиниці продукції з плановою (розрахунковою), визначається економія засобів і розміри матеріального стимулювання працівників, що забезпечили зниження витрат [64, с. 7-8].

Таким чином, собівартість продукції з економічної точки зору характеризує використання ресурсів підприємства, виражених в грошовій формі на виробництво і реалізацію продукції, як показник господарської діяльності є якісним показником, що характеризує ефективність діяльності підприємства [63].

Собівартість продукції є однією з тих категорій, порядок формування яких регулюється на корпоративному, договірному (галузевому) та законодавчому рівнях. Регулювання здійснюється такими законодавчими актами як: Закон про бухгалтерський облік [31], Податковий кодекс України [57], положення (стандартів) бухгалтерського обліку (П(С)БО 16) [58]. Зазначені нормативні акти визначають загальні підходи щодо

здійснення розподілення та процесу обліку витрат та їх видів, які відносяться на собівартість.

Особливості формування собівартості на рівні галузевих міністерств з урахуванням особливостей її виробничої діяльності знаходять своє відображення в положеннях та інструкціях з формування собівартості продукції у різних сферах діяльності та методичних рекомендаціях. Тут в залежності від особливостей технологічного процесу певної галузі виробництва викладені рекомендації щодо розподілення витрат на собівартість продукції [46; 47; 59].

Корпоративний рівень регулювання порядку формування собівартості продукції здійснюється через розроблену на підприємстві облікову політику, документ, який оформляється наказом по підприємству і містить основні відомості про організацію облікової діяльності підприємства, яка застосовується з початку здійснення його господарських операцій. В обліковій політиці мають бути задекларовані: метод калькулювання виробничої собівартості продукції (робіт, послуг), перелік і склад статей калькулювання виробничої собівартості продукції (робіт, послуг), перелік і склад змінних і постійних загальновиробничих витрат, бази розподілу загальновиробничих змінних та розподілених постійних загальновиробничих витрат, метод амортизації та строки корисного використання основних засобів та нематеріальних активів, та методи оцінки вибуття запасів, тощо.

За різноманітними кваліфікаційними ознаками виділяють різні види собівартості. Характеристика видів собівартості наведена в табл. 1.1.

Представлені види собівартості мають надзвичайно важливе значення при аналізі, наприклад технологічна собівартість може дати уявлення про резерви у виробничому процесі, в той час, як аналіз собівартості реалізованої продукції охопить більше процесів при визначенні можливостей підприємства. Дані про середньогалузеву

собівартість дають змогу правильно встановлювати державні закупівельні ціни на продукцію.

Таблиця 1.1.

Характеристика видів собівартості

Вид собівартості	Характеристика
<i>За повнотою охоплення витрат</i>	
Повна	Сукупність всіх витрат на виробництво і реалізацію продукції.
Виробнича	Формується з усіх витрат організації на виробництво продукції, а також витрат з обслуговування виробництва і управління (загальновиробничі витрати) – може обчислюватися не тільки в цілому по організації, але і по окремих виробничих підрозділах
Технологічна	До її складу входять статті калькуляції наведені в П(С)БО-16
<i>Для потреб планування, обліку і аналізу</i>	
Індивідуальна	Витрати окремої організації на виробництво і реалізацію продукції
Галузева	Характеризує сукупність всіх витрат організацій галузі для здійснення тієї ж мети – виробництва і реалізації продукції. Показники галузевої собівартості є зведеними, тобто вони обчислені в результаті співвідношення суми витрат на виробництво і реалізацію продукції всіх суб'єктів господарювання, що входять в галузь, на кількість виготовленої ними продукції. Аналогічним чином обчислюються показники собівартості за адміністративно-територіальним принципом (по районах, областях) або ж по відомствах (міністерствам, концернам і іншим об'єднанням)
Фірмова	Собівартість продукції, виготовлена організаціями, що входять у відповідне об'єднання (фірму)
<i>Залежно від часу і мети обчислення</i>	
Планова	обчислюється на початку звітної періоду (року, кварталу, місяця) виходячи з планових норм витрат і планових показників з випуску продукції на запланований період
Фактична	обчислюється в кінці звітної періоду на підставі інформації, що міститься в бухгалтерському обліку, про фактичні витрати на виробництво і фактичну кількість отриманої продукції
Провізорна (очікувана)	обчислюється, як правило, в сільськогосподарських підприємствах на основі інформації про фактичні витрати і фактичному виході продукції за три квартали поточного року, а також на основі розрахунків за витратами і очікуваним виходом продукції за четвертий квартал. Показники провізornoї собівартості дають можливість зіставити очікувані результати виробничої діяльності за поточний рік з плановими і розробити заходи на час, що залишився до кінця року, зі зниження собівартості продукції і підвищення рентабельності сільськогосподарського виробництва
Нормативна	обчислюється за поточними нормами витрат, що діють на певну дату. Вона використовується для контролю за відхиленнями фактичних витрат від встановлених норм
<i>Залежно від часу обчислення</i>	
Річна	Складається раз на рік
Квартальна	Складається раз на квартал
Місячна	Складається кожного місяця

Джерело: узагальнено автором за даними [42; 43; 63; 80]

Собівартість значною мірою впливає на рентабельність виробництва, є важливим показником при оцінці нової техніки та визначенні ефективності капітальних вкладень у виробництво, має важливе мікро- та макроекономічне значення, широко застосовується для проведення оцінки виробничих, ціноутворюючих та інноваційних процесів.

Зростання ефективності виробництва досягаються зокрема зниженням собівартості продукції, саме тому надзвичайно необхідним є знання її рівня та структури. Так як собівартість продукції складається з витрат, наступним кроком буде дослідження витрат підприємства та їх класифікація.

Собівартість продукції формується підприємством з витрат, які виникають в процесі здійснення підприємством своєї господарсько-виробничої діяльності, направленої на виготовлення продукції.

Існує безліч визначень, в яких витрати визначаються показником собівартості або як вартість застосовано-спожитих ресурсів, необхідних для здійснення виробничо-господарської діяльності підприємства і досягнення ним поставлених цілей [12, с. 4; 55; 70].

Згідно Положення (стандартів) про бухгалтерський облік, *витрати* – це зменшення економічних вигад у вигляді вибуття активів або збільшення зобов'язань, які призводять до зменшення власного капіталу (за винятком зменшення капіталу за рахунок його вилучення або розподілення власниками) [58].

На рис. 1.1 наведено принцип формування затрат і калькулювання собівартості продукції, який діє відповідно до П(С)БО 16 “Витрати”.

Варіант обліку затрат та калькулювання собівартості продукції, згідно з національними стандартами бухгалтерського обліку, включає такі основні етапи [48, с. 174]:

1) віднесення прямих матеріальних і трудових затрат із відрахуваннями, а також загальновиробничих (змінних та постійних розподілених) затрат на собівартість виробництва продукції;

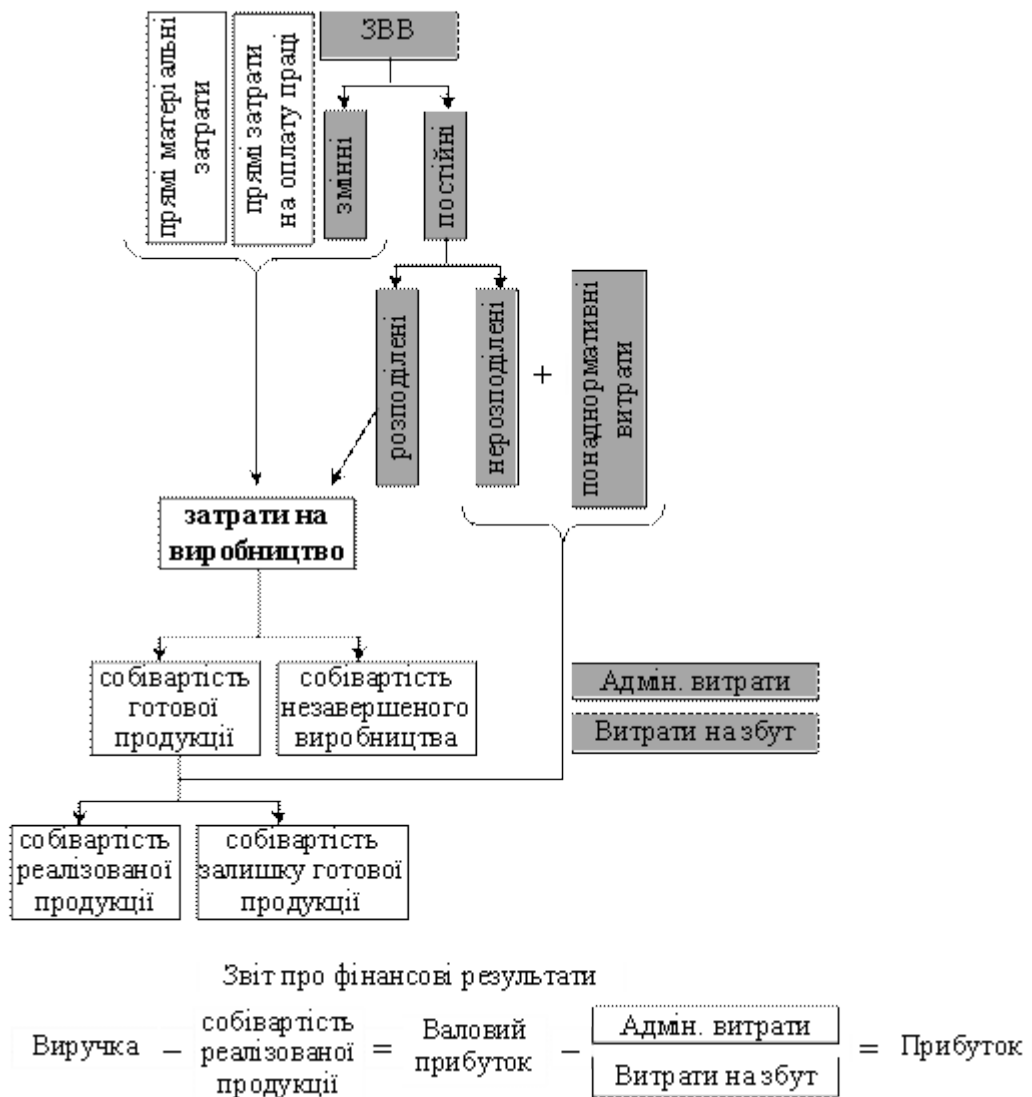

Рис. 1.1. Система обліку затрат та калькулювання собівартості відповідно до П(С)БО 16 “Витрати”

Джерело: побудовано автором відповідно до П(С)БО 16 “Витрати”[58]

2) розподіл виробничих затрат між готовою та не завершеною виробництвом продукцією;

3) віднесення постійних нерозподілених і наднормативних затрат на собівартість реалізованої продукції;

4) калькулювання собівартості реалізованої продукції та оцінка залишку готової продукції;

5) віднесення адміністративних затрат і затрат на збут на фінансовий результат діяльності підприємства.

Витрати класифікуються залежно від виду діяльності, в процесі виконання якого вони виникли, по економічним елементам та статтям витрат. Саме тому важливим є розуміння видів діяльності підприємства. Взагалі, діяльність підприємства може бути звичайною та надзвичайною.

Звичайна – це основна діяльність підприємства, та всі операції що можуть бути з нею пов'язані.

Надзвичайна – це події, які не можуть бути передбачені в межах звичайної діяльності та призводять до витрат (зсуви, землетруси, аварії, пожежі, повені та зсуви).

Звичайна діяльність може бути *фінансовою, інвестиційною та операційною*.

Згідно Національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку в Україні, *фінансова діяльність* – діяльність, яка призводить до змін розміру і складу власного та позикового капіталу підприємства [49]. Результатом такої діяльності є отримання вигоди у вигляді процентів або цінних паперів, а витрати фінансової діяльності пов'язані із запозиченнями фінансових коштів, що не є необхідністю для здійснення інших видів діяльності підприємства.

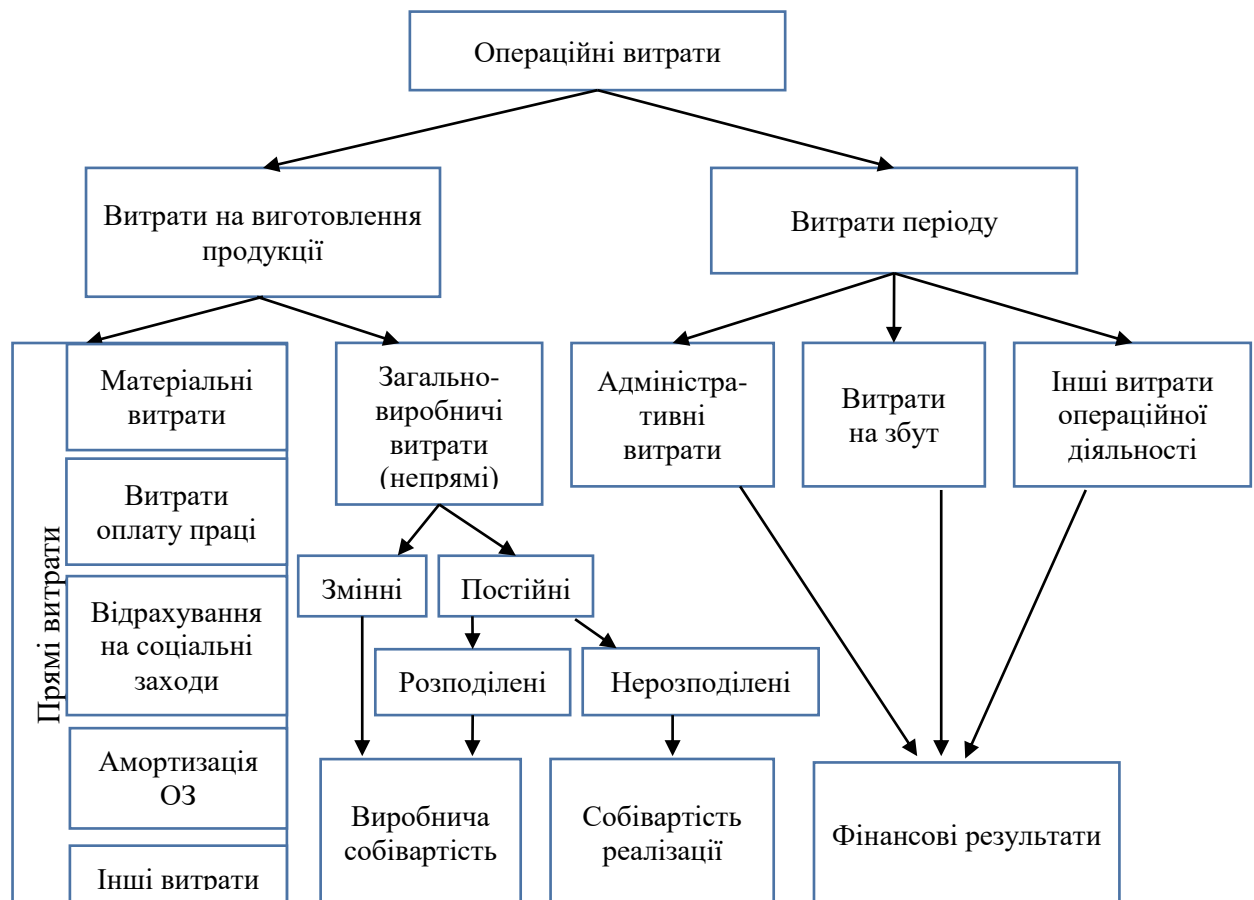
Інвестиційна діяльність – діяльність, пов'язана з придбанням та збутом довгострокових активів та інших інвестицій, що не є грошовими коштами. Інвестиційна діяльність призводить до отримання прибутку та формування витрат, що обліковуються методом участі в капіталі (представляє собою метод обліку фінансових інвестицій, згідно якого балансова вартість інвестицій збільшується або зменшується на ту частку, що дорівнює частці інвестора у капіталі об'єкта інвестування).

Операційна діяльність – це основна діяльність підприємства, що не є інвестиційною або фінансовою діяльністю. Іншими словами, це операції, пов'язані з виробництвом або реалізацією продукції, що забезпечують основну частку доходу підприємства та є метою його створення.

Доходом від операційної діяльності підприємства є чистий дохід від реалізації продукції, в процесі виробництва якої формуються витрати.

Виходячи з усього вищесказаного, можна виділити першу класифікаційну ознаку в визначенні видів витрат підприємства, та зазначити, що залежно від виду діяльності підприємств витрати бувають: операційними, фінансовими та інвестиційними.

У виробничому підприємстві яке займається всіма видами діяльності, собівартість продукції – це операційні витрати, саме тому важливим є розуміння структури витрат операційної діяльності

підприємства, які поділяються на витрати на виготовлення продукції та

витрати періоду. Детальний склад та структуру цих витрат відобразимо на рис. 1.2.

Рис. 1.2. Витрати підприємства

Джерело: побудовано автором

З рис. 1.2 видно, що в основу операційних витрат лягають витрати на виробництво продукції та витрати періоду.

Витрати на продукцію – всі витрати, пов'язані з виробництвом кожного виду продукції. Для торговельного підприємства – це витрати на придбання реалізаційних товарів.

Витрати періоду – це витрати, які не можуть бути включені у виробничу собівартість і розглядаються як витрати того періоду, в якому вони були здійснені.

Але саме по собі поняття витрат є надзвичайно складною економічною категорією. Разом з розвитком підприємництва виникла й еволюція підходів до розрахунку витрат. Якщо спочатку витрати лише оцінювали результат діяльності підприємства та визначали наскільки доцільним є ведення даного бізнесу, то зараз витрати – це потужний інструмент управління ефективністю діяльності підприємства.

Розвиток витрат вимагав удосконалення підходів щодо їх класифікацій, саме тому на сьогодні існує низка видів витрат в залежності від різних класифікаційних ознак, тобто характеристик об'єкта, за якою здійснено типологію [12; 17-18; 55-56; 70]:

- **За економічним змістом:** бухгалтерські та економічні.

Бухгалтерські витрати являють собою вартість витрачених ресурсів, яка вимірюється у фактичних цінах їх закупівлі. Вони представлені у вигляді платежів за придбані ресурси (матеріали, сировина, праця робітників і т. д.).

Економічні витрати – це альтернативна вартість можливості, тобто інших речей, від покупки яких треба відмовитися, щоб витратити гроші на певний продукт.

• **В залежності від зв'язку з операційною діяльністю:** виробничі витрати, адміністративні витрати, витрати на збут та інші операційні витрати.

Виробничі витрати – це прямі витрати та матеріали, трудового фактору, інші прямі витрати та загальновиробничі витрати (змінні і постійні розподілені).

Адміністративні витрати – це витрати пов'язані з управлінськими процесами на підприємстві.

Витрати на збут – витрати пов'язані з реалізацією продукції.

• **В залежності від часу виникнення витрат:** поточні, одноразові, майбутні.

Поточні витрати – це витрати, що пов'язані з щоденними потребами підприємства для забезпечення його нормального функціонування (сировина, матеріали, вартість робочої сили, комплектуючі, тощо). Ці витрати піддаються плануванню і пов'язані з основними видами діяльності

Поточні витрати виробництва можуть бути *циклічними і безперервними*. Циклічні виникають періодично, та повторюються через певні проміжки часу, тобто з кожним циклом виготовлення продукції (витрати на матеріали, оплату праці працівників виробництва та ін.), безперервні існують незалежно від виробництва та відбуваються постійно та необхідні також для управління підприємством (амортизація основних засобів підприємства, витрати на заробітну плату адміністрації, тощо).

Одноразові – витрати, що носять разовий характер в період не більше ніж раз на місяць (придбання канцелярських товарів, вартість переговорів тощо). Як правило, ці витрати є також базою для започаткування будь-яких процесів на підприємстві.

Майбутні витрати – це витрати, на які відбуваються раніше ніж фактично настають. Інакше кажучи підприємство депонує кошти на майбутні потреби (сезонні витрати оплата відпусток, освоєнням нових виробництв та агрегатів; оплата страхового поліса, сплачені авансом платежі; оплата страхового поліса; передплата на журнали, газети, періодичні видання тощо).

- **За економічною роллю у процесі виробництва:** основні, накладні.

Саме поняття «*основні витрати*» дає підстави вважати, що вони відносяться до процесу створення кінцевого продукту, тобто витрати, що виникають в ході здійснення технологічного процесу виготовлення продукції (закупівля сировини та основних чи допоміжних матеріалів, оплата праці основних виробничих робітників), а також витрати пов'язані з утриманням та експлуатацією основних засобів виробництва. *А поняття «накладні»* – це супутні витрати, що включають в себе витрати на утримання об'єктів основних засобів, утримання апарату управління, обслуговування самого виробництва, підвищення і відрядження персоналу і т. д.

Так як на підприємстві та його цехах може вироблятися не один вид продукції – виникає необхідність в розподілі між різними товарами рівномірно до обраної бази розподілу (трудоемкості, матеріалоємкості або фондоємкості виробництва, тощо).

- **За способом віднесення на собівартість:** прямі, непрямі.

Прямі – це витрати, пов'язані з виготовленням певного виду продукції і можуть бути віднесені на його собівартість прямо. Якщо підприємство займається виробництвом лише одного виду продукції – всі витрати вважаються прямими.

Непрямі витрати виникають в результаті виготовлення декількох видів продукції. Вони не можуть прямо бути віднесені ні на один із видів.

Непрямі витрати групуються та розподіляються пропорційно між всіма видами продукції.

- **Залежно від обсягу виробництва:** змінні, постійні та сукупні.

Змінні витрати – це витрати, які варіюються в залежності від об'єму продукції, що виробляється. Наприклад, якщо підприємство вирішило нічого не випускати, то зрозуміло, що закупівель не буде, але якщо прийнято рішення про збільшення обсягу продукції – пропорційно зростатимуть і витрати.

Під постійними витратами маються на увазі витрати, які не залежать від наміру підприємства випускати продукцію та її кількості. Ці витрати носять постійний характер (плата на оренду, заробітна плата працівників адміністративного апарату та ін.). Дані витрати при заданій структурі організації та технічному оснащенні виробництва залишаються практично незмінними. Постійні витрати акумулюються кошторисним шляхом та розподіляються між видами продукції в вибраній пропорції.

Відмінність змінних і постійних витрат має дуже важливе значення на практиці, так як підприємство може контролювати обсяг змінних витрат, постійні ж витрати повинні бути сплачені обов'язково, вони не піддаються контролю. Варто зазначити, що якщо фірма не виробила продукції взагалі, то сума її витрат дорівнює сумі постійних витрат.

Варто зазначити, що разом зі зростанням обсягу виробленої продукції, постійні витрати на одиницю продукції зменшуються і навпаки. Зміни економічної ефективності за зростання масштабів виробничої діяльності називаються *ефектом масштабу* [56].

Якщо зростання обсягів виробництва перевищують темпи зростання обсягів ресурсів, виникає *зростаючий ефект масштабу*. Якщо обсяги виробництва ростуть в однаковій мірі з обсягами факторів виробництва, в такому випадку ефект масштабу буде *постійним*. Якщо ж обсяги ресурсів використаних в виробництві збільшуються в більшій мірі ніж обсяги виробництва, то ефект масштабу *спадний* [56]:

$$\Delta_n = \frac{\Pi_3}{N_3} - \frac{\Pi_6}{N_6} \quad (1.1)$$

де, Δ_n – економія умовно-постійних витрат, грн

Π_3 – сума постійних витрат в звітному періоді, грн.;

Π_6 – сума постійних витрат в базовому періоді, грн.;

N_3 – обсяг виробництва продукції в звітному періоді;

N_6 – обсяг виробництва продукції в базовому періоді.

Сума постійних та змінних витрат дорівнює загальній сумі витрат на увесь обсяг продукції та називаються сукупними [56]:

$$C = 3 \cdot N + \Pi \quad (1.2)$$

де, C – загальні (сукупні) витрати;

3 – змінні витрати на одиницю продукції;

N – обсяг виробництва продукції в натуральному виразі;

Π – постійні витрати підприємства за визначений період.

Залежно від місця виникнення витрат (цех, дільниця чи завод) постійні витрати накопичуються у відповідному кошторисі (адміністративних витрат, витрат на збут та інших операційних витрат).

Перед будь-яким підприємством стоїть важливе питання, яке заключається у тому, скільки продукції варто виробляти, як її виробляти і чи варто взагалі. На основі величини постійних витрат (Π), ціни продукції (Π) та змінних витрат (3) можна дати відповідь на ці питання визначивши точку беззбитковості виробництва (N_6), тобто той обсяг виробництва продукції, при виготовлені якого підприємство покриватиме всі витрати на виробництво, але прибутку не отримає та визначатиметься за формулою [56]:

$$N_6 = \frac{\Pi}{\Pi - 3} \quad (1.3)$$

При зростанні обсягу виробництва, вищого аніж беззбитковий – частка постійних витрат зменшується проявляється ефект масштабу та формується прибуток. Відношення цієї різниці між фактичним обсягом

виробництва та його рівнем беззбитковості називається коефіцієнтом економічної безпеки виробництва (K_{ϕ}) [56]:

$$K_{\phi} = \frac{N_{\phi} - N_{\phi}}{N_{\phi}} \quad (1.4)$$

де N_{ϕ} – фактичний (плановий) обсяг виробництва;

N_{ϕ} – беззбитковий об'єм виробництва продукції.

- **Залежно від відношення до процесу виробництва:**
виробничі, невиробничі.

Виробничі – це витрати на виробництво продукції (включаються всі прямі та загальновиробничі витрати).

Невиробничі – це витрати, що мають наступні характеристики: 1) виникнення під час звичайної діяльності; 2) відсутність зв'язку з основним видом діяльності; 3) включення до складу витрат іншої операційної діяльності. Невиробничі витрати не входять до собівартості реалізованої продукції, а зменшують суму прибутку (реалізація і збут продукції, а також інші витрати).

- **Види витрат за центрами відповідальності** – витрати підрозділів, де формуються витрати, наприклад: витрати виробництва, витрати цеху, витрати дільниць та витрати відділів.

Основною метою розподілу витрат за центрами відповідальності є отримання можливості проведення систематичного аналізу витрат підприємства у розрізі місць їх виникнення. Формування центрів витрат забезпечує:

- участь менеджера у розробленні цілей діяльності, планів виробництва;
- відповідальність менеджера центру за витратами, які контролюються;
- відповідальність менеджера за результати;
- оперативність прийняття рішення щодо контролю та зменшення витрат.

Формування центрів витрат дає можливість створити ефективну систему мотивації та підвищити економічну ефективність роботи підприємства.

- **За відношенням до звітнього періоду:** витрати поточного періоду, витрати минулого періоду та витрати майбутнього періоду.

Витрати поточного періоду – це витрати, зумовлені фактами господарської діяльності поточного звітнього періоду і визнані в звіті про прибутки і збитки даного періоду

Витрати майбутніх періодів – витрати на освоєння нових видів продукції, вдосконалення технології виробництва, на гірські підготовчі та розкривні роботи і т.п. Вони списуються на собівартість продукції в майбутні періоди в міру освоєння.

Витрати минулих періодів – це витрати, що не були враховані в податкових минулих періодах через помилки, що були допущені та виявлені у звітному податковому періоді платником, аудитором чи податківцем. Такі витрати відносяться до інших витрат. Але якщо виявлені витрати відносяться до звітнього періоду – вони відображаються у складі витрат відповідної групи, але їх присутність у складі витрат є обов'язковою.

- **За ступенем агрегованості:** одноелементні та комплексні.

Одноелементні витрати являють собою один вид витрат. Комплексні витрати об'єднують в собі одноелементні витрати. Наприклад, матеріальні витрати включають в себе витрати на сировину, матеріали, комплектуючі та напівфабрикати, паливо, тару, запасні частини, тощо.

- **За ефективністю витрат:** продуктивні та непродуктивні.

Продуктивні – це вартість тих ресурсів, використання яких призвело до отримання вигоди, тобто допомогло виробити та реалізувати продукцію.

Непродуктивні – це витрати підприємства, які маючи відношення до виробництва продукції, через певні причини не змогли значно впливати на

випуск готового продукту (втрати від браку, простоїв, недостачі та псування сировини та ін.). Існують певні норми допустимого браку у виробництві, в такому разі витрати від псування включаються в фактичну собівартість. Втрати ж від порушення договірних умов з різними суб'єктами господарювання відшкодовуються за рахунок прибутку.

- **Залежно від управлінських рішень:** релевантні та нерелевантні.

Релевантними називаються ті витрати, які змінюються в результаті прийняття рішення, *а нерелевантними*, відповідно, витрати, що не залежать від прийняття управлінського рішення.

Наприклад, витрати будуть релевантними при прийнятті рішення: про купівлю якогось обладнання чи взяти його в оренду. Але в обох випадках витрати на енергію чи паливо, які необхідні будуть для введення його в експлуатацію будуть однаковими, тобто нерелевантними, незалежно від прийнятого рішення.

- **За спрямованістю обліку:** дійсні та альтернативні.

Дійсні витрати – це фактичні витрати, понесені в процесі виробництва та реалізації.

Альтернативні витрати елемент прийняття рішення за допомогою визначення величини втраченої можливості, також альтернативні витрати визначаються, як альтернативні доходи фірми постачальника, якими забезпечує його виробниче підприємство, щоб не допустити альтернативного використання виготовлених ресурсів компаніями-конкурентами.

- **За рівнем контролю:** контрольовані та неконтрольовані.

Контрольовані витрати – це витрати, які можуть управлятися менеджером, фактично управління полягає в виборі серед різних варіантів на придбання того чи іншого виробничого чи невиробничого фактору, в результаті чого менеджер може мінімізувати чи уникнути витрат. а Прикладом контрольованих витрат є витрати на сировину та матеріали

(обираючи постачальника), витрати на оплату праці (обираючи трудові ресурси, що мають різну вартість) та інші витрати.

Неконтрольовані витрати – витрати, якими не можливо управляти, вони є обов'язковими, ухилення від яких має негативні наслідки, це перш за все податкові відрахування, амортизація основних засобів підприємства, та плату за оренду, коли альтернатива є неможливою.

Для того щоб визначити собівартість будь-якого виду продукції, всі витрати на її виробництво розраховують окремо від усіх витрат, цей процес називається *калькуляцією*. Перераховані вище види витрат є невід'ємною складовою у розумінні сутності поняття калькуляції собівартості, так як вона є зібранням, у певній логічній послідовності, витрат на виробництво чи збут продукції.

Калькулювання собівартості – є об'єктивно необхідним процесом виробництва, воно являє собою комплексну систему науково-обґрунтованих розрахунків виробничих витрат, пов'язаних з виготовленням продукції. Вона необхідна при: визначенні доцільності подальшого випуску продукції; встановленні оптимальної ціни на продукцію; оптимізації асортименту продукції, що випускається; оцінки якості роботи управлінського персоналу.

Калькулювання собівартості сприяє посиленню контролю за дотриманням матеріальних, трудових і фінансових норм витрат ресурсів, виявленню непродуктивних і економічно недоцільних витрат, забезпеченню технічного та технологічного оновлення процесу виробництва. Калькулювання на підприємстві відбувається на основі певних принципів:

1. Наукового обґрунтування виробничих витрат.
2. Встановлення об'єктів обліку витрат, об'єктів калькулювання та калькуляційних одиниць.

3. Вибору методу обліку витрат і калькулювання, що вибирається підприємством самостійно, в залежності від сфери діяльності, галузі, розміру та технології виробництва.

Кожне підприємство має основні статті витрат, без яких не обходиться випуск продукції. Відмінність цих статей калькуляції від аналогічних елементів витрат полягає в тому, що в першому випадку враховуються тільки витрати на певний виріб, а в другому – всі витрати підприємства, незалежно від того, де і на які потреби вони були здійснені.

Групування витрат за статтями допомагає при відокремленні тих витрат, які пов'язані з виробництвом окремих видів продукції та можуть прямо і безпосередньо включатись до їх собівартості, а також тих, що акумулюються протягом певного періоду, а в його кінці розподіляються між окремими видами продукції пропорційно певній базі (табл. 1.2).

Таблиця 1.2

Статті калькуляції

№	Статті калькуляції	Зміст статті	Об'єкт розрахунку
Прямі витрати			
1	Сировина та матеріали	Сировина та матеріали на виробництво конкретної продукції згідно технологічного регламенту	Розраховуються витрати, пов'язані з виробництвом даного виду продукції
2	Паливо та енергія на технологічні потреби	Енергія на технологічні потреби та на приведення в дію технологічних машин та обладнання задіяних у виробництві даного виду продукції	
3	Основна і додаткова заробітна плата виробничих працівників	Оплата праці робітників, які задіяні в технологічному процесі виробництва конкретної продукції	
4	Відрахування на соціальні заходи	ЄСВ оплати праці робітників, які задіяні в технологічному процесі виробництва конкретної продукції	
5	Витрати на утримання та експлуатацію технологічного обладнання	Амортизація та витрати на забезпечення функціональності обладнання лінії виробництва продукції, яка калькулюється	Витрати розраховуються по лінії в цілому, а потім розподіляються за видами продукції, що на ній виробляється*

Непрямі витрати			
6	Загальновиробничі витрати	Витрати цеху виробництва даної продукції, які не ввійшли до складу вищевикладених статей	Витрати розраховуються по цеху в цілому, а потім розподіляються за видами продукції**
Сума всіх вищеперерахованих статей називається собівартістю виробництва продукції			
7	Адміністративні витрати	Витрати на утримання адміністрації підприємства та на управління підприємством	Витрати розраховуються по підприємству в цілому, а потім розподіляються за видами продукції***
8	Витрати на збут	Витрати, пов'язані з реалізацією всього асортименту продукції підприємства	
9	Інші операційні витрати	Інші витрати операційної діяльності	

* при умові якщо на даному обладнанні виробляється декілька видів продукції. Якщо виробляється декілька видів продукції, тоді такі витрати є непрямими.

** при умові якщо в цеху виробляється декілька видів продукції. Якщо виробляється один вид продукції, тоді такі витрати є прямими.

*** при умові якщо на підприємстві виробляється декілька видів продукції.

Джерело: складено автором за даними [15; 17; 21; 34; 42-43; 50; 63-64]

В залежності від того, які витрати включаються до собівартості продукції, традиційно виділяють такі види собівартості (рис. 1.3).

Вид собівартості				Стаття калькуляції
Повна собівартість реалізованої продукції	Повна собівартість готової продукції	Виробнича собівартість	Технологічна собівартість	Сировина і матеріали
				Покупні напівфабрикати і комплектуючі вироби
				Роботи і послуги виробничого характеру
				Паливо і енергія на технологічні цілі
				Зворотні відходи (віднімаються)
				Основна заробітна плата
				Додаткова заробітна плата
				Відрахування на соціальні заходи
				Витрати на утримання і експлуатацію обладнання
				Витрати на утримання і експлуатацію нематеріальних активів
				Витрати на підготовку і освоєння виробництва
				Витрати внаслідок браку
				Інші прямі витрати
				ЗВВ
Інші виробничі витрати				
Побічна продукція (вираховується з виробничої собівартості)				
Адміністративні витрати				
Витрати на дослідження і розробку				
Інші операційні витрати				
Постійні витрати на збут				
Змінні витрати на збут				

Рис. 1.3. Види собівартості за повнотою включення витрат

Джерело: складено автором за [63]

І хоча статті калькулювання висвітлюють структуру та складові визначення собівартості продукції, особливості технологічного процесу виробництва, сфера діяльності в якій функціонує певне підприємство та структура і обсяг виробленої продукції зумовлюють вибір певного методу калькулювання або методичного підходу до формування собівартості.

1.2. Методичні підходи до формування собівартості продукції підприємства

В зв'язку з високою конкуренцією на ринку, виробничі процеси підприємств ускладнюються з метою виготовлення унікального продукту, що допоможе завоювати значну частку споживачів. Саме тому разом з розвитком виробництва, мають бути і удосконалені, а саме правильно обрані системи обліку витрат та калькулювання собівартості. Застосування конкретних методичних підходів та способів, визначаються обліковою політикою підприємства, формування якої безпосередньо залежить від особливостей господарської діяльності.

Облікова політика – це сукупність принципів методів і процедур які використовуються підприємством для ведення обліку, складання та надання фінансової звітності [31, ст. 1; 49, частина перша п. 3 НПБО 1]. Це також важливий етап діяльності суб'єкту господарювання, так як від прийнятих облікових оцінок буде залежати фінансовий результат підприємства. Кожне підприємство має право визначати свою облікову політику, самостійно погоджуючи її з власником або уповноваженим органом відповідно до статутних документів [31, ст. 8].

Серед одних з найважливіших таких оцінок є метод оцінки запасів, так як від цього залежить порядок розрахунку собівартості: за середньою собівартістю або за методом ФІФО. Але за будь-яким методом розрахунки

виконують у розрізі елементів витрат: матеріали та витрати обробки (оплата праці і накладні витрати). При використанні методу середньозваженої собівартості для розрахунку кількості умовних еквівалентних одиниць готової продукції не враховують кількість одиниць продукції у незавершеному виробництві на початок звітної періоду, оскільки припускають, що вона закінчена обробкою і включена до складу готової продукції звітної періоду [7; 13].

Зазвичай об'єкти обліку та калькуляції в виробництві – поняття різні, через це використовуються різні способи калькуляції собівартості продукції та виникає питання в тому, наскільки доцільним є використання тих чи інших методів. Чимала кількість наукових досліджень у сфері калькулювання собівартості продукції та методів обліку витрат сформуvala два принципові підходи:

1) методи обліку витрат та калькулювання собівартості – це різні поняття;

2) методи обліку витрат на виробництво виконують те ж саме завдання, що і калькулювання собівартості, тому ці поняття є нерозривними і мають розглядатися в комплексі.

Згідно першого підходу, облік витрат і калькулювання має розглядатися окремо, тому розрізняють методи обліку калькулювання і витрат, які виконують різні функції. В. Ф. Палій зазначає, що метод обліку витрат має характеризувати порядок формування витрат з детальним розумінням того, де вони виникли в конкретному виробничому процесі, а метод калькулювання – це сукупність способів обліку витрат на виробництво за калькуляційними об'єктами та прийомами обчислення собівартості калькуляційних одиниць [51, с. 163].

Метод обліку витрат – спосіб відображення, систематизації, а також групування інформації про витрати, які виникли у підприємства в процесі здійснення своєї діяльності, що була метою його створення.

Метод калькулювання – спосіб розподілу витрат підприємства за визначеними статтями калькуляції з метою формування собівартості певної продукції або її видів.

Калькуляція продукції – це результат здійснення обліку понесених витрат підприємством. Але разом тим, в процесі обліку витрат розкриваються і інші важливі деталі, що характеризують ефективність ведення господарської діяльності певним об'єктом підприємницької діяльності.

Другий підхід базується на тому, що методи обліку витрат та калькулювання собівартості продукції є нероздільними. Т. П. Карпова вважає, що розгляд обох, як єдиного та нерозривного процесу є надзвичайно важливим. При цьому вибір об'єктів обліку витрат визначає систему показників внутрішньої звітності, періодичність складання звітних калькуляцій для різних цілей управління [36].

В науковій літературі найчастіше виокремлено три методи обліку й калькулювання собівартості продукції: нормативний, попередільний і позамовний [15; 21; 33-34; 42-43; 45; 50-54].

Ю. С. Цал-Цалко, окрім вищезазначених, зазначає що в господарській діяльності підприємств часто трапляється ще деякі методи аналітичного формування витрат за калькуляційними об'єктами – попроцесний (простий) та пофакторний [73, с. 259].

Нормативні документи (Методичні рекомендації з формування собівартості продукції, ПСБО 16) не містять детальної інформації щодо різниці між різними методами обліку витрат і методами калькулювання собівартості продукції, хоча й не встановлюють принципів здійснення управлінського обліку на підприємстві [49].

Вважається абсолютно доцільним визнання обліку витрат і калькуляції собівартості, як єдиного процесу, який складається з двох взаємопов'язаних етапів: організації аналітичного обліку витрат та

калькулювання, що включає визначення собівартості одиниці продукції та її загальної кількості.

Разом з вибором методу обліку витрат підприємство визначається і з методом калькулювання. Проте основною проблемою є те, що ці методи здебільшого призначені для теоретичного планування прибутку та не можуть чітко сформулювати собівартість.

Аналізуючи інформацію, викладену в наукових джерелах, існує дві групи сучасних методів обліку витрат та калькуляції собівартості продукції [50; 52; 73, с. 107]:

1) традиційні – методи, що використовувалися в вітчизняній практиці (позамовний, попередільний, пофакторний, нормативний та попроцесний);

2) запозичені – методи, що сформувалися та розвивалися в інших країнах світу.

Розглянемо вітчизняні методи калькулювання собівартості, що представлені в табл. 1.3:

Таблиця 1.3

Методи калькулювання собівартості

Метод калькулювання	Характеристика
Нормативний метод	Метод, за якого витрати на виготовлення та реалізацію продукцію розраховуються на основі норм та нормативів. Застосовується на підприємствах, де виробничі операції постійно повторюються і є можливість встановлення норми, тобто на дрібносерійних та масових виробництвах.
Пофакторний метод	Дозволяє планувати витрати і здійснювати розрахунок планової собівартості на основі фактичних витрат, що були понесені минулого року, планового обсягу виробництва, коефіцієнта зміни собівартості продукції під впливом різноманітних зовнішніх та внутрішніх факторів.
Позамовний метод	Передбачає визначення витрат на виробництво продукції за певними замовленнями на виконання робіт, плановими підзядами, тощо. Визначається шляхом складання калькуляції понесених витрат, які умовно поділені на змінні та накладні. Тобто метод передбачає розрахунок витрат на виконання конкретного замовлення. Застосовується в дрібносерійному виробництві та при виготовленні експериментальної продукції.

Попроцесний метод	Це метод калькулювання собівартості продукції на основі групування витрат в межах окремих процесів або стадій виробництва. Цей метод застосовують у галузях з масовим типом виробництва, нетривалим виробничим циклом, обмеженою номенклатурою продукції, що випускається (надаються), єдиною одиницею виміру і калькулювання, повною відсутністю або незначними розмірами незавершеного виробництва (тоді не потрібно витрати розподіляти між готовою продукцією і незавершеним виробництвом).
Попередільний метод	Сутність методу полягає в тому, що прямі витрати враховують не за видами продукції, а за переділами (стадіями) виробництва, навіть якщо в одному переділі можна отримати продукцію різних видів. У результаті послідовного проходження вихідного матеріалу через всі переділи отримують готову продукцію, тобто на виході з останнього переділу отримується не напівфабрикат, а закінчений продукт.
Кошторисний метод	Даний метод застосовується шляхом розрахунку зведеного кошторису витрат підприємства, який складається на основі поточних витрат усіх цехів (основних та допоміжних), відділів, служб підприємства. Витрати цехів розраховується, як сума всіх прямих витрат на виробництво та сума всіх кошторисів комплексних статей калькуляції. У зведеному кошторисі витрати підприємства групують за економічним змістом, а не за місцем їх виникнення.

Джерело: складено автором за даними [15; 21; 33; 45; 50; 52; 73]

В залежності від типу організації виробництва можлива комбінація існуючих методів калькулювання витрат: в масовому і великосерійному виробництві – нормативний; у виробництві однорідної за вихідним матеріалом і характером обробки продукції (литво, прокат, добування корисних копалин, газу, нафти) – попередільний з елементами нормативного; у виробництвах з обмеженою номенклатурою – попроцесний з елементами нормативного; у дрібносерійному і одиничному виробництві – позамовний з елементами нормативного; при виготовленні експериментальних виробів і на ремонтних роботах – позамовний.

Будь-які методи мають свої недоліки: основним недоліком *позамовного методу* є неможливість складання звітної калькуляції до кінця виконання робіт за кожним конкретним замовленням. Це ускладнює оперативний контроль і аналіз рівня витрат підприємства в цілому, тягне за собою необхідність застосування умовної оцінки виробництва для часткового виконання виробничого замовлення. Калькулювання собівартості за *позамовним методом* в окремих випадках має ряд переваг

порівняно з калькулюванням за процесами, але його недолік в тому, що застосовувати цей метод на всіх підприємствах неможливо, враховуючи особливості технології та характер організації виробництва і виготовленої продукції. При *попередільному методі* обчислити суму витрат по всіх незавершених переділів недостатньо, це вимагає відокремленого калькулювання проміжних продуктів, та розподілу витрат між напівфабрикатами на НЗВ.

В Україні запозичені методи стали відомими лише на початку 90-х років, а сьогодні знайшли своє використання на підприємствах з іноземними інвестиціями та запровадженими європейськими стандартами, і орієнтовані на співпрацю із зарубіжними партнерами або експорт (стандарт-костинг, директ-костинг, кайдзен-костинг, АВС-метод, (на рівні одиниці продукції, партії або підприємства загалом), таргет-костинг (рис. 1.4).

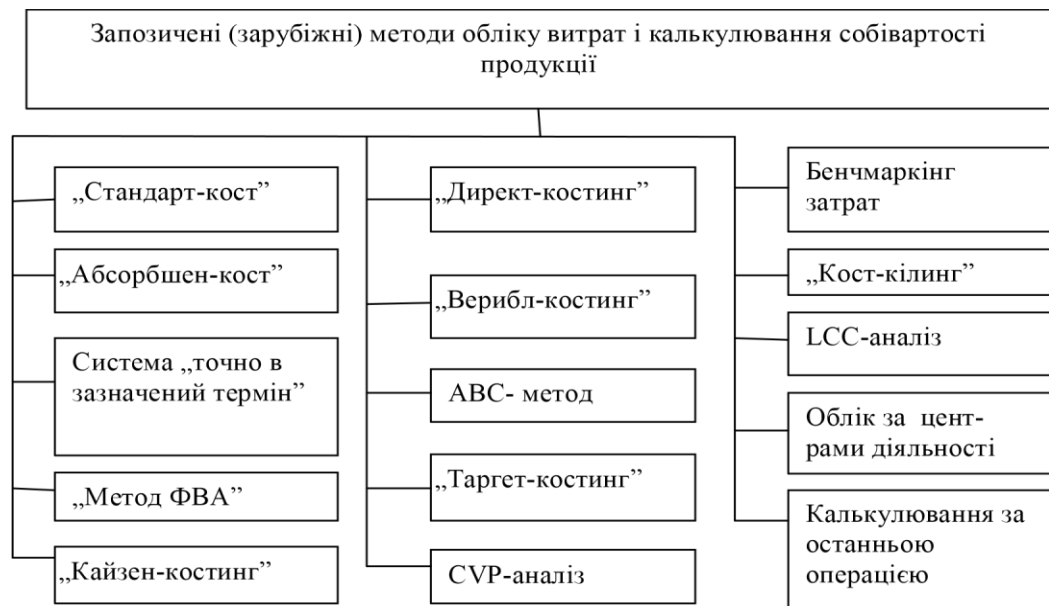

Рис.1.4. Зарубіжні системи та методи обліку витрат і калькулювання собівартості продукції

Джерело: складено автором за даними [38; 50; 53; 73; 78-79; 80; 83]

Серед запозичених методів, *стандарт-костинг*, являє собою нормативний метод формування собівартості, головна функція якого – контроль над рівнем витрат, виявлення відхилень від норми та причин

виникнення. Використання стандарт-костингу доречно на підприємствах з невеликим асортиментом продукції й в умовах, коли попит та пропозиція можуть прогнозуватися з досить високим ступенем точності, а конкуренція незначна або відсутня взагалі.

Директ-костинг – маржинальний метод формування неповної собівартості, головна функція якого, планування та керування фінансовим результатом підприємства. Суть методу полягає в узагальненні прямих витрат за видами виробництва, що списуються на окремому рахунку в тому періоді в якому вони виникли. Використання методу важливе для підприємств з різноманітним товарним асортиментом, корисно в період економічних спадів, простоювання виробничих потужностей, нестабільного попиту та інфляційного середовища. Переваги та недоліки системи директ-костингу наведено у табл. 1.4.

Таблиця 1.4

Переваги та недоліки системи директ-костингу

Переваги	Недоліки
1. Звіти, складені на базі калькулювання змінних витрат, більше відповідають інтересам управління підприємством та його підрозділами, адже дають змогу здійснювати оцінку результатів діяльності окремих сегментів та швидко приймати економічні рішення.	1. Звітність, складена за цим методом, не відповідає загальноприйнятим принципам тавимогам оподаткування прибутку.
2. Спрощується калькулювання собівартості продукції, а оцінка запасів здійснюється відповідно до поточних витрат, необхідних для виготовлення окремих виробів.	2. Для розподілу витрат на змінні і постійні необхідні складні додаткові розрахунки, які незабезпечують точний результат.
3. Величина операційного прибутку знаходиться у залежності від обсягу реалізації.	3. Для прийняття рішень, оцінки інвестиційних проектів необхідна інформація про повні витрати підприємства, що показує необхідність позасистемного розподілу постійних виробничих витрат.

4. Можливість визначення оптимальної програми випуску та реалізації послуг; можливість проведення порівняльного аналізу рентабельності різних видів послуг (продукції, робіт).	4. Під час використання демпінгу виникає небезпека, де маса постійних витрат не зможе бути покрита маржинальним доходом, підприємство потрапляє в зону збитковості;
5. Можливість визначення порога рентабельності, запасу міцності підприємства та нижньої межі ціни послуг або замовлення.	5. Ведення обліку у розрізі тільки виробничої собівартості.

Джерело: складено автором за даними [50; 52]

Система обліку і управління «абзорпшен-костинг» (absorption costing) використовується для калькуляції собівартості з повним розподілом витрат. Ця система тісно пов'язана з системою обліку «директ-костинг», адже в обох постійні невиробничі витрати покриваються прибутком.

При «абзорпшен-костинг» передбачається, що до виробничої собівартості включаються всі виробничі витрати в незалежності від того, чи є вони постійними чи змінними.

При системі обліку «абзорпшен-костинг» не використовуються поняття «маржинальний дохід», що призводить до труднощів при врахуванні впливу на прибуток зміни обсягу реалізації. В цій системі застосовуються поняття «валова маржа», яка обчислюється як різниця між виручкою від реалізації і виробничою собівартістю, в неї включаються прямі витрати (матеріали, заробітна плата) та загальновиробничі непрямі витрати (рис. 1.5). Валова маржа може бути виражена загальною сумою або ж сумою, яка припадає на одиницю продукції.

Рис. 1.5. Формування чистого прибутку при системі обліку «абзорпшен-костинг»

Джерело: складено автором за даними [50; 52]

Загальновиробничі витрати перш за все обліковуються у відповідних регістрах по підприємству та періодично складаються (переважно, один раз намісяць). Після цього такі витрати повинні розподілятися між видами продукції. За базу розподілу загальновиробничих витрат при системі обліку «абзорпшен-костинг» має бути обраний такий чинник, який в найбільш відповідає природі виникнення подібних витрат.

У зарубіжній практиці за базу розподілу часто використовують: фактичний час, відпрацьований робітниками, фактичний час, відпрацьований виробничим обладнанням, заробітну плату, натуральні одиниці випуску продукції, прямі витрати та ін.

Адміністративні витрати і витрати на збут при «абзорпшен-костинг»

нерозподіляються між видами продукції, а покриваються прибутком.

Найсуттєвішою особливістю системи обліку «абзорпшен-костинг» є те, що не всі постійні витрати в момент їх виникнення, списуються за рахунок прибутку, їх частина залишається несписаною і буде списаною в наступних звітних періодах, тобто проводиться розрахунок витрат періоду на залишок нереалізованої продукції, товарів, послуг.

На користь цього розподілу вказує те, що постійна частина виробничих витрат взаємопов'язана з виробництвом конкретних одиниць продукції, а не з господарською діяльністю підприємства загалом. Також необхідно включати до собівартості продукції витрати на амортизацію обладнання, освітлення та опалювання виробничих цехів. Постійну частину виробничих витрат потрібно відносити на готову продукцію, щоб отримати достовірну інформацію про її собівартість.

“Абзорпшен-костинг” та “директ-костинг” по-різному впливають на величину прибутку, якщо присутні залишки готової продукції, адже величина операційного прибутку при “абзорпшен-костинг” системі обліку залежна від зміни обсягів реалізації, при “директ-костинг” – від зміни обсягів виробництва та реалізації. За цих умов при “абзорпшен-костингу” залишки готової продукції можуть значно вплинути на прибуток підприємства.

Отже, «абзорпшен-костинг» завдяки зміні графіку виробництва дозволяє адміністративному персоналу впливати на величину прибутку. «Директ-костинг» не може надати таку можливість.

Кайдзен-костинг – «удосконалення маленькими кроками», процес поступового зниження витрат, яке досягається на етапі виробництва, та в результаті якого формується собівартість виробництва, що призводить до отримання прибутку. На етапі проектування нормативна собівартість може бути на 10% вища ніж цільова, тут формується кайдзен-задача, що полягає у зниженні витрат та досягненні цільового значення собівартості. Полягає

у плануванні постійних витрат за місцями виникнення, тобто складання бюджетів, що мають бути дотримані задля оптимізації витрат [79, с. 2]

Кайдзен – це «парасолька», під якою сховалася велика частина «унікальних для Японії» практик, що стали ефективним інструментом в зниженні витрат та здобули останнім часом світову популярність (рис. 1.6).

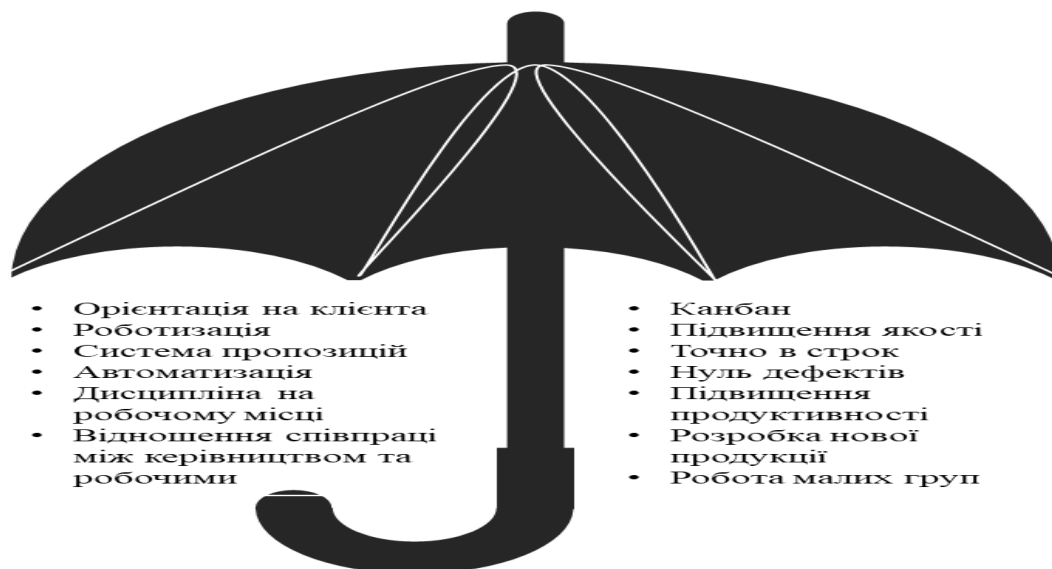

Рис.1.6 «Парасолька» кайдзен

Джерело: складено автором на основі [79]

Таргет-костинг – система формування собівартості, що здійснюється в суто інноваційних галузях виробництва, та розглядає собівартість не як показник, розрахований нормативним методом, а величина, на яку має орієнтуватися підприємство:

$$\text{Собівартість} = \text{ціна} - \text{прибуток}$$

Підхід такого плану змінює економічну суть традиційного елементу методу бухгалтерського обліку – калькуляція. Однією з головних переваг даного методу є той факт, що собівартість формується ще на стадії проектування і має залежність від планового прибутку. Застосовуючи системи таргет-костинг у процесі скорочення витрат дає можливість підприємствам здійснювати системний підхід до проектування нового продукту, де оптимізація витрат на планування виробу не буде відокремленою від інших етапів виробництва [83, с. 5]. Також, необхідно

попередньо здійснювати встановлення обмежень, щодо оптимізації витрат, які допоможуть підприємству раціонально використовувати свої ресурси, максимально орієнтуючись на задоволення вимог споживачів. Метод забезпечує оптимізацію витрат та зростання ефективності використання ресурсів у виробничому процесі (рис. 1.7).

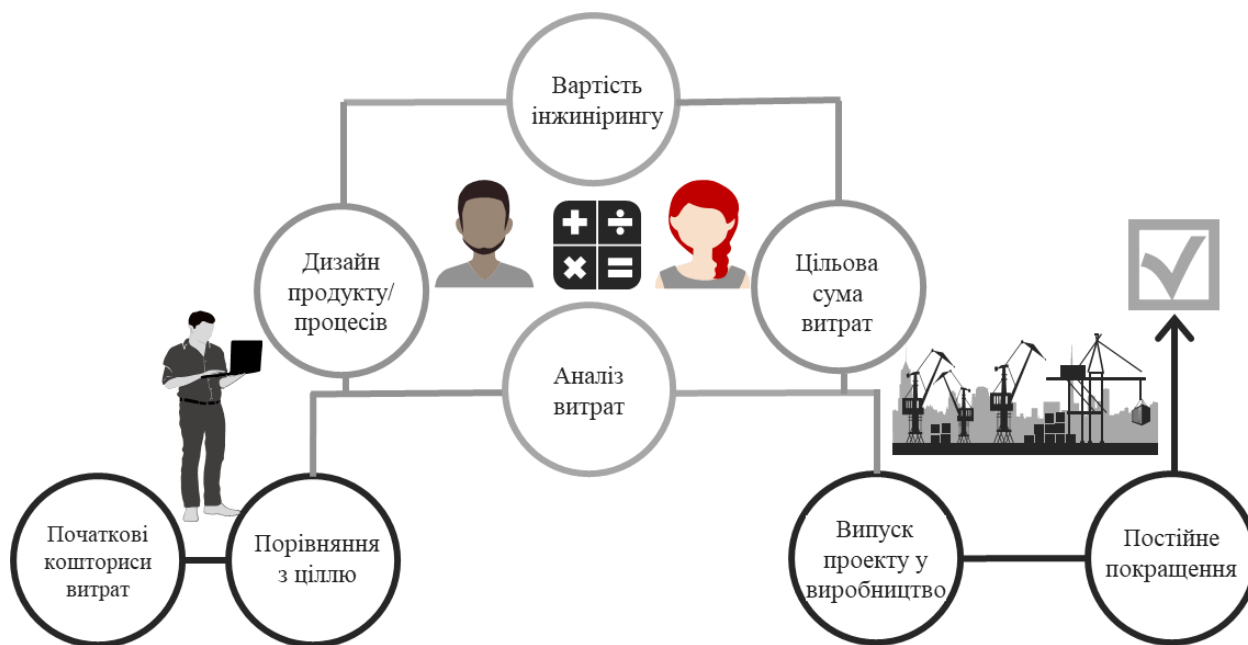

Рис. 1.7. Етапи досягнення планових показників в таргет-костинг

Джерело: складено автором на основі [83, с. 5].

ABC-метод – диференційований метод обліку собівартості, що передбачає облік витрат по роботам (функціям). Підприємство розглядається як набір операцій, за якими здійснюються витрати ресурсного потенціалу. Сутність методу полягає у встановленні залежності витрат на продукцію з різними виробничими процесами, вивченні можливостей впровадження оптимізаційного процесу задля забезпечення ефективності виробництва [78, с. 3].

Спочатку менеджери розглядали підхід ABC як більш точний спосіб розрахунку частинних витрат. Але ABC став надзвичайно корисним посібником в управлінських діях, які можна спрямувати безпосередньо на збільшення прибутку (рис. 1.8).

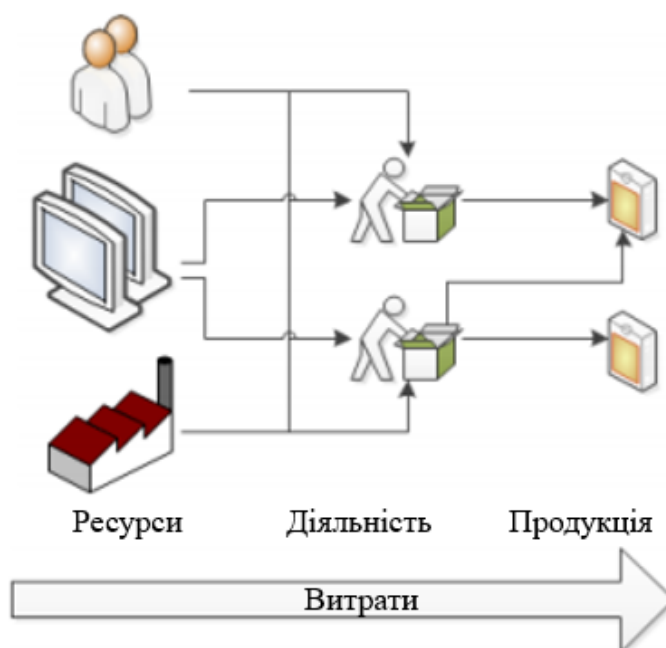

Рис. 1.8 Процес ABC-костингу

Джерело: складено автором на основі [78]

ABC-метод розкриває зв'язки між виконанням конкретних видів діяльності та вимоги щодо їх реалізації з врахуванням ресурсів організації, щоб вона могла дати менеджерам чітке уявлення про те, як деталі, бренди, замовники, об'єкти, регіони чи канали розповсюдження генерують доходи і споживають ресурси.

На відміну від традиційних методів калькуляції, які присвоюють накладні витрати за обсягом, тобто всі накладні витрати розподіляються на продукцію, використовуючи певну змінну / драйвер, що відображає обсяг, як кількість годин, незалежно від особливостей продукту, ABC з використанням інформації про діяльність підприємства розрізняє продукцію, оскільки різні товари мають різні ставки витрат.

LLC-аналіз – розрахунок витрат за етапами життєвого циклу продукції, заснований на визначенні витрат, які існують на всіх етапах виробництва продукту, при його використанні повне визначення витрат та доходів здійснюють на стадії проектування виробу. Це єдиний метод, що передбачає врахування впливу інфляції через ставку дисконту [38; 50; 52-53].

Слід зазначити, що досконалого методу формування собівартості не існує та застосування кожного з них є найбільш доцільним для конкретних умов і залежно від специфіки діяльності підприємства. Тому надзвичайно важливим є проведення глибоких досліджень на підприємстві з усіх питань його функціонування та, зіставивши всі переваги та недоліки, обрати найраціональніший метод, від цього залежатиме досягнення ефективності діяльності підприємства.

Висновки до розділу 1

Собівартість продукції є якісним показником, що характеризує виробничо-господарську діяльність підприємства. Собівартість відображає витрати підприємства на виробництво та збут продукції, виражені в грошовому вимірюванні. Окрім цього, в собівартості як в узагальнюючому економічному показнику віддзеркалює всі сторони діяльності підприємства: ступінь технологічного оснащення виробництва і освоєння технологічних процесів; рівень організації виробництва і праці, ступінь зношуваності виробничих потужностей; економічність використання матеріальних і трудових ресурсів і інші умови та чинники, що характеризують ефективність виробничо-господарської діяльності.

Для комплексного аналізу собівартості продукції застосовуються спеціальні показники, які дозволяють розраховувати і аналізувати витрати підприємства на весь об'єм виробленої продукції, витрати на виробництво конкретного виду продукції, а також витрати підприємства на отримання кожної гривні виручки.

З метою спрощення розрахунків і для систематизації даних всі витрати підприємства класифікуються. Причому класифікація є універсальною для всіх підприємств, можуть змінюватися лише деякі статті залежно від спеціалізації підприємства.

Собівартість відображає частину вартості продукції і залежить від зміни умов виробництва і реалізації продукції. Тому істотний вплив на рівень витрат роблять техніко-економічні чинники виробництва. Цей вплив виявляється залежно від змін в техніці, технології, організації виробництва, в структурі і якості продукції і від величини витрат на її виробництво. Звідси витікає, що виявлення резервів зниження собівартості повинне спиратися на комплексний техніко-економічний аналіз роботи підприємства: вивчення технічного і організаційного рівня виробництва, використання виробничих потужностей і основних фондів, сировини і матеріалів, робочої сили, господарських зв'язків; а також всіх складових собівартості.

РОЗДІЛ II. ДОСЛІДЖЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ТОВ «ВИГОЛСТРОЙ»

2.1. Загальна характеристика діяльності підприємства

Товариство з обмеженою відповідальністю «ВИГОЛСТРОЙ» є юридичною особою та утворено відповідно до Цивільного та Господарських кодексів України та закону України «Про Господарські підприємства» та діє на підставі статуту. Місцезнаходження виробничих потужностей задля здійснення планованої діяльності: Житомирська обл., Новоград-Волинський район, с. Сусли. Виді діяльності підприємства представлені в табл. 2.1.

Таблиця 2.1

Види діяльності ТОВ «ВИГОЛСТРОЙ»

Види діяльності (за КВЕД)	Конкретизація виду діяльності
08.11	Добування декоративного та будівельного каменю, вапняку, гіпсу, крейди та глинистого сланцю
23.70	Різання, оброблення та оздоблення декоративного та будівельного каменю
77.39	Надання в оренду інших машин, устаткування та товарів
68.20	Надання в оренду й експлуатацію власного чи орендованого нерухомого майна.
46.71	Оптова торгівля твердим, рідким, газоподібним паливом і подібними продуктами
46.73	Оптова торгівля деревиною, будівельними матеріалами та санітарно-технічним обладнанням
46.90	Неспеціалізована оптова торгівля

Джерело: складено автором за даними підприємства

ТОВ «ВИГОЛСТРОЙ» працює на ринку будівельних матеріалів. Розробка гранітного кар'єру була розпочата в шістдесяті роки ХХ ст. Річне виробництво підприємства у 2020 р. становить приблизно 2 млн. тон гранітної маси, котра постачається на «Новоград-Волинський каменедробильний завод». Інформація щодо видобутку гірничої маси зображена в табл. 2.2.

Таблиця 2.2

Обсяги виробництва продукції ТОВ «ВИГОЛСТРОЙ» за 2018-2020 рр.

Роки	Обсяг виробництва гранітного каменю, тон	Ціна одиниці продукції, грн	Обсяг виробництва в грошовому вимірі, тис. грн.
2018	1 208 618	33,25	40186,55
2019	1 524 125	35,12	53527,27
2020	1 828 429	45,29	82809,55

Джерело: складено автором за даними підприємства

Родовище гранітів «Конотоп» розроблятиметься в межах гірничого відводу площею 73,4 га відкритим (кар'єрним) способом із здійсненням буро-вибухових робіт методом свердловинних зарядів. Засіб буріння – ударно-обертальне. В якості вибухової речовини використовується анемікс (емульсійна речовина, що не містить тротилу).

Технологічний процес видобутку гранітної маси складається з технологічних операцій:

- розкривні роботи;
- бурові роботи;
- вибухові роботи (анемікс) та відвантаження гірничої маси (до приймальних бункерів).

Процес забезпечений пилоутворенням та супроводжується зрошенням зони осідання пилу водою. Після вичерпання запасів на ділянці провадиться рекультивация земель.

Корисна копалина на родовищі представлена незмінними та порушеними вивітрюванням сірими, рідше рожево-сірими, дрібно-тонкозернистими метасоматично зміненими біотит-мусковітовими гранітами житомирського комплексу ранньопротерозойського віку. Розкрита потужність корисної копалини до 82,5 м.

Розкривні породи в межах родовища представлені ґрунтово-рослинним шаром потужністю 0,01 – 0,6 м, піщано-глинистими відкладами потужністю 0,01 – 17,2 м, корою вивітрювання гранітів потужністю 0,01 – 11,8 м.

Скельний розкриття складається з вивітрилого біотит-мусковітового граніту потужністю 0,01 – 5,3 м. Проектна продуктивність кар'єру по вилученню розкриття порід складає 50,0 тис.м³/рік. Проектна потужність з видобутку корисної копалини складає 1200 тис.м³/рік в щільному тілі. Об'ємна вага у щільному тілі: гранітів – 2,64 т/м³; порід розкриття – 1,65 т/м³.

Очікувані техніко-економічні показники подальшої промислової розробки гранітів в межах кар'єра (за умови проектної річної потужності видобутку корисної копалини в межах показників 1200 тис. м³) свідчать про подальшу забезпеченість діяльності підприємства запасами гранітів приблизно на 25,2 років.

Фізико-механічні показники дозволяють використовувати гранітну масу для виготовлення щебню (згідно з ДСТУ БВ.2.7-75-98) [27], котрий засовується в найвідповідальніших спорудах, таких як: мости, атомні електростанції; відмінно підходить для будівництва автомобільних доріг і для залізничного баласту. У радянський час продукція була атестована Знаком якості. І сьогодні гранітний щебінь купується не тільки підприємствами України, але й Росії, Польщі, Прибалтики. Висока міцність у поєднанні з низьким об'ємною вагою дозволяє зменшити вагу конструкцій і скоротити витратні матеріали на 5-10%.

Будівельний сектор завжди чутливо реагує на погіршення економічної кон'юнктури в країні. Однак сегменти галузі можуть поводитися по-різному, залежно від характеру кризи та інших обставин. Будівельна галузь показала позитивну динаміку у 2020 році лише завдяки інфраструктурі, зростання в якій становило одразу 14,8% (у 2019-му – 27,7%) – до 120,6 млрд грн. Драйвером інфраструктури стало «Велике будівництво» і, зокрема, витрати на автодороги, де обсяг будівельних робіт становив 61,8 млрд грн. (рис. 2.1) [24].

Рис. 2.1 Динаміка інфраструктурного будівництва за регіонами у 2020 році, %

Джерело: [24]

За результатами 2020 року частка будівництва у ВВП зростає до 2,9% в порівнянні з 2,7% в 2019 році. Це істотно нижче, ніж середній показник у ЄС – 5%. З огляду на істотне недоінвестування вітчизняної економіки, особливо в транспортній інфраструктурі, найближчими роками можна прогнозувати випереджаюче зростання обсягів будівництва, зокрема за напрямками розвитку систем логістики та нових промислових споруд горно-металургічного комплексу. Обсяги виробленої будівельної продукції у 2020 році наведено у табл. 2.3 [26].

Саме зростання обсягу будівництва транспортної інфраструктури у 2020 році дозволило ТОВ «ВИГОЛСТРОЙ» отримати чистий дохід від реалізації продукції у розмірі 83,146 млн. грн, що на 22,519 млн грн. більше, ніж у 2019 році.

Таблиця 2.3

Обсяги виробленої будівельної продукції у 2020 році

Будівельна продукція	Обсяги вироблено будівельної продукції	
	млн. грн.	%
Будівництво, всього	199025,4	100,0
Будівлі	78386,8	39,4
Будівлі житлові	28383,2	14,3
Будівлі нежитлові	50003,6	25,1
з них		
будівлі транспорту та засобів зв'язку	769,6	0,4
будівлі промислові та склади	15732,4	7,9
Інженерні споруди	120638,6	60,6
Транспортні споруди	67489,0	33,9
автостради, вулиці та дороги	61771,2	31,0
залізниця	1889,7	0,9
злітно-посадкові смуги	428,0	0,2
мости, естакади, тунелі та метро	2291,4	1,2
порти, канали, греблі та інші водні споруди	1108,7	0,6
Трубопроводи, комунікації та лінії електропередачі	21535,6	10,8
магістральні трубопроводи, комунікації та лінії електропередачі	9972,3	5,0
місцеві трубопроводи та комунікації	11563,3	5,8
Комплексні промислові споруди	25275,0	12,7
споруди гірничопромислових та добувних підприємств	14008,7	7,0
споруди підприємств електроенергетики	7513,9	3,8
споруди підприємств хімічної промисловості	337,0	0,2
споруди підприємств металургійної промисловості	3415,4	1,7
Інші інженерні споруди	6339,0	3,2
з них		
споруди спортивного та розважального призначення	1848,4	0,9

Джерело: [26]

Для подальшої характеристики підприємства розглянемо його організаційну структуру.

Під організаційною структурою управління підприємством розуміється склад, підпорядкованість, взаємодію і розподіл робіт по підрозділах і органам управління, між якими встановлюються певні відносини з приводу реалізації функцій управління, виконання команд і розпоряджень, формування потоку інформації.

Організаційна структура висловлює форму розподілу і кооперації праці в сфері управління і робить активний вплив на процес функціонування підприємства. Очевидно, чим здійснено структура

управління, тим ефективніше її вплив на об'єкт управління і вище результативність роботи підприємства. Головне призначення –забезпечити ефективну діяльність управлінського персоналу. Вона безпосередньо пов'язана з виробничою структурою підприємства. Організаційна структура ТОВ «ВІГОЛСТРОЙ» зображена на рис.2.2.

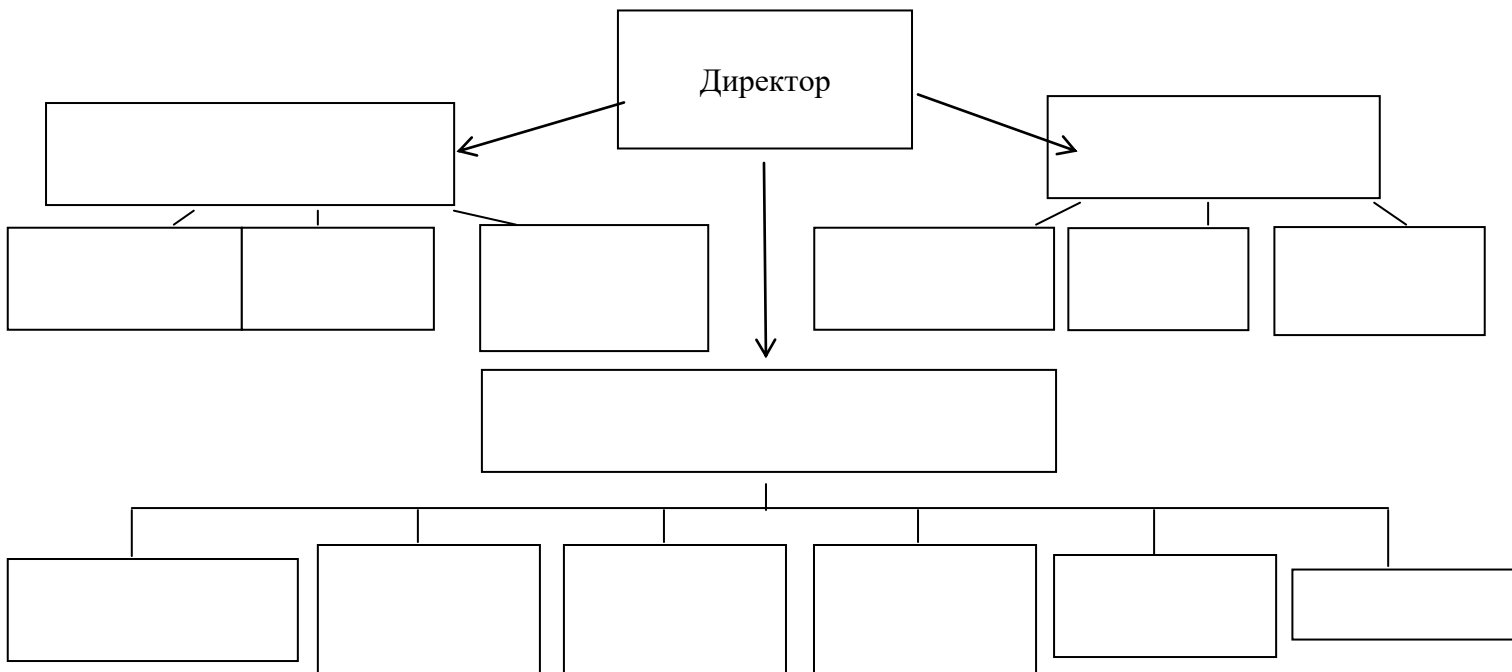

Рис. 2.2. Організаційна структура ТОВ «ВІГОЛСТРОЙ»

Джерело: складено автором за даними підприємства

До елементів структури належать окремі працівники, служби та інші ланки апарату управління, а відношення між ними підтримуються завдяки зв'язкам, що прийнято поділяти на горизонтальні і вертикальні. Горизонтальні зв'язки носять характер погодження і є, як правило, однорівневими. Вертикальні зв'язки - це зв'язки підпорядкування, і необхідність в них виникає при ієрархічності управління, тобто за наявності декількох рівнів управління. Зв'язки в структурі управління можуть носити лінійний і функціональний характер. Лінійні зв'язки відображають рух управлінських рішень і інформації між так званими лінійними керівниками, тобто особами, повністю відповідають за

діяльність підприємства або її структурних підрозділів. Функціональні зв'язки утворюються по лінії руху інформації і управлінських рішень по тим або іншим функціям управління.

Директор керує підприємством згідно з чинним законодавством виробничо-господарською та фінансово-економічною діяльністю підприємства, відповідає за наслідки прийнятих рішень, збереження та ефективного використання майна підприємства, а також фінансово-господарські результати його діяльності.

Заступник директора з комерційних питань здійснює керівництво фінансово-господарською діяльністю підприємства з питань фінансового забезпечення, збуту продукції на ринку та за договорами поставки, відповідає за економічну та фізичну безпеку на підприємстві.

Головний бухгалтер – керівник бухгалтерської служби, в обов'язки якого входить ведення бухгалтерського обліку, вимагає від всіх підрозділів, служб та працівників забезпечення неухильного дотримання порядку оформлення та подання до обліку первинних документів, вживає всіх необхідних заходів для запобігання несанкціонованому та непомітному виправленню записів у регістрах бухгалтерського обліку, забезпечує складання основних даних бухгалтерського обліку фінансової звітності підприємства.

Технічний директора керує роботою з оперативного регулювання процесу виробництва, координує роботу виробничих підрозділів з оперативних питань, пов'язаних з виробничою діяльністю підприємства, транспортним обслуговуванням, вживає заходів щодо забезпечення ритмічності календарних планів виробництва, запобігання та усунення порушень перебігу виробничого процесу, забезпечує необхідний рівень технічної підготовки виробництва та його постійне зростання, підвищення ефективності виробництва та продуктивності праці, забезпечує безперебійну і технічно правильну експлуатацію та надійну роботу устаткування, підвищення його змінності, утримання в працездатному

стані з потрібним рівнем точності, керує науково-технічною та технологічною підготовкою енергозабезпечення підприємства.

Заступник директора з соціального розвитку здійснює керівництво соціологічною роботою на підприємстві, спрямованою на формування стабільних трудових колективів, розвиток організаційної культури, використання соціально-психологічних факторів трудової мотивації працівників, підвищення їх соціальної і творчої активності, задоволення працею з метою максимального розвитку і використання трудового потенціалу кожного працівника, керує питаннями здоров'я персоналу.

Директор підприємства, технічний директор, директор комерційний та інші головні спеціалісти та начальники підрозділів забезпечують виконання підлеглими працівниками завдань та обов'язків визначених посадовими інструкціями.

Обов'язки працівників основного виробництва полягають у виконанні закріплених за ними операцій технологічного процесу з дотриманням техніки безпеки і технології. Допоміжні робітники виконують функції по забезпеченню виробництва в обсязі, покладеному на них робочими інструкціями.

Ефективна діяльність ТОВ «ВИГОЛСТРОЙ» є одною із передумов економічного розвитку регіону, оскільки видобуток корисної копалини сприяє розвитку дорожнього, промислового та житлового будівництва дозволяє покращити інвестиційну привабливість та створити нові робочі місця як на стадії реконструкції, так і на стадії подальшої експлуатації інфраструктури та об'єктів супутнього сервісу, знизити навантаження на довкілля і тим самим покращити умови життєдіяльності населення, що проживають і працюють в зоні впливу підприємства.

2.2. Аналіз фінансово-економічного стану підприємства

Основною метою економічного аналізу є пошук резервів підвищення ефективності діяльності підприємства. Результати економічного аналізу використовують для прогнозування і перспективного планування економічних процесів, а також для розробки програм і рекомендацій подальшого ефективного розвитку, прибуткової діяльності суб'єкту господарювання.

Проведемо аналіз основних показників господарської діяльності ТОВ «ВИГОЛСТРОЙ» за 2018-2020 рр. (див. табл. 2.4). Необхідно в процесі аналізу з'ясувати, як підприємство розвивалося в попередні періоди.

Дані таблиці 2.4 свідчать про наявність як позитивних, так й негативних тенденцій.

Чистий дохід від реалізації продукції зростає протягом досліджуваного періоду. Збільшення чистого доходу від реалізації продукції відбулося як за рахунок зростання обсягів добування гранітного каменю, так й за рахунок збільшення ціни реалізації (обсяги виробництва продукції ТОВ «ВИГОЛСТРОЙ» за 2018-2020 рр. наведено у табл. 2.2.).

Протягом досліджуваного періоду спостерігатися зростання собівартості реалізованої продукції (на 15944 тис. грн або 67,63% у 2019 році та на 22140 тис. грн або 56,02 % у 2020 році проти попереднього періоду) та повних витрат (у 2019 році спостерігається збільшення на 15726 тис. грн, що становить 67,71% по відношенню до 2018 року, а у 2020 році – 21890 тис. грн або 56,20% у порівнянні з 2019 роком). Збільшення повних витрат обґрунтовується не тільки зростання собівартості реалізованої продукції, а й значним ростом адміністративних витрат та витрат на збут.

Таблиця 2.4

Основні техніко-економічні показники діяльності ТОВ «ВИГОЛСТРОЙ» за 2018-2020 рр.

Показники	Одиниці виміру	Роки			Абсолютне відхилення		Темп зростання (зниження), %	
		2018	2019	2020	2019/2018	2020/2019	2019/2018	2020/2019
Чистий дохід (робіт, послуг)	тис. грн.	40287	60627	83146	20340	22519	50,49	37,14
Середньооблікова чисельність штатних працівників	осіб	106	108	117	2	9	1,89	8,33
Фонд оплати праці штатних працівників	тис. грн.	4175	4330	7478	155	3148	3,71	72,70
Продуктивність праці	тис. грн./особу	380,07	561,36	710,65	181,30	149,29	47,70	26,59
Середньомісячна оплата праці	грн./особу	3282,23	3341,05	5326,21	58,82	1985,16	1,79	59,42
Середньорічна вартість основних засобів (по залишковій вартості)	тис. грн.	10382	10939	10591	557	-348	5,37	-3,18
Фондовіддача	грн./грн.	3,88	5,54	7,85	1,66	2,31	42,83	41,65
Коефіцієнт оборотності оборотних коштів		1,60	2,00	2,11	0,40	0,11	24,68	5,75
Середньорічна вартість активів	тис. грн.	37852	38462,5	45623	610,5	7160,5	1,61	18,62
Власний капітал	тис. грн.	454	3085	6321	2631	3236	579,52	104,89
Собівартість реалізованої продукції	тис. грн.	23575	39519	61659	15944	22140	67,63	56,02
Повні витрати на виробництво та реалізацію продукції	тис. грн.	23226	38952	60842	15726	21890	67,71	56,20
Витрати на 1 грн. реалізованої продукції	коп.	27,19	35,49	50,86	8,29	15,38	30,50	43,33
Прибуток від реалізації продукції	тис. грн.	16712	21108	21487	4396	379	26,30	1,80
Чистий прибуток (збиток)	тис. грн.	2832	2631	2216	-201	-415	-7,10	-15,77
Рентабельність продукції	%	12,01	6,66	3,59	-5,36	-3,06	X	X
Рентабельність власного капіталу	%	623,79	85,28	35,06	-538,50	-50,23	X	X
Рентабельність активів	%	10,35	6,69	5,20	-3,66	-1,49	X	X

Джерело: розраховано автором за даними підприємства

Темп зростання повних витрат перебільшує темп зростання чистого доходу від реалізації продукції, що призвело до зменшення рентабельність продукції (на 5,36 відсоткові пункти у 2019 році та на 3,06 відсоткові пункти у 2020 році у порівнянні попередніми періодами) та збільшення витрат на 1 грн. реалізованої продукції (на 8,29 коп. або 30,50% у 2019 році та на 15,38 коп. або 43,33% – у 2020 році відповідно до попереднього року), що є негативним у діяльності підприємства.

Позитивних змін зазнали власний капітал та прибуток від реалізації продукції.

У 2019 році відбулося значне зростання власного капіталу (майже в 6 разів у порівнянні з 2018 роком) за рахунок зростання нерозподіленого прибутку. Збільшення власного капіталу у 2020 році проти 2019 року майже у 2 рази пояснюється як додатковими внесками власників та збільшенням зареєстрованого (пайового) капіталу (на 1020 тис. грн. або майже в 2 рази), так й значним збільшенням нерозподіленого прибутку (зростання на 2216 тис. грн або більше ніж в 2 рази).

Прибуток від реалізації продукції збільшився протягом досліджуваного періоду в основному за рахунок зростання чистого доходу від реалізації продукції.

Також позитивним є збільшення фондівіддачі (фондовіддача у 2019 році зросла на 42,83%, у 2020 році на – 41,65%); середньорічної вартості активів (середньорічна вартість активів у 2019 зросла на 610 тис. грн., у 2018 році – на 7160,5 тис. грн.).

Позитивні тенденції щодо збільшення вартості активів та обсягів власного капіталу нівелюються зменшенням чистого прибутку (на 201 тис. грн або 7,1% у 2019 році та на 415 тис. грн. або на 15,77 % у 2020 році відповідно до попереднього року), що призвело до зменшення рентабельності власного капіталу й рентабельності активів.

Середньооблікова чисельність штатних працівників за 2017-2020 роки збільшилася. При цьому відбулося й збільшення фонду оплати праці та зросла продуктивність праці, що відображає позитивну динаміку змін.

В цілому можливо зробити висновок, що підприємство ТОВ «ВИГОЛСТРОЙ» протягом 2018-2020 рр. досить ефективно здійснює свою діяльність.

Своєчасний і кваліфікований фінансовий аналіз виступає дієвим способом як попередження кризової ситуації у будь-якому підприємстві, так і своєчасного усунення негативних наслідків.

Фінансовий аналіз дозволяє не лише з'ясувати, в чому полягають проблеми підприємства, але і покращити нинішній стан, виявити та реалізувати наявні резерви. Для оцінки цього стану проводиться майновий аналіз, ділової активності, фінансової стійкості та ліквідності підприємства та рентабельності.

Оскільки основа аналізу полягає у порівнянні даних, надзвичайно важливим є їх достовірність та своєчасність. Оцінка майнового стану дає загальне уявлення про фінансовий стан підприємства. Вона показує частку кожного елемента в активах та співвідношення позикових і власних коштів у пасивах. У структурі вартості майна відображається специфіка діяльності кожного підприємства.

Вартість та структура основних засобів (за первісною вартістю) ТОВ «ВИГОЛСТРОЙ» у 2018-2020 рр. наведено у табл. 2.5.

Таблиця 2.5

Структура основних засобів ТОВ «ВИГОЛСТРОЙ» за 2018-2020 рр.

Найменування основних засобів	2018		2019		2020		Абсолютне відхилення за вартістю	
	тис. грн	%	тис. грн	%	тис. грн	%	2019/2018	2020/2019
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Будівлі та споруди	10884	62,2	12065	67,3	12668	68,4	1181	603
Машини та обладнання	4610	26,3	3784	21,1	3587	19,4	-826	-197
Транспортні засоби	1361	7,8	1361	7,6	1489	8,0	0	128
Земельні ділянки	170	1,0	170	0,9	170	0,9	0	0
Інші	483	2,8	545	3,0	608	3,3	62	63
Всього	17508	100	17929	100	18528	100	421	599

Джерело: розраховано автором за даними підприємства

На рис. 2.3 відображена динаміка вартості основних засобів ТОВ «ВИГОЛСТРОЙ» за 2018-2020 рр.

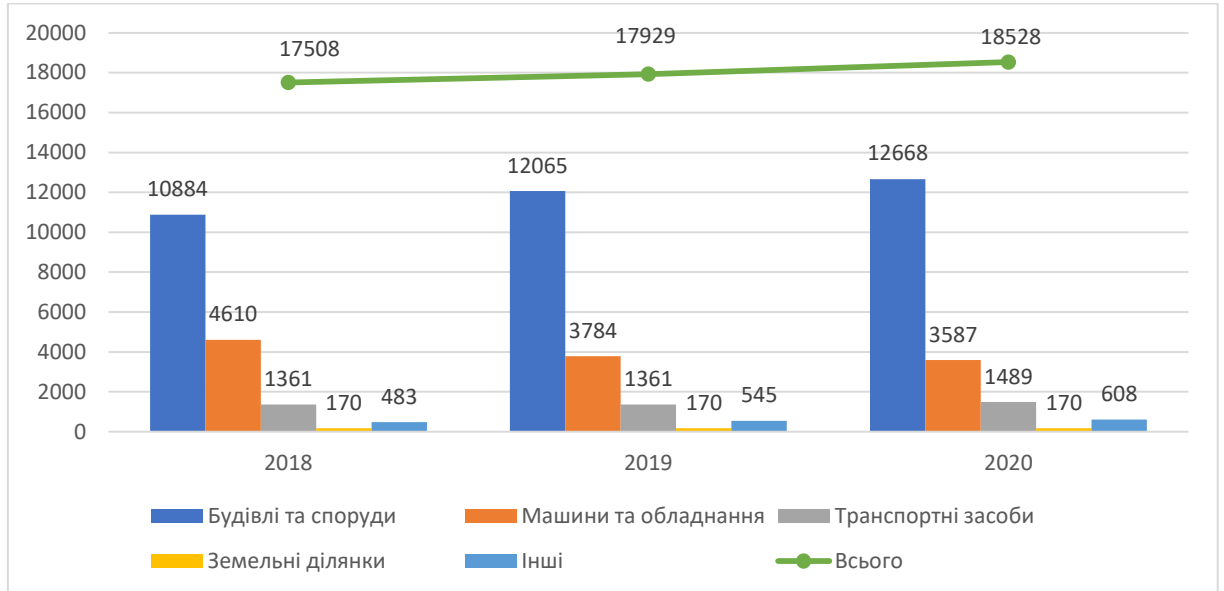

Рис. 2.3 Динаміка основних засобів ТОВ «ВИГОЛСТРОЙ» за 2018-2020рр.
Джерело: складено автором за даними підприємства

Аналіз вартості та структури основних засобів показав, що в структурі основних засобів переважають будівлі та споруди (майже 70% у 2020 році). Значно зменшилася вартість машин та обладнання. Також варто зазначити, що в 2020 році суттєво зростає вартість транспортних засобів підприємства (на 128 тис. грн), але незважаючи на це, їх частка все ще є низькою в структурі, якщо порівнювати її з усіма іншими видами основних засобів.

Технічний стан основних засобів характеризується ступенем їх зносу (придатності), оновлення, вибуття, віковим станом обладнання. Він залежить від своєчасного проведення ремонтних робіт, від виконання плану введення в дію об'єктів, потужностей та всіх основних фондів за рахунок капітальних вкладень.

Проведемо аналіз майнового стану ТОВ «ВИГОЛ» (див. табл. 2.5). Відомо, що первісна вартість основних засобів ТОВ «ВИГОЛСТРОЙ» станом на 31.12.2020 р. – 18528 тис. грн.

Таблиця 2.5

Показники майнового стану ТОВ «ВИГОЛСТРОЙ» за 2018-2020рр.

Показники	2018	2019	2020	Відхилення, 2020. від:	
				2018	2019
Балансова вартість ОЗ на кінець року, тис.грн.	10382	10939	10591	557	-348
Первісна вартість ОЗ на кінець року, тис.грн.	17508	17929	18528	421	599
Знос ОЗ в звітному році, тис. грн.	7126	6990	7937	-136	947
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис.грн.	40287	60627	83146	20340	22519
Середньооблікова чисельність штатних працівників, чол.	106	108	117	2	9
Чистий прибуток, тис.грн.	2832	2631	2216	-201	-415
Коефіцієнт зносу	0,41	0,39	0,43	0,41	0,1
Коефіцієнт придатності	0,59	0,61	0,57	0,59	-0,1
Фондомісткість, грн/грн	0,26	0,18	0,13	-0,1	-0,1
Фондовіддача, грн/грн	3,88	5,54	7,85	1,7	2,3
Фондоозброєність, тис.грн/чол	97,94	101,29	90,52	3,34	-10,77
Частка основних засобів в необоротних активах, %	99,00	100,00	100,00	1,0	0,0
Частка основних засобів в сукупних активах, %	29,14	26,49	21,20	-2,6	-5,3
Рентабельність ОЗ, %	27,28	24,05	20,92	-3,23	-3,13

Джерело: розраховано автором за даними підприємства

Ступінь зносу основних засобів на кінець звітнього періоду – 7937 тис. грн. (42,8%). Втім, поки немає підстав стверджувати про високу зношеність основних засобів. Коефіцієнт зносу протягом 2018-2019 рр. має тенденцію до зменшення, що говорить про модернізацію підприємством своїх основних засобів.

За даними розрахунків наведених в таблиці можна зробити висновок, що показник фондовіддачі демонструє динаміку до зростання, а показник фондомісткості навпаки зменшується, що говорить про те, що ефективність управління основними засобами в компанії зростає.

Негативна тенденція щодо ефективності використання основних

засобів спостерігається за останній рік: на жаль зменшується фондоозброєність праці (відбувся приріст працівників, а вартість ОЗ майже залишалися без змін), рентабельність ОЗ за також знижується.

Наступним етапом аналізу фінансово-економічного стану підприємства є аналіз його звітності, а саме структури та динаміки показників балансу, які будуть представлені в таблиці нижче.

Таблиця 2.6

Вертикальний аналіз активів ТОВ «ВИГОЛСТРОЙ» за 2018-2020рр.

Актив	2018		2019		2020	
	Тис. грн.	%	Тис. грн.	%	Тис. грн.	%
1	2	3	4	5	6	7
Основні засоби:	10382	99	10939	100	10591	100
Усього за розділом I	10487	29,4	10939	26,5	10591	21,2
Оборотні активи						
Виробничі запаси	4740	19	8355	28	5760	15
Незавершене виробництво	3922	16	4108	14	2100	5
Готова продукція	0	0	0	0	100	0
Товари	23	0	0	0	0	0
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги:	14755	60	12458	42	19585	51
Дебіторська заборгованість за розрахунками:						
з бюджетом	523	2	584	2	2022	5
за виданими авансами	279	1	221	1	0	0
Інша поточна дебіторська заборгованість	237	1	1718	6	1985	5
Грошові кошти та їх еквіваленти:	132	1	2109	7	4216	11
Інші оборотні активи	34	0	203	1	3000	8
Усього за розділом II	24645	69,2	29756	72,1	38768	77,6
III. Витрати майбутніх періодів	502	1,4	596	1,4	596	1,2
Баланс	35634	100	41291	100	49955	100

Джерело: розраховано автором за даними підприємства

Баланс дозволяє оцінити найсуттєвіші ознаки підприємства. Проведення аналізу балансу дозволяє виявити: характер зміни структури

та підсумку балансу та окремих його статей, доцільність розміщення коштів підприємства, його платоспроможність на поточний період та ін.

З табл. 2.6 видно, що більшу частину активу підприємства складають оборотні активи. Варто зазначити, що їх частка зростає з 2018 року з 69,2% до 77,6% у 2020 році.

Слід відзначити, що дебіторська заборгованість за товари, роботи та послуги у 2020 році становить 51% у структурі оборотних засобів та зростає порівняно з минулим роком на 9 відсоткові пункти (на 7127 тис. грн.). Дебіторська заборгованість виникає в процесі господарської діяльності, коли підприємство дає товарний кредит для споживачів своєї продукції. Зростання показника у ТОВ «ВИГОЛСТРОЙ» говорить про те, що клієнти відволікають фінансові ресурси компанії на більший термін. Однозначно стверджувати про те, хороша це тенденція чи погана неможливо – якщо компанія використовує товарне кредитування як частину маркетингової стратегії, то дебіторська заборгованість компанії буде збільшуватися, проте це призведе до збільшення рівня збуту.

За допомогою аналізу структури пасивів можна визначити долю власних та позикових коштів, що дасть можливість більш детально проаналізувати стан підприємства та визначити за рахунок яких складових відбулась зміна структури капіталу товариства (див. табл. 2.7 та рис. 2.4).

Аналізуючи дані таблиці можна зробити висновок, що діяльність ТОВ «ВИГОЛСТРОЙ» фінансується, в першу чергу, за рахунок позикових коштів, можна сказати що це є негативним для підприємства, адже це призводить до підвищення ризику зниження фінансової стійкості ТОВ «ВИГОЛСТРОЙ». Така ситуація несе загрозу підприємству у можливості понесення серйозних втрат в умовах нестабільного зовнішнього середовища. Частка власного капіталу підприємства є не високою, що говорить про недостатність власних оборотних коштів для фінансування поточної діяльності, але має зростаючу динаміку з 1,27 % у 2018 р. та до майже 13% у 2020 році, завдяки додатковому вкладу учасників товариства

та отримання чистого прибутку.

Таблиця 2.7

Структура пасивів ТОВ «ВИГОЛСТРОЙ» за 2018-2020 рр.

Види джерел фінансових ресурсів для формування майна	2018		2019		2020	
	Тис. грн	%	Тис. грн	%	Тис. грн	%
I. Власний капітал						
Зареєстрований (пайовий) капітал	1060	2,97	1060	2,57	2080	4,16
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	-606	-1,70	2025	4,90	4241	8,49
Усього за розділом I	454	1,27	3085	7,47	6321	12,65
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення						
Інші довгострокові зобов'язання	3464	9,72	1354	3,28	1344	2,69
Усього за розділом II	3464	9,72	1354	3,28	1344	2,69
III. Поточні зобов'язання і забезпечення						
Короткострокові кредити банків	1033	2,90	1033	2,50	1033	2,07
Поточна кредиторська заборгованість за:						
товари, роботи, послуги	20035	56,22	24231	58,68	28364	56,78
розрахунками з бюджетом	57	0,16	53	0,13	2685	5,37
розрахунками зі страхування	50	0,14	56	0,14	200	0,40
розрахунками з оплати праці	209	0,59	229	0,55	431	0,86
Поточна кредиторська заборгованість за одержаними авансами	229	0,64	177	0,43	0	0,00
Інші поточні зобов'язання	10103	28,35	11073	26,82	10610	21,24
Усього за розділом III	31716	89,00	36852	89,25	42290	84,66
Баланс	35634	100,00	41291	100,00	49955	100,00

Джерело: розраховано автором за даними підприємства

Позикові кошти підприємства складають поточні зобов'язання, у складі яких суттєву частку займають кредиторська заборгованість за товари та послуги (56,22% у 2018 р. та 56,78% у 2020 році), а також інші поточні зобов'язання (28,35 % у 2018 р. та 21,24% у 2019 році).

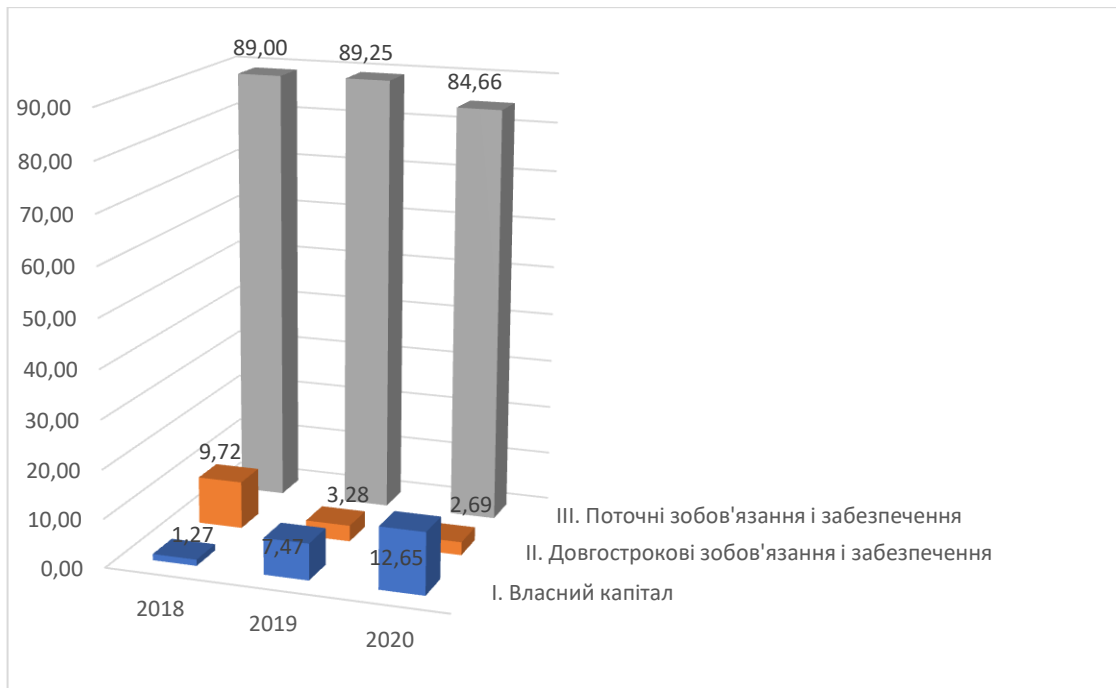

Рис. 2.4 Структура пасивів ТОВ «ВИГОЛСТРОЙ»

Джерело: складено автором

На рисунку можна побачити наскільки обсяг поточних зобов'язань перевищує власний капітал. Також варто зазначити, що існує негативна динаміка збільшення частки зобов'язань у загальній структурі пасивів підприємства. Таким чином, проведений аналіз свідчить, що підприємство не дуже добре забезпечене власним капіталом і оборотними засобами. В структурі пасиву власний капітал складає лише близько 13%. Більшість показників не свідчить про розвиток підприємства.

Наступним етапом, проведемо аналіз показників фінансового стану підприємства (див. табл. 2.8).

Аналіз розрахованих вище показників необхідно розглянути в тенденції за наведеними даними в таблиці 2.8 для виявлення та оцінки позитивних чи негативних зрушень.

Аналіз ліквідності підприємства дозволяє оцінити платоспроможність підприємства у звичайних умовах господарювання та у випадку непередбачених змін на ринку.

Таблиця 2.8

Показники фінансового стану ТОВ «ВИГОЛСТРОЙ» за 2018-2020 рр.

Показник	Нормативне значення	2018	2019	2020
Аналіз ліквідності підприємства				
Коефіцієнт покриття	> 1	0,79	0,82	0,93
Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,5 - 0,8	0,52	0,49	0,74
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	> 0 збільшення	0,00	0,06	0,10
Чистий оборотний капітал, тис. грн.	> 0 збільшення	-6569	-6500	-2926
Аналіз платоспроможності (фінансової стійкості) підприємства				
Коефіцієнт платоспроможності (автономії)	> 0,5	0,013	0,075	0,127
Коефіцієнт фінансування	< 1 зменшення	0,013	0,081	0,145
Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними засобами	> 0,1	-0,40	-0,26	-0,11
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	> 0 збільшення	-22,10	-2,55	-0,68
Аналіз ділової активності підприємства				
Коефіцієнт оборотності активів	збільшення	2,41	2,00	2,11
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	збільшення	2,45	2,45	2,62
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	збільшення	4,00	4,21	3,50
Строк погашення дебіторської заборгованості, днів	зменшення	91,15	86,68	104,26
Строк погашення кредиторської заборгованості, днів	зменшення	148,98	148,98	139,07
Коефіцієнт оборотності матеріальних запасів	збільшення	7,26	4,86	10,45
Коефіцієнт оборотності основних засобів	збільшення	3,38	5,54	7,85
Коефіцієнт оборотності власного капіталу	збільшення	26,95	19,65	13,15
Аналіз рентабельності підприємства				
Коефіцієнт рентабельності активів	> 0 збільшення	0,10	0,07	0,05
Коефіцієнт рентабельності власного капіталу	> 0 збільшення	623,79	85,28	35,06
Коефіцієнт рентабельності діяльності	> 0 збільшення	6,24	0,85	0,35
Коефіцієнт рентабельності продукції	> 0 збільшення	12,01	6,66	3,59

Джерело: розраховано автором за даними підприємства

Коефіцієнт загальної ліквідності (покриття) досить низький порівняно з нормою, що говорить про низьку платіжну можливість підприємства, щодо погашення короткострокової дебіторської заборгованості та реалізації наявних запасів. Проте зростання даного коефіцієнта у 2020 році свідчить про позитивні тенденції даного показника.

Коефіцієнт швидкої ліквідності є індикатором короткострокової ліквідності компанії, який вимірює здатність компанії вчасно погасити свої короткострокові зобов'язання з допомогою високоліквідних активів. До високоліквідних активів можна віднести грошові кошти та їх еквіваленти, поточні фінансові інвестиції, дебіторську заборгованість тощо. Цей показник схожий на показник поточної ліквідності, адже показує рівень платоспроможності компанії. Проте показник швидкої ліквідності є більш консервативним і точним, адже дозволяє виключити менш ліквідні оборотні активи. Норматив показника знаходиться в межах 0,5-1 і вище. Таке значення вказує на те, що в компанії досить ліквідних оборотних коштів для своєчасного розрахунку за зобов'язаннями.

Коефіцієнт абсолютної ліквідності - співвідношення найбільш ліквідної частини активів і поточних (короткострокових) зобов'язань. До найбільш ліквідної частини активів належать грошові кошти та їх еквіваленти. Показник демонструє частку поточних зобов'язань компанії, яка може бути погашена негайно. Нормативним вважається значення більше 0 (в деяких джерелах вказується від 0,1 до 0,2). Більш низький показник вказує на те, що компанія не зможе вчасно погасити борги у випадку, якщо термін платежів настане незабаром.

Отримані дані показують, що в 2020 році на кожну гривню поточних зобов'язань припадає близько 0,1 гривні грошових коштів та їх еквівалентів.

Чистий оборотний капітал необхідний для підтримки фінансової стійкості підприємства, оскільки перевищення оборотних коштів над

короткостроковими зобов'язаннями означає, що підприємство не тільки може погасити свої короткострокові зобов'язання, але і має резерви для розширення діяльності.

На жаль, даний показник має від'ємне значення протягом досліджуваного періоду. Недостатність оборотного капіталу свідчить про нездатність підприємства вчасно погасити короткострокові зобов'язання.

Показник платоспроможності або фінансової автономії - один з найбільш важливих коефіцієнтів фінансової стійкості. Він дорівнює співвідношенню власного капіталу компанії до всіх фінансових ресурсів. Значення показника говорить про те, яку частину своїх активів компанія здатна профінансувати за рахунок власних фінансових ресурсів. Так, коефіцієнт автономії у 2020 році дорівнює 0,15, це означає, що компанія здатна профінансувати 15% активів за рахунок власного капіталу.

Цей показник важливий як для власників, так і для кредиторів компанії. Низьке значення показника буде сигналізувати про високий рівень ризиків і низьку стійкість компанії в середньостроковій перспективі. Низька частка власного капіталу, зазвичай, супроводжується значними фінансовими витратами (процентні платежі, інші витрати на залучення і використання позикових коштів). Тому зміна ринкової ситуації може привести до ситуації, коли сума операційних витрат і фінансових витрат буде перевищувати фінансовий результат компанії. Тривалий вплив такого фактору, безумовно, призведе до банкрутства. Нормативне значення показника знаходиться в межах 0,4 - 0,6. Більш низьке значення може говорити про високий рівень фінансових ризиків.

Коефіцієнт фінансової стабільності (Коефіцієнт фінансування) - індикатор фінансової стійкості, який говорить про здатність компанії відповідати за своїми зобов'язаннями в середньо- і довгостроковій перспективі. Значення показника вказує на те, скільки гривень власного капіталу припадає на кожну гривню зобов'язань компанії. Високе значення говорить про низький рівень фінансових ризиків. Низьке значення

показника не говорить про швидке банкрутство, але вказує на наявність фінансових ризиків в довгостроковій перспективі. Нормативне значення показника знаходиться в межах 0,67-1,5. Значення нижче 0,67 свідчить про високий рівень фінансових ризиків.

Як і у випадку з показником фінансової автономії для збільшення значення показника необхідно залучати кошти власників або інвесторів, реінвестувати прибуток у роботу компанії і т.д. Якщо є можливість інтенсифікувати діяльність, то бажано залучати додаткові позикові кошти.

Коефіцієнт маневреності власного капіталу показує співвідношення між власними оборотними ресурсами і власним капіталом компанії. Таким чином, значення показника говорить про те, яка частина власного капіталу може бути використана для фінансування оборотних активів, а яка частина спрямована на фінансування необоротних активів. Нормативним вважається значення 0,1 і вище. Позитивне значення свідчить про достатність власних фінансових ресурсів для фінансування необоротних активів і частини оборотних. Від'ємне значення показника свідчить, що власний капітал і кошти, залучені на довгостроковій основі, спрямовані на фінансування необоротних засобів, тому для фінансування оборотних активів необхідно звертатися до позичкових джерел фінансування. Це веде до зниження фінансової стійкості.

При низькому значенні показника необхідно працювати в напрямку збільшення частки власних ресурсів, що дозволить збільшити суму власних оборотних коштів та призведе до збільшення значення коефіцієнту маневреності власного капіталу.

Показник забезпечення власними оборотними засобами запасів є індикатором достатності довгострокових коштів компанії для забезпечення безперебійного виробничо-збутового процесу. Показник розраховується як співвідношення власних оборотних коштів і суми запасів. Значення показника говорить про частку запасів, яка фінансується за рахунок ресурсів, залучених на постійній основі.

Нормативне значення показника забезпечення власними оборотними засобами запасів: $\geq 0,5$ і вище. Показник варто розглядати в динаміці. Збільшення показника свідчить про підвищення стійкості компанії в середньостроковій перспективі і про зниження залежності від короткострокових джерел фінансування. Негативне значення показника говорить про те, що без короткострокового та довгострокового позикового капіталу компанія не зможе забезпечити безперебійний виробничо-збутової процес. В умовах скорочення можливостей для залучення таких коштів операційний процес може зупинитися.

Як і у випадку з іншими показниками фінансової стійкості, для підвищення значення показника необхідно працювати в напрямку збільшення суми власного капіталу і зниження суми позикових коштів. Оптимізація структури оборотних і необоротних активів дозволить вивільнити частину фінансових ресурсів, що позитивно вплине на нього.

В результаті аналізу платоспроможності було виявлено, що фінансовий стан підприємства нестійкий (усі показники мають тенденцію до погіршення), проте необхідно враховувати, що величини коефіцієнтів можуть не відповідати загальноприйнятим нормам в силу специфічності конкретних умов діяльності підприємства або особливостей його ділової політики.

Стабільність фінансового стану підприємства в умовах ринкової економіки також обумовлена значною мірою його діловою активністю, показники якої наведені в табл. 2.8, що залежить від широти ринків збуту продукції, його ділової репутації, ступеня виконання плану за основними показниками господарської діяльності, рівня ефективності використання ресурсів і стабільності економічного зростання.

Ділова активність підприємства у фінансовому аспекті проявляється, насамперед, у швидкості обороту його грошових коштів. Даний аналіз полягає у дослідженні рівнів і динаміки різноманітних коефіцієнтів оборотності, які багато в чому визначають рівень прибутковості

підприємства. Від об'єктивності та точності результатів проведеного аналізу ділової активності підприємства залежить прийняття важливих та відповідальних управлінських рішень, які дають змогу не просто пристосовуватися до умов мінливого ринку, а активно реагувати та впливати на них.

Зниження коефіцієнту оборотності активів відображає зниження швидкості обороту сукупного капіталу підприємства, тобто кількості повних циклів виробництва й обігу, що знижує відповідний ефект у вигляді прибутку, або показує зниження кількості грошових одиниць реалізованої продукції що принесла кожна одиниця активів.

Зростання коефіцієнту оборотності кредиторської заборгованості свідчить про зниження комерційного кредиту, наданого підприємству, що може бути спричинено розширенням резервних фондів та зниженням строку погашення заборгованостей.

У процесі господарської діяльності підприємство дає товарний кредит для споживачів своєї продукції, тобто існує розрив у часі між продажам товару й надходженням оплати за нього, у результаті чого виникає дебіторська заборгованість. Зниження оборотності дебіторської заборгованості тягне за собою підвищення періоду інкасації (строку погашення), тобто часу, протягом якого дебіторська заборгованість перейде в кошти. Для підприємства така тенденція може виступити одним з інструментів стимулювання збуту, шляхом надання покупцям товарного кредиту, або ж свідчитиме про наявність не якісних боржників.

Варто також зазначити, що термін погашення дебіторської заборгованості складає 104 днів, тоді як термін погашення кредиторської заборгованості приблизно 139 днів, що є позитивним для підприємства, оскільки на дату розрахунку з кредиторами підприємство вже має кошти від дебіторів. Варто також зазначити, що показник заборгованості має тенденцію до зниження, що досить добре характеризує дане підприємство.

Про позитивні тенденції та підвищення стійкості підприємства свідчать зростання показників оборотності активів, матеріальних запасів та основних засобів.

Коефіцієнт оборотності активів показує, скільки товарів і послуг продано за досліджуваний період на кожну гривню використаних активів. Для товариства на протязі трьох аналізованих років даний показник має відображає різну тенденцію: зниження у 2019 році, та зростання у 2020 році, це означає, що необхідно працювати в напрямку оптимізації суми активів.

Коефіцієнт оборотності запасів – відображає число оборотів товарно-матеріальних запасів підприємства за аналізований період. У ТОВ «ВИГОЛСТРОЙ» спостерігається підвищення даного показника, що свідчить про відносне зменшення виробничих запасів і незавершеного виробництва або про підвищення попиту на готову продукцію. У цілому, чим вище показник оборотності матеріальних запасів, тим менше коштів відображено в цій найменш ліквідній статті оборотних активів, тим більш ліквідну структуру мають оборотні активи й тим стійкіше фінансове становище підприємства.

Показники рентабельності відображають ефективність діяльності підприємства. Позитивні значення рентабельності свідчать про прибутковість діяльності. Проте, спостерігатися зниження цих показників, отже можна зробити висновки, що доцільно шукати можливості зростання чистого прибутку та скорочення операційних витрат, а саме витрат на збут, витрат на управління, витрат на забезпечення виробничого процесу та інших операційних витрат.

Наступним кроком буде порівняння фінансових результатів діяльності ТОВ «ВИГОЛСТРОЙ» у динаміці за останні роки (див. табл. 2.9).

Таблиця 2.9

Фінансові показники ТОВ «ВИГОЛСТРОЙ» за 2018-2020 рр.

Показник	Роки			2019/2018		2020/2019	
	2018	2019	2020	Абсолютна зміна	Темп змін, %	Абсолютна зміна	Темп змін, %
1	2	3	4	5	6	7	8
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	40287	60627	83146	20340	150,49	22519	137,14
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт)	23575	39519	61659	15944	167,63	22140	156,02
Валовий прибуток	16712	21108	21487	4396	126,30	379	101,80
Інші операційні доходи	389	50	624	-339	12,85	574	1248,00
Адміністративні витрати	3863	5211	5360	1348	134,90	149	102,86
Витрати на збут	8757	12794	14010	4037	146,10	1216	109,50
Інші операційні витрати	794	390	145	-404	49,12	-245	37,18
Фінансовий результат від операційної діяльності:	3687	2763	2596	-924	74,94	-167	93,96
Інші фінансові доходи	2	0	0	-2	0,00	0	x
Інші доходи	51	338	0	287	662,75	-338	0,00
Витрати (дохід) з податку на прибуток	908	470	380	-438	51,76	-90	80,85
Чистий прибуток	2832	2631	2216	-201	92,90	-415	84,23

Джерело:

розраховано

автором

за

даними

підприємства

Аналізуючи чистий прибуток ТОВ «ВИГОЛСТРОЙ» необхідно з'ясувати причини його позитивних чи негативних змін. Причини або фактори, що вплинули на прибуток, розкривають детальний аналіз статей витрат та доходів. При виявленні позитивної динаміки прибутку, аналіз причин такого збільшення дозволить зосередити зусилля на подальше зростання позитивних результатів діяльності підприємства, а зниження чистого прибутку, дозволить виявити причини та вжити заходів.

Співставлення чинників формування чистого прибутку дозволяє зробити наступні висновки:

- зменшення чистого прибутку у 2019 р. у порівнянні з показниками 2018 р. на 201 тис. грн., темп зміни 92,9% спричинене збільшенням собівартості реалізованої продукції, зменшенням загального обсягу інших операційних доходів підприємства, збільшенням адміністративних витрат та витрат на збут.

- зменшення чистого прибутку у 2020 р. у порівнянні до показника 2019 р. на 415 тис. грн., темп зміни 84,23% спричинене зменшенням інших доходів, зростанням собівартості реалізованої продукції, збільшенням адміністративних витрат та витрат на збут.

Таким чином, аналіз продемонстрував, що ТОВ «ВИГОЛСТРОЙ» має звернути увагу на структуру витрат на збут та проаналізувати яким же чином можливо знизити витрати та вжити відповідних заходів щодо ліквідації причин збільшення даної статті витрат.

Для проведення комплексного аналізу ми також використали методику визначення імовірності банкрутства Мартиненка В. П. [41].

$$K_{i.б.} = K_{п.л.} + (3,33 \times K_a) + (5,71 \times K_{р.в.к.}) \quad (2.1)$$

де: $K_{п.л.}$ – коефіцієнт поточної ліквідності;

K_a – коефіцієнт автономії;

$K_{р.в.к.}$ – коефіцієнт рентабельності власного капіталу.

Шкала визначення імовірності банкрутства за даною методикою представлена в таблиці 2.10.

Таблиця 2.10

Шкала імовірності банкрутства

Значення коефіцієнта	Імовірність банкрутства
6,0 і вище	Низька
5,99 – 5,30	Можлива
5,29 – 3,49	Висока
3,48 і нижче	Дуже висока

Джерело: [41]

Для визначення імовірності банкрутства ТОВ «ВИГОЛСТРОЙ» підставимо наші показники:

$$K_{i.6.2019} = 0,82 + (3,33 \times 0,075) + (5,71 \times 0,85) = 5,7$$

$$K_{i.6.2020} = 0,93 + (3,33 \times 0,13) + (5,71 \times 0,35) = 3,36$$

Отже, проаналізувавши підприємство ми підтвердили результати інших аналізів та виявили, що у даного підприємства погіршився фінансовий стан та зросла ймовірність банкрутства (з можливої у 2019 році – до дуже висока імовірність банкрутства у 2020 році).

Таким чином, економічний та фінансовий стан ТОВ «ВИГОЛСТРОЙ» можна вважати незадовільним. Аналіз майнового стану підприємства не виявив проблем з фондомісткістю та фондівіддачею, але існує потреба покращення техніко-технологічного стану устаткування. Аналіз ліквідності та платоспроможності підприємства показав, що підприємство недостатньо забезпечене коштами для погашення своїх зобов'язань. Аналіз фінансової стійкості та стабільності підприємств продемонстрував, що підприємство значною мірою залежить від позикових коштів.

В свою чергу, аналіз показників рентабельності ТОВ «ВИГОЛСТРОЙ» показав, що процес управління формуванням прибутку на підприємстві відбувається недостатньо ефективно. З врахуванням цього, можна зробити висновок, що подальше зростання обсягу прибутку на

обраному підприємстві можливе за рахунок: нарощення обсягів виробництва і реалізації товарів; зменшення витрат на виробництво продукції; оптимізації витрат на збут; постійного проведення наукових досліджень аналізу ринку, поведінки споживачів і конкурентів.

2.3. Дослідження витрат на виробництво гранітної маси

Аналіз собівартості продукції дає можливість визначити ефективність діяльності підприємства через призму удосконалення процесу виробництва і зменшення при цьому витрат на одиницю продукції або тенденцію до розширення виробництва шляхом збільшення обсягу виробництва, а відповідно і самого обсягу витрат.

Розглянемо фактичну структуру витрат ТОВ «ВИГОЛСТРОЙ» у табл. 2.11.

Відповідно до таблиці 2.11 можна побачити, що в 201-2020 роках значно зросли всі елементи операційних витрат (окрім інших операційних витрат) та змінилася структура витрат. Найбільше зросли матеріальні витрати (їх частка у загальних витратах становить у 2019-2020 рр. близько 81% проти 47 % у 2018 р.). У 2020 р. зросли витрати на оплату праці (на 72,7%), проте їх частка у структурі змінилася несуттєво (у порівнянні з 2018 роком частка взагалі зменшилася). Це свідчить про те, що підприємство турбується про своїх працівників, але це може погано сказатись на його фінансовому стані.

Збільшення операційних витрат у 2020 році порівняно з 2019 роком на 56,2% може негативно вплинути на підприємство.

Кожне виробництво характеризується специфічним для нього технологічним процесом. Розуміння його є надзвичайно важливим при визначенні собівартості продукції, адже лише таким чином можна врахувати всі деталі виникнення витрат.

Таблиця 2.11

**Показники динаміки та структури операційних витрат на виробництво продукції
ТОВ «ВИГОЛСТРОЙ» за 2018-2020 роках**

Показники	Роки						Абсолютне відхилення		Темп змін %,		Зміни у структурі, в.п.	
	2018		2019		2020							
	тис. грн.	питома вага, %	тис. грн.	питома вага, %	тис. грн.	питома вага, %	2019/2018	2020/2019	2019/2018	2020/2019	2019/2018	2020/2019
Матеріальні витрати	10959	47,18	31859	81,79	49105	80,71	20900	17246	190,71	54,13	34,61	-1,08
Витрати на оплату праці	4175	17,98	4330	11,12	7478	12,29	155	3148	3,71	72,70	-6,86	1,17
Відрахування на соціальні заходи	879	3,78	1357	3,48	1408	2,31	478	51	54,38	3,76	-0,30	-1,17
Амортизація	894	3,85	907	2,33	947	1,56	13	40	1,45	4,41	-1,52	-0,77
Інші операційні витрати	6319	27,21	499	1,28	1904	3,13	-5820	1405	-92,10	281,56	-25,93	1,85
Разом	23226	100,00	38952	100,00	60842	100,00	15726	21890	67,71	56,20	X	X

Джерело: розраховано автором за даними підприємства

Більш детально характеристика технологічного процесу видобування гранітного каменю було наведено у підрозділі 2.1. Операції технологічного процесу з переліком виробничого обладнання та їх характеристиками представлені в табл.2.12.

Таблиця 2.12

Операції технологічного процесу виробництва гранітної маси та основні засоби, що його забезпечують

Операції	Назва основних засобів	Продуктивність, од. виміру рейс/змінa	Потужність двигуна, кВт/год
Розкривні роботи	Екскаватор O&K RH-12.5	Місткість ковша, м ³ – 1.2	172
Буропідривні роботи	Буровий станок Atlas Copco ROC L6	Діаметр свердла, мм – 130-150 Швидкість км/год – 3,5 Вага станка, т. – 21,7 Продуктивність: – 370	
Виймково-навантажувальні роботи	Екскаватор ЕКГ-5А	Продуктивність: м ³ /з – 950	250
Зачистка гірської маси	Бульдозер Т-130	Продуктивність: при переміщенні на відстань 50 м, м ³ /змінa – 179	117,7
Транспортування гірської маси з кар'єру на відстань 2,3 км	Автосамоскид БЕЛАЗ-7522	Вантажопідйом., т. – 27 Об'єм кузова, м ³ – 15,3 Продуктивність: 15-30	175
Транспортування розкривних порід автосамоскидами в відвал на відстань 1,5 км	Автосамоскид КрАЗ- 256	Вантажопідйом., т. – 10 Об'єм кузова, м ³ – 8 Швидкість км/год. – 62 Продуктивність: р/з – 31	240
	Автосамоскид МАЗ	Вантажопідйом., т. – 27. Об'єм кузова, м ³ – 15,3 Швидкість км/год. – 55 Продуктивність: р./з – 22	175

Джерело: складено автором на основі даних підприємства та особливостей технологічного процесу

Розрахунок витрат на виробництво традиційно розпочинається з визначення витрат на сировину та матеріали.

Під час видобутку гранітної маси, сировиною та матеріалами є засоби для виконання вибухових робіт, але варто зазначити, що ТОВ «ВИГОЛСТРОЙ» не проводить ці операції самостійно, а користується послугами зовнішніх компаній, тому вважаємо за доцільне в цій статті

відобразити ті витрати, які виникли під час надання цієї послуги, а саме 11148,07 тис. грн. для видобутку річного обсягу гранітної маси, що складає 1828429 т у 2020 році.

Нами була розрахована фактична кількість палива, витраченого протягом зміни (рейсу) (див. табл. 2.13).

Таблиця 2.13

Розрахунок витрат на паливо ТОВ «ВИГОЛСТРОЙ»

Машини	Витрати палива, дизель л/год	Кількість, од	Річний фонд робочого часу підприємства, год/рік	Загальні витрати палива, л/рік	Ціна, грн/л	Сума, грн
1	2	3	4	5	6	7
Автосамоскид Foton	21,30	1	3756,00	80002,8	28,22	2257679,02
Екскаватор ЕКГ-5А	16,60	1	3756,00	62349,6	28,22	1759505,71
Буровий станок Atlas Copco ROC L6	18,10	1	2817,00	50987,7	28,22	1438872,89
Бульдозер Т-130	19,50	2	2817,00	109863,0	28,22	3100333,86
Автосамоскид КрАЗ- 256	17,50	2	4840,00	169400,0	28,22	4780468,00
Автосамоскид МАЗ	14,00	2	4840,00	135520,0	28,22	3824374,40
Всього				608123,1		17161233,88
На одиницю продукції				0,33		9,39

Джерело: розраховано автором на основі даних підприємства

Варто зазначити, що ці витрати можуть бути розраховані на підставі даних подорожніх листів. У них, крім іншого, фіксують показання вимірювальних приладів автомобіля на момент початку і закінчення зміни (рейсу), а також відомості про обсяги заправок (дозаправок) автомобіля протягом зміни (рейсу).

Під час підрахунку витрат на паливо ТОВ «ВИГОЛСТРОЙ» ми використали інформацію щодо фонду річного часу протягом якого працювали машини, та існуючі норми використання палива на годину експлуатації, що дозволяє поррахувати додаткове споживання пального також у разі тривалого простою автомобіля у зимову та холодну пору року з працюючим двигуном. Одна година простою у такому разі відповідає

витраті пального за тією ж нормою, що ми використовували.

Варто зазначити, що майже 50% витрат палива було використано Автосамоскидами КРАЗ-256 та МАЗ, це можна пояснити тим, що саме ці машини працюють в три зміни, та мають один з найбільших норм витрат на годину експлуатації, що стосується всіх інших машин то їх часта витрат на паливо складає приблизно від 8% до 12%.

Далі розрахуємо витрати на електроенергію. Для розрахунку дані були взяті з платіжних документів щодо роботи машин та розраховані відповідно до кількості виготовленої продукції.

В першу чергу витрати на електроенергію виникли під час експлуатації електричного Екскатора ЕКГ з канатним механізмом підйому ковша і рейковим натиском, призначений для навантаження у транспортні засоби або у відвал корисних копалин і порід.

Інша частина витрат пов'язана з водовідливом на кар'єрі, при відкритій розробці іноді існує потреба у забезпеченні системи вичерпування, викачування води з гірничих виробок, коли рівень підземних вод збільшується та затоплює частину кар'єру. В ТОВ «ВИГОЛСТРОЙ» ця процедура проходить за допомогою пристроїв, що направлені на регулювання внутрішньокар'єрного стоку, які також працюють від електроенергії.

В табл. 2.14 можна побачити результати розрахунків витрат на паливо та енергію на технологічні цілі.

Таблиця 2.14

Витрати на паливо та енергію на технологічні потреби

Ресурси	Витрати на одиницю продукції	Ціна, грн.	Кількість, ресурсів в натуральному вимірі на річний обсяг виробництва	Сума, грн.	Вартість ресурсів на одиницю продукції, грн.
Електроенергія, кВт*год	0,54	2,29	993571,2	2275278	1,24
Паливо, літрів	0,33	28,22	608123,1	17161233,88	9,39
Всього				19436511,88	10,63

Джерело: розраховано автором на основі даних підприємства

Використовуючи розрахунково-платіжні відомості підприємства за 2020 звітний рік, нами були пораховані витрати на оплату праці (основну та додаткову заробітну плату) основних робітників (див. табл. 2.15).

Таблиця 2.15

Розрахунок фонду оплати праці основних робітників

Професія	К-ть працівників	Ставка, грн	Всього основна з/п на рік, тис. грн	Доплати тис. грн	Фонд основної та додаткової ЗП, тис. грн	ЄСВ (22%), тис. грн
Водій МАЗ	4	12000	184	18,4	202,4	44,528
Водій	4	11000	160	41,2	201,2	44,264
Водій автонавантажувач	1	12000	169	14,4	183,4	40,348
Водій КрАЗ	3	12000	171	44,1	215,1	47,322
Машиніст бульдозера	3	13000	183	36,6	219,6	48,312
Машиніст екскаватора	4	13000	184	37,3	221,268	48,679
Машиніст крана автомобільного	1	13500	181	18,1	199,1	43,802
Машиніст насосної установки	2	8000	122	12,4	134,4	29,568
Помічник машиніста екскаватора	1	8000	121	8,4	129,4	28,468
Всього	23		1475	230,868	1705,87	375,291

Джерело: розраховано автором на основі розрахунково-платіжних відомостей

Як видно з таблиці 2.15, витрати на заробітну платню за 2020 звітний рік становлять 1,71 мільйонів гривень. Найбільшу частку цих витрат становить основна заробітна плата та відрахування на соціальні заходи (ЄСВ), в основному за рахунок оплати праці водіїв та машиністів, так як саме ці працівники працюють в три зміни.

Застосовуючи методику розрахунку заробітної плати основних працівників, нами були використані розрахунково-платіжні відомості

підприємства за 2020 звітний рік для визначення витрат на оплату праці працівників-ремонтників обслуговуючих підрозділів, зайнятих на ремонті техніки, перевезенні вантажів, будівництві згідно їх кваліфікаційних розрядів у відповідності з тарифно-кваліфікаційним довідником для робітників ремонтних майстерень (див. табл. 2.16).

Таблиця 2.16

Розрахунок фонду оплати праці робітників-ремонтників

Посада	К-ть штатних одиниць	Встановлений оклад, грн	Доплати (4%), грн	Місячний оклад з доплатами та надбавками, грн	Річний фонд ЗП, тис. грн	ЄСВ, 22%. тис. грн.
Механік	3	12000		36000	432	95,04
Слюсар 4 р.	5	8000	367,64	40367,6	484,412	106,571
Слюсар 5 р.	2	8500	340	17340	208,08	45,7776
Всього	12				1130,49	254,388

Джерело: розраховано автором на основі розрахунково-платіжних відомостей

Підсумовуючи, можна сказати, що майже 62% витрат становить заробітна плата слюсарів, що можна пояснити їх чисельністю.

Наступним кроком у визначенні собівартості продукції став розрахунок амортизації виробничого обладнання (табл. 2.17). Норма амортизації автомобільного транспорту складають 10% річних. Мінімумально допустимі строки корисного використання становлять 5 років. Таким чином, вартість основних засобів виробничого призначення становить 2700 тис. грн. Як видно з таблиці багато машин вже мають довгий строк експлуатації, та амортизовані об'єкти, як і раніше, відповідають критеріям тих основних засобів, що мають використовуватися на підприємстві. Саме тому було прийнято рішення продовжувати експлуатувати ряд машин, тому була проведена дооцінка (за допомогою визначення їх справедливої вартості). Але, вважаємо, що, підприємству необхідно технічне оновлення автомобільного транспорту задля забезпечення ефективності роботи.

Таблиця 2.17

Розрахунок амортизації виробничого обладнання

Основні засоби та інші необоротні активи	Кількість, од.	Реальний термін експлуатації, років	Встановлені на підприємстві строки використання	Вартість основних засобів, грн.	Річна сума амортизації, тис. грн.
Кран на базі авто КС-5473	1	12	20	951600	95,16
Автомобіль Білаз №1.	1	7	10	582594	58,26
Буровий станок Atlas.	1	5	10	124891	12,49
Бульдозер Т-130	2	8	10	373066	37,31
Екскаватор ЕКГ-5	1	7	10	150056	15,01
Автомобіль ЗІЛ 5301	1	7	10	135000	13,50
Автомобіль Краз	2	5-8	10	228900	22,89
Автомобіль МАЗ 53371	2	5-8	10	153893	15,39
Разом				2700000	270,0

Джерело: розраховано автором за даними підприємства

Також дані розрахунків показали, що багато коштів пішло на паливно-мастильні матеріали, що можна також пояснити технічним старінням машин. Загальні витрати на утримання та експлуатацію обладнання можна побачити в табл. 2.18.

Таблиця 2.18

Кошторис витрат на утримання та експлуатацію обладнання

Стаття витрат	Витрати, тис. грн.
1	2
1. Основна і додаткова заробітна плата ремонтних працівників з обслуговування обладнання цеху	1130,49
2. Відрахування на соціальні заходи (ЄСВ)	254,39
3. Амортизація виробничого обладнання, транспорту і цінного інструменту цеху	270
4. Витрати на проведення усіх видів ремонту (15% вартості всього обладнання цеху)	405,00
5. Малоцінні та швидкозношувані предмети та інструменти (обтирочні матеріали, мастило тощо) (1% вартості обладнання цеху)	27,00
Разом	2086,88

Джерело: розраховано автором за даними підприємства

Структура витрат на утримання та експлуатацію обладнання наведено на рис. 2.5.

Рис. 2.5. Структура витрат на утримання та експлуатацію обладнання

Джерело: складено автором

Як видно з рис. 2.5, в структурі витрат на утримання та експлуатацію обладнання переважають витрати на оплату праці – 54% та витрати на ремонт – 19%.

На підприємстві використовуються старі машини, саме тому підприємство несе значні витрати на їх ремонт (заміна коліс, запчастин, агрегати, насоси тощо). Варто зазначити, що таких витрат неможливо уникнути, особливо для машин, котрі працюють в три зміни. Зменшення таких витрат можливе тільки за умови оновлення більшої частини машин та обладнання, та фінансовий стан підприємства не дозволяє це зробити одночасно.

Традиційно розрахунок загальноновиробничих витрат починаємо з розрахунку фонду оплати праці службовців та інших робітників, що задіяні у виробництві, для цього ми використовуємо зарплатно-платіжні відомості (див. табл. 2.19).

Мінімально допустимі строки корисного використання інструментів, приладів, інвентарю та меблів, визначені Податковим кодексом, складають 4 роки. Фактично встановлені на підприємстві строки використання інструментів, приладів, інвентарю – 6 років (коефіцієнт амортизації 0,17); меблів – 4 роки (коефіцієнт амортизації 0,15).

Результати розрахунку амортизації обладнання та будівель загальнопромислового призначення відобразимо в табл. 2.20.

Таблиця 2.20

Амортизація обладнання та будівель загальнопромислового призначення

№	Будівлі та обладнання загальнопромислового призначення	Вартість основних засобів, грн.	Річна сума амортизації, тис. грн.
1	2	3	4
1	Лабораторія	736407	36,82
2	Майстерня	27382	1,37
3	Корпус кар'єру	248149	12,41
4	Склад	27906	1,40
5	Склад 2	124767	6,24
6	Автогараж	82337	4,12
7	Мотогараж	1074345	53,72
8	Кузня	155926	7,80
9	Механічна будівля	743779	37,19
10	Будівля погрузки	10526	0,53
11	Склад матеріальний	162064	8,10
12	Будівля автовісової	174085	8,70
13	Будівля вагової	11466	0,57
14	Слюсарна майстерня	13168	0,66
15	Електрична будка	18995	0,95
16	Механічна майстерня	11543	0,58
17	Електромайстерня кар'єру	1619407	80,97
18	Інструменти, прилади, інвентар	50783	8,63
19	Меблі загальнопромислового призначення	70542	10,58
	Всього	5363577	281,33

Джерело: складено автором

За даними розрахунків визначено, що амортизаційні відрахування основних засобів загальнопромислового призначення становить 281,33 тис.

Наступним кроком буде визначення кошторису загальновиробничих витрат, який можна побачити в табл.2.21.

Таблиця 2.21

Кошторис загальновиробничих витрат

Види витрат	Сума за рік, тис. грн.	Структура, %
1	2	3
Витрати на оплату праці апарату управління виробництвом	2326,84	34,63
Відрахування на соціальні заходи (ЄСВ)	518,36	7,71
Амортизація основних засобів загальновиробничого (цехового, дільничного, лінійного) призначення	281,33	4,19
Витрати на опалення виробничих приміщень	804,73	11,98
Витрати на освітлення виробничих приміщень	651,83	9,70
Витрати на водопостачання, водовідведення та інші послуги з утримання виробничих приміщень та машин	243,82	3,63
Витрати на зрошення земель в результаті пилотування	379,42	5,65
Витрати на охорону праці, техніку безпеки, понесені відповідно до законодавства	1232,63	18,35
Інші загальновиробничі витрати (поштово-телеграфні послуги; послуги зв'язку; канцелярське приладдя)	280,18	4,17
Всього витрат	6719,14	100

Джерело: розраховано автором за даними підприємства

Варто зазначити, що найбільшу частку в кошторисі займають витрати на оплату праці та ЄСВ – 42%, витрати на охорону праці – 18%. Витрати на зрошення земель в результаті пилотування та інші витрати пов'язані з водовідведенням та постачанням у сумі складають майже 10%.

Гірничовидобувна галузь ТОВ «ВИГОЛСТРОЙ» є одним з найбільших забруднювачів атмосфери та навколишнього середовища в цілому. Основне місце по забрудненню атмосферного повітря займає відкрита розробка родовищ корисних копалин. Основними джерелами пилотування при розробці родовищ відкритим способом є: буріння, підривання, первинне та вторинне подрібнення, виїмково-навантажувальні роботи та операції, пов'язані з переміщенням гірської маси. Окрім того, на рівень забруднення атмосфери впливають процеси, безпосередньо

пов'язані з веденням відкритих гірничих робіт (відвалоутворення).

Розрахунок адміністративних витрат починаємо з розрахунку амортизації за прямолінійним методом, в табл. 2.22 наводимо список всіх основних засобів, що використовуються адміністрацією та результати розрахунків.

Таблиця 2.22

**Розрахунок амортизації обладнання адміністративного
призначення**

№	Основні засоби та інші необоротні активи	Кількість, одиниць	Мінімально допустимі строки корисного використання, років	Фактично встановлені на підприємстві строки використання	Норма амортизації	Вартість основних засобів, грн	Річна сума амортизації, тис.грн
1	2	3	4	5	6	7	8
1	Будівля столової	1	10	20	0,05	21378	1,1
2	Будівля адмінперсоналу	1	10	20	0,05	682648	34,1
3	Пункт охорони	1	10	20	0,05	38025	1,9
4	Заправочний пункт	1	10	20	0,05	185420	9,3
5	Паркан	1	10	20	0,05	124007	6,2
6	Приймальня	1	10	20	0,05	400000	20,0
7	Автомобіль Ford	1	10	10	0,1	50000	5,0
8	Офісні столи	25	4	5	0,2	38360	7,7
9	Офісні стільці	30	4	5	0,2	26765	5,4
10	Ноутбуки	35	2	5	0,2	134765	27,0
11	Принтери та сканери	15	2	5	0,2	34645	6,9
12	Комплекти меблів	15	3	5	0,2	76590	15,3
13	Телефони	20	3	5	0,2	4672	0,9
14	Програмне забезпечення	5	2	4	0,25	74567	18,6
	Всього					2061842	162,8

Джерело: складено автором за даними підприємства

Вартість майна адміністративного призначення за звітний період склала 2061,84 тис. грн., а найбільшу частку (33%) займає будівля адміністрації.

Далі розрахуємо витрати на оплату праці адміністративного апарату використовуючи зарплатні відомості, результати відобразимо в табл. 2.23.

Таблиця 2.23

Розрахунок фонду оплати праці адміністративного апарату

Посада	штатних	Оклад, грн	Доплати, грн.	Місячний оклад з надбавками, грн	Річний фонд ЗП, тис. грн	ЄСВ, тис. грн
Директор	1	25000	1000	26000	312	68,64
Комерційний директор	1	18000	720	18720	224,64	49,4208
Заступник директора з соціального розвитку	1	18000	720	18720	224,64	49,4208
Головний бухгалтер	1	16000	640	16640	199,68	43,9296
Заступник головного бухгалтера	1	10000	400	10400	124,8	27,456
Бухгалтер по оплаті праці	1	10000	400	10400	124,8	27,456
Бухгалтер-касир	1	10000	400	10400	124,8	27,456
Головний економіст	1	12000	480	12480	149,76	32,9472
Інспектор відділу кадрів	1	10000	400	10400	124,8	27,456
Менеджер з постачання	1	12000	480	12480	149,76	32,9472
Менеджер комерційного відділу	1	10000	400	10400	124,8	27,456
Начальник юридичного відділу	1	15000	600	15600	187,2	41,184
Секретар керівника	1	9000	360	9360	112,32	24,7104
Юрисконсульт	1	10000	400	10400	124,8	27,456
Всього	16				2314,8	514,936

Джерело: складено автором за даними підприємства

Складемо кошторис адміністративних витрат та розглянемо результати (табл. 2.24).

Таблиця 2.24

Кошторис адміністративних витрат

Види витрат	Сума за рік, грн.
Загальні корпоративні та представницькі витрати	1500,00
Заробітна плата адміністративного апарату	2314,80
Відрахування на заробітну плату	514,94
Витрати на утримання основних засобів	162,80
Витрати на аудиторські послуги	225,00
Витрати на оплату послуг зв'язку	112,00
Плата за розрахунково-касове обслуговування та інші послуги банків	170,88
Інші витрати загальногосподарського призначення	359,59
Всього витрат	5360,00

Джерело: розраховано автором за даними підприємства

В загальній структурі витрат (див. рис 2.6) найбільшу частку займає зарплата адміністративного апарату – 43%, та майже 30 % – загальні корпоративні та представницькі витрати. Проте, вважаємо недоцільним скорочувати загальні корпоративні та представницькі витрати, не дивлячись на їх обсяг, так як це імідж та репутація підприємства.

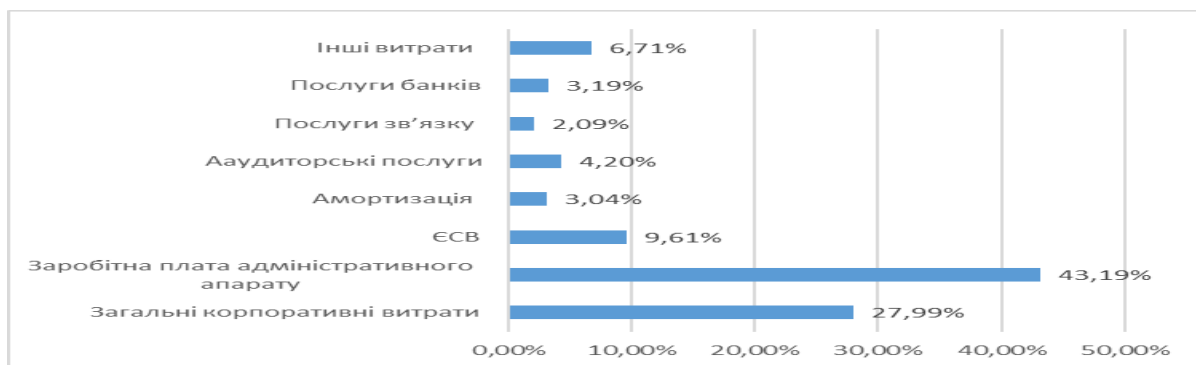

Рис. 2.6 Структура адміністративних витрат

Джерело: складено автором

Далі визначимо витрати на збут. В розрахунку витрат на збут нами були визначені витрати на рекламу, що на досліджуваному підприємстві ТОВ «ВИГОЛСТРОЙ» спрямовані на оголошення та рекламні ролики в місцевих ЗМІ, щорічні рекламні кампанії для будівельних компаній та ін. Інші витрати, а саме: витрати на послуги зв'язку; амортизацію нематеріальних активів, пов'язаних зі збутом продукції; витрати на охорону праці і техніку безпеки, пожежну безпеку об'єктів служби збуту; витрати на послуги охорони складів; відрахування в резерв відпусткових працівників служби збуту; вартість паркування та техогляду машин, що використовуються збутової діяльності.

Варто зазначити, що транспортування гранітної маси до перевалочного пункту здійснюється трьома БЕЛАЗами-7522. Даний вид витрат включає затрати, понесені технологічними машинами при транспортуванні готової продукції, тобто витрати на паливо. Тому нижче, у відповідності до кошторису витрат на збут, та її складової – витрат на транспортування, розраховані витрати на пальне:

Таблиця 2.25

Розрахунок витрат на паливо для здійснення збутової діяльності

Обладнання	Витрати палива, дизель л/год	Кількість, од	Річний фонд робочого часу підприємства, год/рік	Загальні витрати палива, л/рік	Ціна, грн/л	Сума, тис.грн
Автосамоскид БеЛАЗ-7522	28	3	4295,25	360801	28,22	10181,80

Джерело: складено автором на основі даних підприємства

Нижче представлений загальний кошторис витрат на збут (див. табл. 2.26).

Таблиця 2.26

Кошторис витрат на збут ТОВ «ВИГОЛСТРОЙ»

Види витрат	Сума за рік, тис. грн.
Витрати на рекламу	1180
Витрати на утримання основних засобів	515
Витрати на транспортування	10182
Витрати на страхування	205
Інші витрати	1928
Всього	14010

Джерело: складено автором на основі даних підприємства

З таблиці видно, що витрати на збут за звітний період становлять 14010 тис. грн., а найбільшу частку займають витрати на транспортування – майже 73% та інші витрати – близько 14%.

Наглядно структуру витрат на збут можна побачити на рис. 2.7.

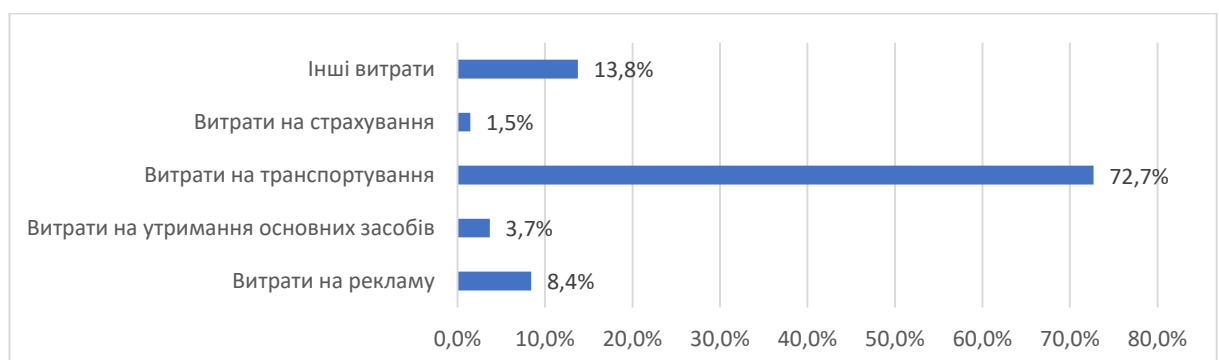

Рис. 2.7. Структура витрат на збут

Джерело: складено автором

За результатами проведених розрахунків визначимо собівартість 1 тони гірничої маси та відобразимо її в таблиці 2.27.

Таблиця 2.27

Розрахунок витрат на виробництво однієї тони гранітного каменю

№	Статті калькуляції	Витрати на річний обсяг добутих 1828429 тон, тис. грн.	Витрати на тонну, грн	Структура, %
1	2	3	4	
1	Сировина і матеріали	11148,07	6,10	18,32%
2	Паливо та енергія на технологічні цілі	19436,51	10,63	31,95%
3	Оплата праці робітників	1705,87	0,93	2,80%
4	ЄСВ на оплату праці робітників	375,29	0,21	0,62%
5	Витрати на утримання обладнання	2086,88	1,14	3,43%
6	Загальновиробничі витрати	6719,14	3,67	11,04%
	Всього виробнича собівартість	41471,76	22,68	68,16%
7	Адміністративні витрати	5360,00	2,93	8,81%
8	Витрати на збут	14010	7,66	23,03%
	Всього витрат	60842,00	33,28	100,00%

Джерело: розраховано автором за даними підприємства

Для ілюстрації отриманих результатів, складемо діаграму (див. рис. 2.8-2.9) з зазначенням витрат по статтям, таким чином розглянемо статті які займають найбільшу частку в собівартості продукції та виявимо можливі резерви та вузькі місця для оптимізації витрат.

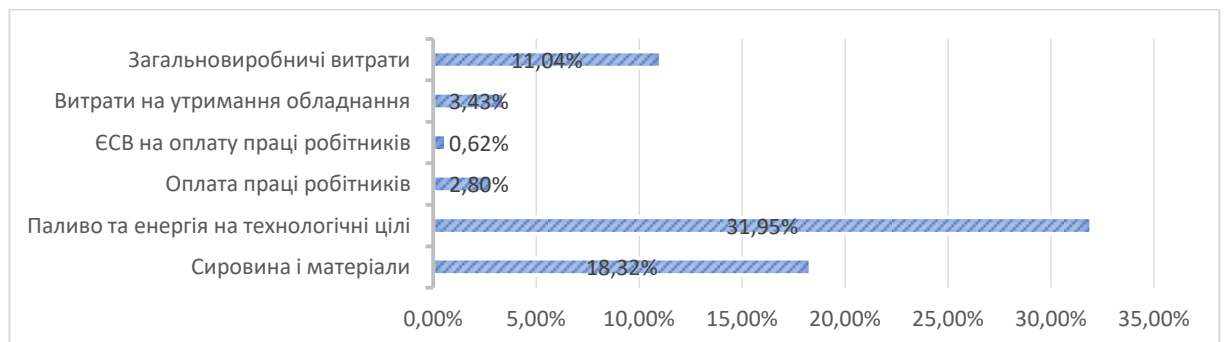

Рис. 2.8. Структура виробничої собівартості продукції

Джерело: складено автором

В структурі виробничої собівартості переважають витрати на паливо та енергію на технологічні цілі – 32%, витрати на сировину та матеріали – 18% та загальновиробничі витрати – 11%.

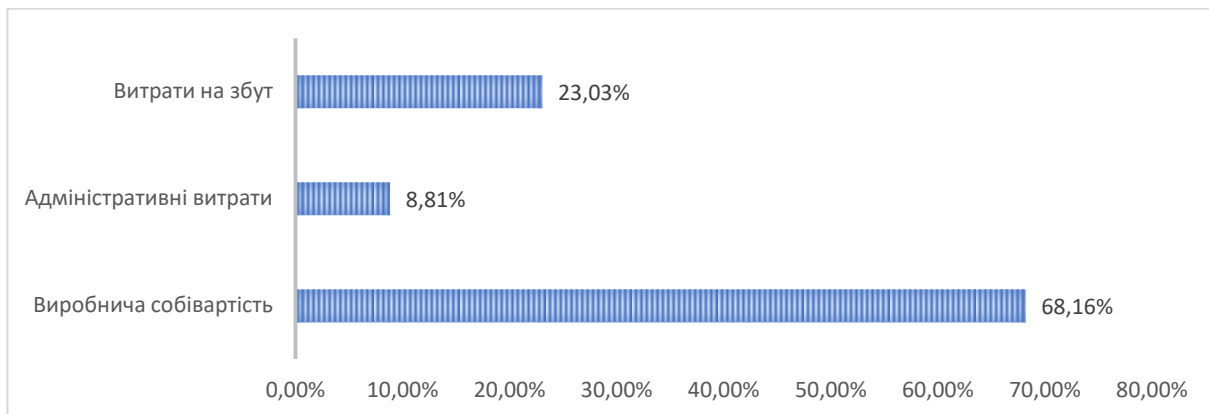

Рис. 2.9. Структура повних витрат на виробництво та збут продукції

Джерело: складено автором

Як видно з рисунку 2.9, в структурі повних витрат на виробництво та збут продукції переважають витрати на виробничу собівартість – 68%, витрати на збут займають 23 % (які в більшій мірі характеризуються витратами на транспортування).

Варто зазначити, що саме з витратами, що займають найбільшу частку варто працювати для того, щоб досягнути максимального ефекту зниження витрат.

Підводячи підсумок, вважаємо за уважити, що детальний аналіз собівартості продукції ТОВ «ВИГОЛСТРОЙ» дає можливість визначити ті статті витрат, що є найбільш об'ємними. Разом з тим не зважаючи на майже постійну велику суму затрат на заробітну плану, рекомендується не економити на ній, так як задоволеність працівників тими умовами, що може запропонувати суб'єкт господарювання є одним з визначальних факторів ефективності виробництва та мотивації покращувати існуючі процеси та брати участь в оптимізації витрат.

Висновки до розділу II

ТОВ «ВИГОЛСТРОЙ» займається видобутком гранітної маси та сприяє економічному розвитку регіону. Аналіз основних показників діяльності підприємства відображає наступні тенденції протягом 2018-2020 років:

- спостерігається збільшення чистого доходу від реалізації продукції, котре відбулося як за рахунок зростання обсягів добування гранітного каменю, так й за рахунок збільшення ціни реалізації;

- збільшення повних витрат обґрунтовується не тільки зростанням собівартості реалізованої продукції, а й значним ростом адміністративних витрат та витрат на збут;

- Темп зростання повних витрат перебільшує темп зростання чистого доходу від реалізації продукції, що призвело до зменшення рентабельності продукції та збільшення витрат на 1 грн. реалізованої продукції;

- у 2019 році відбулося значне зростання власного капіталу за рахунок зростання нерозподіленого прибутку. Збільшення власного капіталу у 2020 році пояснюється як додатковими внесками власників та збільшенням зареєстрованого (пайового) капіталу, так й значним збільшенням нерозподіленого прибутку;

- прибуток від реалізації продукції збільшився в основному за рахунок зростання чистого доходу від реалізації продукції;

- позитивним є збільшення фондівіддачі та середньорічної вартості активів;

- позитивні тенденції щодо збільшення вартості активів та обсягів власного капіталу нівелюються зменшенням чистого прибутку, що призвело до зменшення рентабельності власного капіталу й рентабельності активів;

• середньооблікова чисельність штатних працівників збільшилася. При цьому відбулося й збільшення фонду оплати праці та зросла продуктивність праці, що відображає позитивну динаміку змін.

В цілому можливо зробити висновок, що підприємство ТОВ «ВИГОЛСТРОЙ» протягом 2018-2020 рр. досить ефективно здійснює свою діяльність.

Фінансово-економічний аналіз ТОВ «ВИГОЛСТРОЙ» показав, що на підприємстві застарілі основні засоби, та є необхідність в їх модернізації. Фінансовий стан ТОВ «ВИГОЛСТРОЙ» можна вважати незадовільним: підприємство недостатньо забезпечене коштами для погашення своїх зобов'язань та значною мірою залежить від позикових коштів.

Підприємство отримує чистий прибуток, проте динаміка його надходження протягом 2018-2020 рр. має негативну тенденцію. Процес управління формуванням прибутку на підприємстві відбувається недостатньо ефективно. З врахуванням цього, можна зробити висновок, що подальше зростання обсягу прибутку на підприємстві можливе за рахунок: зменшення витрат на виробництво продукції; оптимізації витрат на збут; постійного проведення наукових досліджень аналізу ринку, поведінки споживачів і конкурентів.

Було проведено дослідження формування витрат на виробництво та збут продукції та визначено собівартість виробництва однієї тони гранітного каменю. Варто зазначити, що при розрахунку загальних витрат на паливо, майже 50% витрат палива було використано автосамоскидами КРАЗ-256 та МАЗ, тому що саме ці машини працюють в три зміни, та мають найбільшу норму витрат на годину експлуатації.

Аналізуючи формування виробничої собівартості встановлено, що в її структурі переважають витрати на паливо та енергію на технологічні, витрати на сировину та матеріали та загальновиробничі витрати .

В структурі повних витрат на виробництво та збут продукції переважають витрати на виробничу собівартість – 68%, витрати на збут займають 23 % (які в більшій мірі характеризуються витратами на

транспортування).

Систематизація витрат дає можливість виявити напрями зниження собівартості продукції на підприємстві.

РОЗДІЛ III. ЕКОН

ОМІЧНЕ ОБГРУНТУВАННЯ НАПРЯМІВ ЗНИЖЕННЯ СОБІВАРТОСТІ ПРОДУКЦІЇ ТОВ «ВИГОЛСТРОЙ»

3.1. Прийняття управлінського рішення щодо зниження собівартості продукції

Кожне підприємство визначає певні цілі своєї діяльності, ефективно досягнення яких можливе лише внаслідок управлінських дій, котрі якісно розробляються та послідовно реалізуються в рамках даної організації. Плануючи діяльність підприємства, менеджери визначають цілі, способи їх реалізації та ресурси, необхідні для їх досягнення.

Управлінське рішення – результат вибору суб'єктом (органом) управління способу дій, спрямованих на розв'язання певної проблеми управління [2, с. 6].

Прийняття рішення – це процес, який починається з констатації виникнення проблемної ситуації та завершується вибором рішення, тобто вибором дії, яка спрямована на усунення проблемної ситуації [2, с. 211].

Управлінське рішення розглядають як основний вид управлінської праці, сукупність взаємопов'язаних, цілеспрямованих і логічно послідовних управлінських дій, що забезпечують реалізацію управлінських завдань.

В основу раціональної технології прийняття управлінського рішення покладено аналіз та вибір альтернатив. Основні етапи цієї технології включають в себе виявлення проблемної ситуації, збір та аналіз інформації, пошук альтернатив, аналіз та вибір альтернативи, прийняття рішення та заключним етапом є контроль результатів [28, с. 590].

Кожний етап раціональної технології реалізується через відповідні заходи.

Під час першого етапу виявляють проблемні ситуації, що передбачає

розпізнавання проблеми та усвідомлення необхідності впровадження змін у наслідок: недосягнення цілей організації, а також внаслідок виникнення потенційних загроз у зовнішньому середовищі бізнесу [28, с. 592]. На цьому етапі також проводиться: визначення бажаного кінцевого результату та формування цілей; визначення основних критеріїв, на допомогою яких буде оцінюватись досягнення результату.

Під час другого етапу відбувається збір та аналіз інформації. На цьому етапі проводиться: збір інформації; аналіз інформації; формування обмежень та критеріїв прийняття рішень. До якості інформації висувається ряд вимог, у відповідності до яких вона має бути: об'єктивною, актуальною, своєчасною, лаконічною та комунікативною.

На третьому етапі відбувається пошук альтернатив, який передбачає формулювання переліку всіх можливих варіантів позитивного вирішення проблеми. В практиці менеджменту керівник обмежує кількість альтернатив, що підлягають подальшому аналізу. Обмеження обумовлюють критерії вибору альтернатив і поділяються на: зовнішні, наприклад ,законодавство, технологічні обмеження та внутрішні, а саме ресурси організації, моральні та етичні міркування.

На четвертому етапі відбувається аналіз та вибір альтернативи. В аналізі альтернатив суттєве значення має визначення ймовірності здійснення кожного варіанту управлінського рішення.

Під час п'ятого етапу приймають рішення, що складається з наступних дій: вибір оптимального варіанту; обговорення проекту реалізації рішення у відповідності до обраного варіанту; затвердження рішення; документальне оформлення рішення (наказ, розпорядження, бізнес-план тощо).

Під час шостого етапу відбувається контроль результатів, який передбачає виявлення відхилень і внесення поправок, які допомагають реалізувати управлінське рішення [28, с. 594].

Реалізація управлінського рішення вимагає певного часового

проміжку, за який можуть відбутись суттєві зміни в зовнішньому та внутрішньому середовищі бізнесу. Це може негативно вплинути на процес досягнення поставленої мети. З іншого боку, проект реалізації рішення може мати деякі помилки. Для того, щоб вони суттєво не вплинули на кінцевий результат, потрібно контролювати процес реалізації управлінського рішення та вносити відповідні корективи [28, с. 595].

Головною метою функціонування підприємства ТОВ «ВИГОЛСТРОЙ» є отримання прибутку, а також його збільшення за допомогою оптимізації витрат. У процесі зниження витрат виявляються майже всі складові підвищення ефективності виробництва: економія матеріально-сировинних і паливно-енергетичних ресурсів, зростання продуктивності праці та поліпшення використання основних засобів. Окрім збільшення прибутку, зниження собівартості продукції може призвести і до інших позитивних ефектів:

1. Зниження витрат на одиницю продукції забезпечує збільшення обсягу виробництва на підприємстві при наявних ресурсах та прискорення оборотності оборотних засобів.

2. Зниження собівартості є ефективним способом покращення економічних показників діяльності виробництва, підвищення конкурентоспроможності підприємства.

3. Зменшення витрат матеріальних ресурсів загалом позитивно відображається на економіці країни, коли важливим є збереження ресурсів.

4. Зниження собівартості продукції – може бути реальною основою для зниження цін, а як результат, підвищення якості життя населення.

ТОВ «ВИГОЛСТРОЙ» за результатами проведеного аналізу у розділі 2 має необхідність в зниженні витрат через низькі фінансові показники: низький рівень ліквідності, що свідчить про недостатню кількість грошових коштів у підприємства є реальною загрозою та може стати причиною банкрутства. Також негативні дані отримані під час проведення аналізу майнового стану підприємства свідчить про

необхідність модернізації основних засобів.

Так як всі ці проблеми можна вирішити завдяки зниженню витрат, був проведений аналіз собівартості продукції ТОВ «ВИГОЛСТРОЙ» та було виявлені резерви для зниження витрат.

Для більш повної оцінки можливих заходів щодо досягнення цілі описаної вище, проведено SWOT-аналіз, що представляє собою узагальнене уявлення розуміння та управління тим навколишнім середовищем, в якому функціонує ТОВ «ВИГОЛСТРОЙ». Матричний аналіз допоможе виділити ключові перешкоди, що постають перед підприємством в процесі дослідження окремих елементів SWOT. На основі цих досліджень можуть бути сформовані цілі підприємства та оцінюватися ті заходи, що можуть бути використані [82, с. 178].

Таблиця 3.1

Показники слабких та сильних сторін ТОВ «ВИГОЛСТРОЙ» та можливостей і загроз

Сильні сторони	Слабкі сторони
<ul style="list-style-type: none"> • Конкурентні переваги продукції: Фізико-механічні показники дозволяють використовувати камінь при будівництві найвідповідальніших споруд • Стабільний ріст обсягів виробництва • Багаторічний досвід роботи на ринку (більш ніж 50 років) • Найміцніший камінь в Україні • Зручна транспортна розв'язка 	<ul style="list-style-type: none"> • Значні витрати на паливно-мастильні матеріали • Пилоутворення при добуванні гранітного каменю • Висока собівартість продукції • Високий рівень податків • Високий рівень зношеності основних фондів • Обмеженість в сфері роздрібної торгівлі • Мертва водна свердловина
Можливості	Загрози
<ul style="list-style-type: none"> • Здійснення транспортування каменю більш ефективно • Вихід на нові ринки Європи • Збільшення партнерів в сфері роздрібної торгівлі • Участь в державних замовленнях • Розробка системи водопостачання для боротьби з пилоутворенням 	<ul style="list-style-type: none"> • Підняття цін на паливо • Поява нових конкурентів • Прості виробництва через зношені основні засоби • Інфляційні очікування • Висока ступінь небезпеки при видобуванні гранітного каменю • Забруднення навколишнього середовища

Джерело: складено автором

Основною метою SWOT-аналізу діяльності ТОВ «ВИГОЛСТРОЙ» є виявлення переваг, резервів та недоліків підприємства на основі діагностики бізнес-процесів та визначення основних шляхів розвитку підприємства в рамках тієї ситуації, в якій перебуває підприємство.

Як видно з таблиці 3.1 ТОВ «ВИГОЛСТРОЙ» має ряд переваг, серед яких: висока якість продукції зручна транспортна розв'язка, використання яких призведе до покращення фінансового положення підприємства. Серед наявних слабких сторін варто відмітити зношеність обладнання та пилоутворення. Для визначення вибору стратегії підприємства, варто скористатися зведеною матрицею SWOT-аналізу (табл. 3.2.).

Отже, проведений аналіз в другому розділі та SWOT-аналіз дозволяють виділити можливі заходи щодо зниження собівартості ТОВ «ВИГОЛСТРОЙ»:

1. Створення власної водної свердловини для забезпечення технічних потреб та економії грошових ресурсів на витрати пов'язані з боротьбою з пилоутворенням.

2. Модернізація основних засобів, що забезпечують збутову діяльність ТОВ «ВИГОЛСТРОЙ» шляхом заміни двигунів.

Таким чином, були визначені резерви для зниження собівартості продукції. Варто зазначити, що заходи в одному з випадків стосуються підвищення технічного рівня виробництва завдяки частковому впровадженню нових засобів виробництва, а в іншому – поліпшення використання водних ресурсів задля боротьби з пилоутворенням.

Запропоновані заходи є такими, котрі паралельно вирішують проблеми, що несуть певну загрозу діяльності підприємства. Саме тому, вважаємо, що такими діями буде досягнута мета підприємства – зниження витрат, що призведе до збільшення прибутку, забезпечення стійкості в

нинішніх нестабільних ринкових умовах та підвищення конкурентоспроможності підприємства.

Таблиця 3.2

Зведена матриця SWOT-аналізу ТОВ «ВИГОЛСТРОЙ»

Фактори зовнішнього середовища	Можливості	Загрози
Внутрішні фактори	<ul style="list-style-type: none"> • Здійснення транспортування каменю більш ефективно • Вихід на нові ринки • Збільшення партнерів в сфері роздрібної торгівлі • Участь в державних замовленнях • Розробка системи водопостачання для боротьби з пилоутворенням 	<ul style="list-style-type: none"> • Підняття цін на паливо • Поява нових конкурентів • Простоти виробництва через зношені основні засоби • Інфляційні очікування • Висока ступінь небезпеки при видобуванні гранітного каменю • Забруднення навколишнього середовища
Сильні сторони	Поле (сильні сторони / можливості)	Поле (сильні сторони / загрози)
<ul style="list-style-type: none"> • Конкурентні переваги: Фізико-механічні показники дозволяє використовувати камінь підприємства в найвідповідальніших спорудах • Стабільний ріст обсягів виробництва • Багаторічний досвід роботи на ринку (більш ніж 50 років) • Міцний камінь • Зручна транспортна розв'язка 	<ul style="list-style-type: none"> • Технічні показники гранітного каменю дають можливість стати лідером на ринку • Збільшення обсягів виробництва призводить до збільшення ринків збуту • Участь у тендерах на державне замовлення на будівництво доріг, мостів та ін. дозволить підтримувати обсяги виробництва на високому рівні • Розробка власної свердловини дасть можливість знизити витрати на водні ресурси 	<ul style="list-style-type: none"> • Вплив підвищених цін на паливо можна нівелювати модернізацією основних засобів підприємства • Збільшення споживачів призведе до отримання прибутку, який можна інвестувати в модернізацію основних засобів • Отримання більшої виручки від клієнтів зробить підприємство фінансово стійкішим
Слабкі сторони	Поле (слабкі сторони / можливості)	Поле (слабкі сторони / загрози)

<ul style="list-style-type: none"> • Високий рівень зношеності основних фондів • Пилоутворення • Висока собівартість продукції • Високий рівень податків • Обмеженість в сфері різничної торгівлі • Мертва водна свердловина 	<ul style="list-style-type: none"> • Вихід на нові ринки збільшує дохід для купівлі нового обладнання • Після забезпечення підприємства системою власного водопостачання, боротьба з пилоутворенням буде значно сильнішою • Участь в державних замовленнях позитивно вплинуть на імідж підприємства та підвищать зацікавленість учасників роздрібно торгівлі 	<ul style="list-style-type: none"> • Відсутність достатньої кількості води призведе до суттєвого погіршення стану навколишнього середовища • Зношені основні засоби можуть стати причиною зменшення виробленої продукції та втраченого продажу • Інфляція може стати причиною збільшення собівартості та зменшення прибутку
--	---	--

Джерело: складено автором

Вважаємо за доцільне порівняти альтернативні заходи щодо зниження витрат.

Перший напрямок стосується створення власної водної свердловини та водопровідної системи для забезпечення технологічних потреб ТОВ «ВИГОЛСТРОЙ» для забезпечення технічних потреб та економії грошових ресурсів на витрати, котрі пов'язані з боротьбою з пилоутворенням.

Видобувна галузь ТОВ «ВИГОЛСТРОЙ» є однією з найбільших забруднювачів атмосфери та навколишнього середовища в цілому. Основне місце по забрудненню атмосферного повітря займає відкрита розробка родовищ.

Основними джерелами пилоутворення при розробці родовищ відкритим способом є: буріння, підривання, виїмково-навантажувальні роботи та операції, пов'язані з переміщенням гірської маси. Окрім того, на рівень забруднення атмосфери впливають процеси, безпосередньо пов'язані з веденням відкритих гірничих робіт (відвалоутворення).

Традиційні способи боротьби з пилом при руйнуванні гірських порід ведуться в трьох напрямках і включають попередження пилоутворення, пилоподавлення та пиловловлювання. Така ситуація суттєво підвищує ризик захворювання працівників підприємства та населення прилеглих

територій пневмоконіозом. Саме тому ефективна боротьба з пилоутворенням має таке важливе значення для жителів міста та навколишнього середовища в цілому.

ТОВ «ВИГОЛСТРОЙ» має власну свердловину, але варто зазначити, що негативний вплив глобального потепління відобразився на її нинішньому стані, тому на сьогоднішній день вона вважається «мертвою» та більше не може бути водним джерелом для забезпечення технологічних потреб підприємства.

На ТОВ «ВИГОЛСТРОЙ» процедура зрошення площі пилоутворення здійснюється шляхом нанесення води товщиною 0,5–1 мм на суху поверхню гідромонітором зрошувальної машини на базі автосамоскиду КРАЗ–222, що використовується в кар'єрах для зрошення екскаваторних вибоїн. ТОВ «ВИГОЛСТРОЙ» щорічно здійснює 24 вибухи, двічі на місяць. Звичайно, що після такого міцного пилоутворюючого процесу, є необхідність в зрошенні площі задля зменшення негативного впливу на навколишнє середовище та забезпечення безпечного осередку існування місцевих жителів та працівників підприємства. Також воду зі свердловини можна застосовувати для миття машин та інших ремонтних робіт (витрати на ці види робіт становлять більше 200 тис. гривень на місяць), але лише за умови підведення її до площадки з виробничими спорудами за допомогою системи трубопроводу.

Варто зазначити, що динаміка зростання вартості води на технічні потреби, котра представлена на рис. 3.1, показує, що щорічне підняття ціни на водні ресурси буде спричинювати більшу економію від використання власної свердловини, так як підприємство позбавиться частини витрат на ці ресурси.

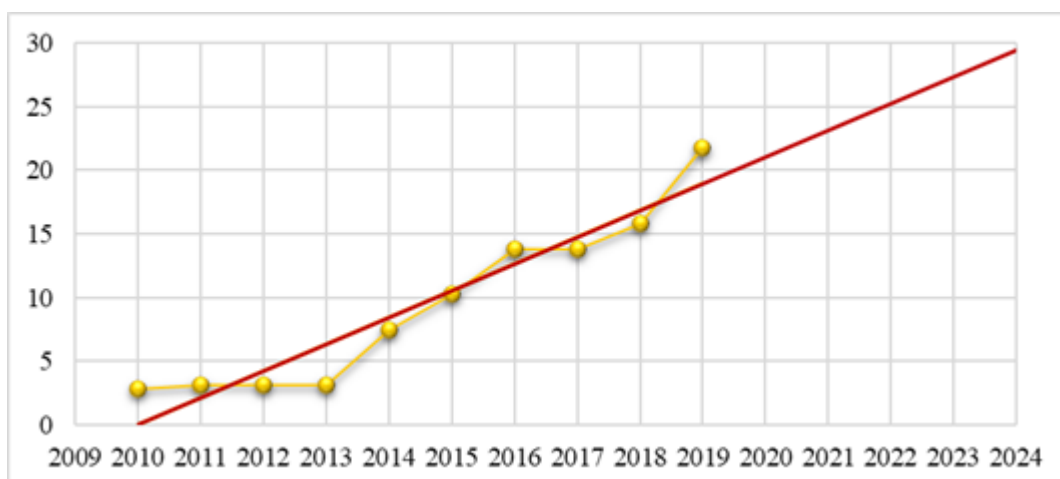

Рис. 3.1 Динаміка зростання вартості води в Україні 2010-2020 рр.

Джерело: складено автором за даними [26]

Як видно з рисунку в період з 2013 по 2020 рік вартість води зростає щорічно в середньому на 30%, що говорить про те, що витрати підприємства на водні ресурси мають ризик зростати приблизно на 50-100 тис. грн. щорічно. Така тенденція до зростання вартості на водні ресурси існує в Україні.

Основні етапи впровадження проекту створення власної водної свердловини та водопровідної системи для забезпечення технологічних потреб ТОВ «ВИГОЛСТРОЙ» потреб наведено в табл. 3.3.

Таблиця 3.3

Основні етапи впровадження проекту створення власної водної свердловини та водопровідної системи для забезпечення технологічних потреб ТОВ «ВИГОЛСТРОЙ»

Етап проекту	Місяці									
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Збирання інформації та аналіз можливостей реалізації проекту	■	■								
Аналіз умов середовища		■	■							
Забезпечення ресурсної реалізації проекту			■	■	■	■	■	■		
Проектування водної свердловини та водопровідної системи для забезпечення технологічних потреб					■	■				
Буріння водної свердловини в одну колонну, на глибину в 100 метрів							■			
Монтаж насосного обладнання та трубопроводу для підведення води до виробничих споруд								■	■	

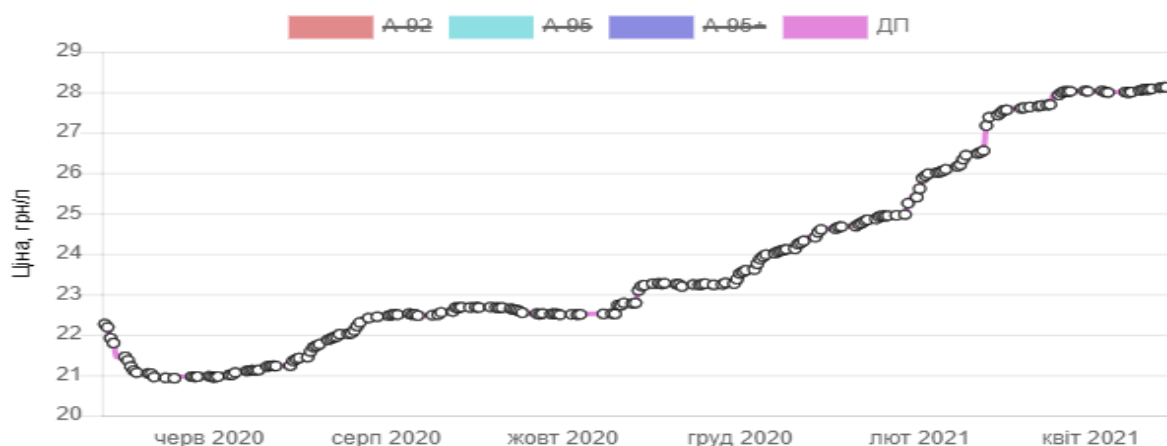

Рис. 3.2. Динаміка цін на дизельне паливо в Україні протягом 2020-2021 р.

Джерело: [16]

Динаміка цін на дизельне паливо в Україні протягом 2020-2021 рр. відображає постійне зростання, що звичайно є негативним фактором для підприємства та збільшує загальні витрати на виробництво та збут продукції.

В збутовій діяльності задіяні самоскиди БілаЗ, котрі мають значні витрати на пальне, які за результатами проведених досліджень становлять майже 20% в загальній структурі собівартості. Причому, розглянувши детально статтю витрат на транспортування в кошторисі витрат на збут (див. табл. 2.25-2.26), було виявлено, що майже 73% витрат було досягнуто під час експлуатації автомобілів БілаЗ. Потреба в паливі на ці машини є найбільшою та найбільшим є час використання. За даними підприємства, ці машини 1991 року випуску, характеризуються двигуном потужністю 340 к.с. та потребою в паливі в розмірі 28 літрів дизелю на годину. Тому вважаємо економічно виправданим запропонувати заміну двигунів на ЯМЗ-240М2 з потужністю 360 к.с., що входить до складу дванадцятициліндрових V-подібних чотирьохтактних дизельних двигунів з регулятором частоти обороту. Двигуни призначені для установки на важкі кар'єрні самоскиди БелАЗ вантажопідйомністю 30-45 т.

Від попереднього двигуна він відрізняється чотирма додатковими циліндрами, та нормою витрат на пальне в 22 літри дизелю за годину.

Якщо говорити про можливість заміни двигунів в інших машинах, то вони є занадто ризикованими, так як заміна передбачає 100% відповідності параметрам машини та тих запчастин, які будуть встановлені.

Звичайно, придбання нових машин є вигідним при розгляді їх використання задля оптимізації витрат на паливо, тут можна говорити і про збільшення продуктивності загалом. Але загальна сума коштів, які необхідно залучити на придбання нових машин, є дуже великою сумою для ТОВ «ВИГОЛСТРОЙ». При нестійкому фінансовому стані, яким на сьогодні характеризується підприємство, говорити про доцільність такої масштабної модернізації складно.

Ми припускаємо, що модернізація БілАЗів призведе до зменшення загальних витрат на збут продукції, а це, в свою чергу, зміцнить позиції підприємства на ринку та покращить фінансовий стан підприємства. Технічні параметри нових двигунів дозволять скоротити витрати на паливо.

Основні етапи проекту модернізації основних засобів ТОВ «ВИГОЛСТРОЙ» для забезпечення збутової діяльності наведено в табл. 3.4.

Таблиця 3.4

Основні етапи впровадження проекту модернізації основних засобів ТОВ «ВИГОЛСТРОЙ»

Етап проекту	Місяці					
	1	2	3	4	5	6
Збирання інформації та аналіз можливостей реалізації проекту	■					
Забезпечення ресурсної реалізації проекту		■	■	■	■	■
Розроблення проекту модернізації основних засобів шляхом заміни двигунів			■			
Закупівля та доставка нових двигунів				■		
Монтаж обладнання					■	■
Переоформлення модернізованих авто						■
Початок застосування модернізованих авто						■

Джерело: складено автором

Основні етапи впровадження проекту модернізації основних засобів ТОВ «ВИГОЛСТРОЙ» вказують на можливість підготовки та реалізації проекту протягом 6 місяців.

Вважаємо за доцільне в першу чергу реалізувати проект модернізації основних засобів ТОВ «ВИГОЛСТРОЙ».

3.2. Обґрунтування доцільності проведення модернізації основних засобів для здійснення збутової діяльності ТОВ «ВИГОЛСТРОЙ»

Проведення модернізації основних засобів для здійснення збутової діяльності ТОВ «ВИГОЛСТРОЙ» обґрунтовується необхідністю зменшення витрат на пальне автомобілів, що задіяні в роботах під час транспортування продукції до перевалочного пункту. Модернізація пропонується шляхом заміни існуючих двигунів на більш економічно вигідними (з меншою нормою витрат пального). Існуючі двигуни автомобілів БілАЗ мають обсяг споживання 28 літри дизельного палива на годину роботи. Для встановлення пропонуються двигуни ЯМЗ-240М2 з нормою витрат на пальне в 22 літри дизелю за годину.

Капітальні вкладення для модернізації обладнання складаються із вартості обладнання (основного та додаткового) за ринковими цінами, транспортних витрат, монтажних робіт, інших витрат.

Вважаємо доцільним монтаж нових двигунів здійснити не власними силами, а з залученням більш кваліфікованих спеціалістів сервісного центру, які надають якісні послуги з демонтажу старих двигунів та встановлення нових двигунів, підключення електроніки та дають гарантію на роботу. Крім того, послуги сервісного центру також включають діагностику нових двигунів.

Старі двигуни вважаємо доцільним залишити на підприємстві, тому що їх ліквідаційна вартість є незначною, проте їх можна використовувати

для важкої техніки (не тільки авто, а й трактори) та для ремонтних робіт (заміна або окремі запчастини).

Кошторис на придбання та введення в експлуатацію нових двигунів зображено в табл. 3.5 .

Таблиця 3.5

**Кошторис на придбання та введення в експлуатацію нових
двигунів**

Стаття витрат	Кількість	Вартість, грн.	Сума, грн.
Вартість придбання двигунів ЯМЗ-240М2 на БіЛАЗ	3	306000	918000
Вартість вантажоперевезення з м. Дніпро до кар'єру та вартість послуг з транспортування (компанія «SAT»)	1	23533	23533
Вартість введення в експлуатацію нового обладнання:			
заробітна плата працівників-ремонтників	3	8000	24000
ЄСВ (22%)			5280
електроніка	3	3500	10500
рідина в двигун	3	819	2457
Діагностика двигунів	3	2000	6000
Вартість переоформлення машини НДЦ БДР МВС (5% від вартості авто)	3	35000	105000
Всього			1094770

Джерело: складено автором

Розрахунки проведені на основі актуальних цін компанії ТОВ «УКР АВТО ДИЗЕЛЬ» (м. Дніпро) [67] та транспортної компанія «SAT» [81].

Як видно з табл. 3.5 витрати на придбання нових двигунів для автомобілів БіЛАЗ підприємству ТОВ «ВИГОЛСТРОЙ» необхідно 1094,77 тис. грн. З яких: 86% – витрати на придбання та доставку двигунів, майже 10 % – вартість переоформлення автомобілів, так як такі зміни вимагають узгодження з відповідними органами, та 2,6% становить витрати на заробітну платню робітників (послуги сервісного центру), які зможуть якісно провести заміну двигунів.

Таким чином, загальна вартість капітальних витрат (початкових інвестицій) на реалізацію запропонованого заходу складає 1094,77 тис. грн.

Модернізація БІЛАЗів позитивно відобразиться на балансі підприємства. Сучасні мотори придбані задля покращення технічного стану існуючих основних засобів підприємства, в даному випадку, машин та автомобілів, що неодмінно може бути приводом їх обліку як основних засобів. Звичайно, підприємство в праві вирішувати чи обліковувати ремонтні роботи, пов'язані з модифікацією об'єкта з метою продовження терміну його корисного використання, включаючи збільшення виробничої потужності, як витрати періоду або ставити їх на облік як необоротні активи. Вважається більш доцільним другий варіант, адже збільшення вартості основних засобів з одного боку призводить до покращення деяких показників майнового стану підприємства, а з іншого – дає можливість списувати ці витрати протягом корисного терміну використання основних засобів.

Розрахуємо приріст амортизаційних відрахувань. Мінімальний строк експлуатації нових двигунів складає 5 років. Обліковою політикою підприємства визначено нараховувати амортизацію раз на рік прямолінійним методом. Первинну вартість основних засобів формують наступні витрати (згідно П(С)БО 7 Положення (стандарту) бухгалтерського обліку) [49]:

- суми, що сплачуються постачальникам активів і підрядникам за виконання будівельно-монтажних робіт (без посередніх податків);
- реєстраційні збори, державне мито і аналогічні платежі, здійснювані у зв'язку з придбанням/отриманням прав на об'єкт ОЗ;
- суми ввізного митного збору;
- суми посередніх податків у зв'язку з придбанням (створенням) ОЗ (якщо вони не відшкодовуються платникові);
- витрати на страхування ризиків доставки ОЗ;
- витрати на транспортування, установку, монтаж, наладку ОЗ;
- фінансові витрати, включення яких в собівартість кваліфікаційних активів передбачено П (С) БУ 31;

- інші витрати, безпосередньо пов'язані з доведенням ОЗ до стану, в якому вони придатні для використання із запланованою метою.

Саме тому первинну вартість нових двигунів можемо прийняти у сумі 1094,77 тис. грн.

Річна сума амортизації за нові двигуни складає $1094,77/5=218,95$ тис.грн.

Варто зазначити, що деякі витрати можуть бути більшими в зв'язку з нестабільною ситуацією в країні, але ефективність запропонованих дій можна оцінити лише при проведенні оцінки економічної вигоди.

Для визначення економічної вигоди від придбання нових двигунів, порівняємо витрати на паливо.

Як вже зазначалося у р.3.1 в збутовій діяльності задіяні самоскиди БілАЗ (1991 року випуску) , котрі характеризуються двигуном потужністю 340 к.с. та потребою в паливі в розмірі 28 літрів дизелю на годину. Запропоновані двигуни ЯМЗ-240М2 з потужністю 360 к.с. з нормою витрат на пальне в 22 літри дизелю за годину.

Припустимо, що час роботи автомобілів залишаться на рівні попереднього року.

Знайдемо витрати на паливо за формулою:

$$ВП = \text{Час роботи автомобілів} \times \text{Норма витрат дизельного палива} \times \text{Вартість палива} \quad (3.1)$$

$$ВП_{2020} = 12885,75 \times 28 \times 28,22 = 10181804,2 \text{ грн.}$$

$$ВП_{2021} = 12885,75 \times 22 \times 28,22 = 7999989,03 \text{ грн.}$$

Зміна витрат на пальне:

$$\Delta ВП = ВП_{2020} - ВП_{2021} = 10181804,2 - 7999989,03 = -2181815,2 \text{ грн.}$$

Таким чином, економія витрат на пальне за рахунок заміни двигунів з меншою нормою витрат пального (при незмінних обсягах роботи автомобілів) складає 2181,82 тис.грн. Ця сума є значною та покриває усі витрати на модернізацію обладнання.

В табл. 3.6 наведено економічна вигода від придбання нових двигунів, порівняно витрати на паливо з урахуванням установки нових

двигунів та вартості введення в експлуатацію (для цього застосуємо показники які вже були розраховані вище та у другому розділі роботи).

Таблиця 3.6

Економічні показники модернізації автомобілів

Показники	БіЛАЗ 1991 року (3 автомобілі)	БіЛАЗ з двигуном ЯМЗ-240М2 (3 автомобілі)	Абсолютне відхилення
1	2	3	4
Об'єм виробництва, тон	1828429	1828429	0
Вартість модернізації, грн.	0	1094770	1094770
Час роботи автомобілів, год	12885,75	12885,75	0
Норма витрат дизельного палива, л/год.	28	22	-6
Ціна палива, л/грн.	28,22	28,22	0
Всього витрат на паливо, грн.	10181804,2	7999989,03	-2181815,2
Загальна економія, грн.			-1087045,2

Джерело: складено автором

Додатковий річний прибуток розраховуємо як різницю між економією витрат на пальне та витратами, пов'язаними з модернізацією обладнання.

$$\text{ДП} = 2181815,2 - 1094770 = 1087045,2 \text{ грн} = 1087,05 \text{ тис.грн}$$

Чистий щорічний прибуток від впровадження проекту модернізації автомобілів буде становити (при ставки податку на прибуток 18%):

$$\text{ЧП} = 1087,05 \times (100 - 18\%) = 891,38 \text{ тис.грн.}$$

Для розрахунку ефективності проекту скористаємося методом чистого дисконтованого грошового потоку [36, с. 332-350].

Річний грошовий потік підприємства розраховується за формулою:

$$\text{ЧГП} = \text{ЧП} + \text{А} \quad (3.1)$$

де ЧГП – чистий грошовий потік, тис. грн.;

ЧП – чистий прибуток, тис. грн.;

А – приріст амортизації, тис. грн.

$$\text{ЧГП} = 891,38 + 218,95 = 1110,3 \text{ тис.грн.}$$

Вважаємо, що обсяги виробництва будуть щорічно однакові.

На основі отриманих розрахунків оцінимо доцільність інвестиційного проекту.

$$\text{ЧПД} = \sum_{n=1}^m \text{ЧГП} \frac{1}{(1+d)^n} \quad - \quad \text{КВ}$$

(3.3)

де ЧПД – чистий приведений дохід;

ЧГП – чистий грошовий потік;

$\frac{1}{(1+d)^n}$ – коефіцієнт дисконтування, (ставка дисконту приймає на рівні 20%

з урахуванням кредитної ставки та ризикованості проекту);

КВ – капітальні вкладення (інвестиції) у проект.

Розрахунок дисконтованих грошових потоків по проекту представлено у табл. 3.7.

Таким чином, чистий приведений дохід буде становити:

$$\text{ЧПД} = 2985,99 - 1094,77 = 1891,22 \text{ тис. грн.}$$

Так як чистий грошовий потік більший від 0 – проект можна рекомендувати до впровадження.

Індекс доходності:

$$\text{ІД} = 2985,99 / 1094,77 = 2,72$$

Таблиця 3.7

Розрахунок дисконтованих грошових потоків по проекту, тис.грн

Показники	Роки						Всього
	0	1	2	3	4	5	
КВ	1094,77	-	-	-		-	1094,77
Δ П	-	1087,05	1087,05	1087,05	1087,05	1087,05	5435,25
Δ ПЧ	-	891,38	891,38	891,38	891,38	891,38	4456,91
Δ А	-	218,95	218,95	218,95	218,95	218,95	1094,75
ЧГП	-	1110,33	1110,33	1110,33	1110,33	1110,33	5551,66
1/(1+i) при i=0,20	1,00	0,80	0,64	0,51	0,41	0,33	
ЧГП дисконт	-1094,77	888,26	710,61	568,49	454,79	363,83	2985,99
Кумулятивний потік	-1094,77	-206,51	504,11	1072,60	1527,39	1891,22	

Джерело: розраховано автором

Індекс доходності показує, що з 1 грн. вкладених коштів за 5 років в середньому ми отримуємо 2,72 грн. дискontованого чистого грошового потоку. Індекс доходності більший одиниці. Проект є доцільним.

Індекс (коефіцієнт) рентабельності:

$$IP = 1110,33/1094,77 = 1,01$$

Отже, з 1 грн. інвестицій ми отримуємо 1,01 грн. чистого грошового потоку щорічно. Тобто, прибутковість проекту становить 101%.

Період окупності

а) недискontований: $ПОН = 1094,77/1110,33 = 0,98 = 1$ рік

б) дискontований: $ПОдиск = 1094,77/(2985,99/5) = 1,83$ років

Недискontований період окупності складає близько 1 року, а дискontований період окупності – 1,83 року. Отже, період окупності в межах життєвого циклу проекту.

Показники ефективності модернізації автомобілів наведено у табл. 3.8

Таблиця 3.8

Показники ефективності модернізації автомобілів

Показники	Значення
Капітальні вкладення (інвестиції), тис.грн	1094,77
Економія витрат на паливо, тис. грн.	2181,82
Приріст амортизаційних відрахувань, тис. грн	218,95
Додатковий річний прибуток, тис.грн	1087,05
Чистий щорічний прибуток, тис.грн	891,38
Період окупності недискontований, роки	1
Період окупності дискontований, роки	1,83

Як бачимо, ефективність модернізації автомобілів БіЛАЗ шляхом

заміни моторів полягає в зниженні повних витрат на виробництво та збут продукції ТОВ «ВИГОЛСТРОЙ», а саме в оптимізації витрат на паливні ресурси (економія у розмірі 1087,045 тис. грн. в рік при незмінних обсягах виробництва за умови придбання двигунів за кошти підприємства відразу).

Щодо фінансової можливості підприємства придбати мотори, то варто зазначити, що на поточних рахунках ТОВ «ВИГОЛСТРОЙ» достатньо грошових ресурсів задля забезпечення проведення даних модернізаційних заходів. Як відомо, підприємство акумулює кошти на своїх рахунках задля забезпечення власної діяльності, та амортизаційні відрахування, що здійснювались підприємством протягом певного періоду часу також знаходять своє призначення у оновленні зношених основних засобів. Проте, відволікання майже 25% оборотних коштів, є спірним моментом, адже ці кошти могли б принести дохід підприємству.

Саме тому, нами також прорахований варіант залучення додаткових коштів у розмірі 1 млн. грн для придбання моторів та проведення модернізації самоскидів. Підсумовуючи вищезазначене, варто сказати, що взяття кредитних коштів, які надають банки під фінансування будь-якого сезонного циклу виробництва, реалізацію проекту, інвестиційних цілей та придбання або модернізацію основних засобів сплачується ануїтетним способом під 16% річних (табл. 3.9).

Таблиця 3.9.

Розрахунок загальної суми платежу від суми боргу на придбання моторів, що погашається за ануїтетним способом

Період	Σ непогашеног о кредиту	Σ % за кредит	Σ погашення тіла кредиту	загальна Σ до погашення
Операція	4	2	3	1
1	1000000	13333.33	35629.777	48963.11
2	964370,22	12858,27	36104,841	48963,11
3	928265,38	12376,87	36586,239	48963,11
4	891679,14	11889,06	37074,055	48963,11
5	854605,09	11394,73	37568,376	48963,11

6	817036,71	10893,82	38069,288	48963,11
7	778967,42	10386,23	38576,878	48963,11
8	740390,55	9871,874	39091,237	48963,11
9	701299,31	9350,657	39612,453	48963,11
10	661686,86	8822,491	40140,619	48963,11
11	621546,24	8287,283	40675,827	48963,11
12	580870,41	7744,939	41218,172	48963,11
13	539652,24	7195,363	41767,747	48963,11
14	497884,49	6638,46	42324,651	48963,11
15	455559,84	6074,131	42888,979	48963,11
16	412670,86	5502,278	43460,832	48963,11
17	369210,03	4922,8	44040,31	48963,11
18	325169,72	4335,596	44627,514	48963,11
19	280542,20	3740,563	45222,548	48963,11
20	235319,66	3137,595	45825,515	48963,11
21	189494,14	2526,589	46436,522	48963,11
22	143057,62	1907,435	47055,676	48963,11
23	96001,94	1280,026	47683,085	48963,11
24	48318,86	644,2515	48318,859	48963,11
Всього		175114,7	1000000	1175115

Джерело: складено автором

Таким чином, залучення кредитних коштів у розмірі 1 млн. грн. для ТОВ «ВИГОЛСТРОЙ» строком на 2 роки потребує повернення суми 1,175 млн. грн. з щомісячним платежем в розмірі 48,963 тис. грн. Відволікання такої суми кожного місяця є прийнятним для підприємства.

За умови залучення коштів в банку витрати зростуть на 175,11 тис. грн. (за рахунок необхідності погашення відсотків за кредит), проте є можливість збереження оборотних коштів.

Модернізація основних засобів є дуже важливим для ТОВ «ВИГОЛСТРОЙ», так як багато машин є морально та технічно старими. Таке обладнання працює не стабільно, має обмежені можливості, часто ламається і його ремонт звичайно є тривалою і дорогою процедурою, особливо якщо відсутня технічна документація та запасні частини для ремонту. Ефективність підприємства при цьому різко падає, оскільки зростає час простоїв обладнання, який також характеризується витратами палива.

Так як у підприємства немає можливості придбати нове обладнання, то модернізація є найоптимальнішим варіантом вирішення проблеми підвищення ефективності діяльності та зниження собівартості. Зміна витрат на виробництво на річний обсяг добутих 1828429 тон та однієї тони гранітного каменю за рахунок модернізації автомобілів наведено у табл. 3.10.

Таблиця 3.10

Зміна витрат на виробництво та збут гранітного каменю

№	Статті калькуляції	Витрати 2020 р			Проект		
		на річний обсяг, тис. грн.	на тонну, грн	%	на річний обсяг, тис.грн	на тонну, грн	%
1	2	3	4				
1	Виробничаартість	41471,76	22,68	68,16%	41471,76	22,68	69,40%
2	Адміністративні витрати	5360,00	2,93	8,81%	5360,00	2,93	8,97%
3	Витрати на збут	14010	7,66	23,03%	12923,20	7,07	21,63%
	Всього витрат	60842,00	33,28	100,00%	59754,96	32,68	100,00%

Джерело: розраховано автором

Таким чином, нам вдалося досягти зниження загальних витрат майже на 2% за рахунок зменшення витрат на збут близько 8%. Варто зазначити, що ефективність від проведення модернізації буде присутньою протягом наступних років та буде проявлятися ще в більшій мірі, так як проект окупиться протягом року.

Тепер спробуємо відобразити ефект від запровадженого заходу на основні показники діяльності підприємства, шляхом порівняння в базовому та проектному роках (табл. 3.11).

Таблиця 3.11

**Зведені показники порівняння діяльності ТОВ «ВИОЛСТРОЙ»
в базовому та проектному роках (тис. грн.)**

Стаття	2020	Проект	Відхилення	
			Абсолютне	Відносне, %
1	2	5	6	7
Дохід (виручка) від реалізації (товарів, робіт)	83146	83146	0	0
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт)	61659	61659	0	0
Валовий прибуток	21487	21487	0	0
Інші операційні доходи	624	624	0	0
Адміністративні витрати	5360	5360	0	0
Витрати на збут	14010	12923	-1087	-8
Інші операційні витрати	145	145	0	0
Фінансовий результат від операційної діяльності	2596	3683	1087	42
Фінансові витрати	0	114	114	100
Фінансовий результат до оподаткування	2596	3569	973	37
Податок на прибуток від звичайної діяльності	380	642	262	69
Чистий прибуток	2216	2927	711	32

Джерело: складено автором на основі розрахунків

Варто зазначити, що в результаті впровадження заходу щодо зниження собівартості продукції ТОВ «ВИГОЛСТРОЙ» прибуток збільшиться на 973 тис. грн. або на 37%, чистий прибуток зросте на 711 тис. грн (32%), що викликано зниженням витрат на збут на 1087 тис.грн (8%) в результаті модернізації транспортних засобів. Підприємство понесе додаткові фінансові витрати у розмірі 114 тис. грн, що пов'язані з обслуговуванням кредиту.

Далі проведемо оцінку зміни відносних показників рентабельності за рахунок модернізації автотранспорту, що призводять до зростання активів

та зниження витрат на виробництво та збут продукції ТОВ «ВИГОЛСТРОЙ».

Таблиця 3.12

Відносні показники прибутковості діяльності ТОВ «ВИГОЛСТРОЙ», %

Показник	2020 рік	Проектний рік	Абсолютне відхилення
1	2	3	4
Рентабельність продукції	3,59	4,74	1,15
Рентабельність активів	5,20	6,28	1,08

Джерело: складено автором на основі розрахунків

Отже, рентабельність продукції збільшиться на 1,15 в.п., а рентабельність активів - на 1,08 в.п. у проектному році порівняно з 2020 роком, що свідчить про покращення роботи підприємства, за рахунок збільшення чистого прибутку та зменшення витрат.

Таким чином, запропонований захід щодо модернізації автомобілів, позитивно впливає на діяльність підприємства в цілому, знижує загальні витрати на виробництво та збут, при цьому якість продукції ТОВ «ВИГОЛСТРОЙ» не буде погіршуватися.

Висновки до розділу III

Було обґрунтовано та запропоновано декілька напрямів зниження собівартості продукції ТОВ «ВИГОЛСТРОЙ». Систематизувавши всі витрати, нами були виявлені можливі напрями зниження витрат на виробництво та збут продукції на підприємстві.

Нами були запропоновані наступні дії: конструкція власної свердловини, що може бути використана для забезпечення здійснення боротьби з пилоутворенням та виробничих потреб; заміна двигунів автомобілів, що споживають найбільше палива.

З метою зниження загальних витрат на виробництво та збут продукції першочергово обґрунтовано доцільність модернізації обладнання шляхом заміни двигунів для самоскидів БЛАЗ, які здійснюють транспортування продукції до перевалочного пункту. Зміст цього напрямку полягав у зменшенні витрат за статтею «Витрати на збут». Ми оцінили економічну ефективність обґрунтованих пропозицій, а саме економію палива від зміни двигунів, та визначили, що вони можуть становити зниження витрат на збут до 8%. За рахунок впровадження даної рекомендації підприємство ТОВ «ВИГОЛСТРОЙ» зможе зекономити 1087 тис. грн. Також модернізація основних засобів позитивно вплине на показники майнового стану, через збільшення вартості необоротних активів.

Нестійкій фінансовий стан та недостатність вільних обігових коштів обґрунтовує доцільність залучення кредитних засобів у розмірі 1000 тис.грн. для проведення модернізації.

Чистий прибуток зростає на 711 тис. грн., що дозволить підприємству з часом покращити свої фінансово-економічні показники та стати більш стійкішим та й надалі втілювати оптимізаційні заходи, що потребують більше коштів.

ВИСНОВКИ

Дослідження економічної сутності собівартості продукції показало, що дане поняття визначається як виражені в грошовій формі поточні витрати підприємства на виробництво та реалізацію одиниці продукції.

Визначено, що собівартість значною мірою впливає на рентабельність виробництва, є основою впровадження господарського розрахунку та важливим показником при оцінці нової техніки та визначенні ефективності капітальних вкладень у виробництво.

Таким чином, собівартість продукції має важливе мікро- та макроекономічне значення, вирішує низку питань та широко застосовується для проведення оцінки багатьох виробничих, ціноутворюючих та інноваційних процесів.

В роботі були охарактеризовані види собівартості та визначено типи витрат та статті калькуляції, так як ці поняття нерозривно пов'язане з сутністю собівартості. Визначено, що статті калькуляції визначають структуру та складові собівартості продукції, враховують особливості технологічного процесу виробництва, сферу діяльності функціонування підприємства, структуру і обсяг виробленої продукції і зумовлюють вибір певного методу калькулювання або методичного підходу до формування собівартості.

Дослідження методичних підходів до визначення собівартості дозволило встановити, що розрахунок собівартості можна проводити різними методами, а саме: традиційними (методи, що використовувалися в вітчизняній практиці (позамовний, попередільний, пофакторний, нормативний та попроцесний) та запозиченими (методи, що стали відомими лише на початку 90-х років, а сьогодні знайшли своє використання на підприємствах з іноземними інвестиціями та запровадженими європейськими стандартами, і орієнтовані на співпрацю із зарубіжними партнерами або експорт (стандарт-костинг, директ-костинг,

кайдзен-костинг, ABC-метод, (на рівні одиниці продукції, партії або підприємства загалом), таргет-костинг).

В роботі систематизовано фактори впливу та виявлено резерви зниження собівартості, означено, що основними напрямками забезпечення оптимізації витрат є зростання обсягів реалізації, підвищення якості та зростання цін товарів, робіт, та послуг. Для реалізації даних методів підприємству необхідно застосування інноваційних технологій продажів і структури управління виробництвом.

Розглянуто господарсько-правові засади функціонування та наведено загальну характеристику підприємства ТОВ «ВИГОЛСТРОЙ». Підприємство спеціалізується на виробництві та реалізації гранітної маси, котра завдяки високим технічним характеристикам та доступній ціні досить часто використовують у будівництві об'єктів гідротехнічного призначення, у зведенні стін і перегородок висотних будівель. Компанія розташована в екологічно чистій місцевості та використовує сучасні технології, що сприяє виробництву високоякісної продукції, піклується про своїх працівників, з відзнаками проходить перевірки та постійно розвивається.

Здійснено аналіз економічного потенціалу ТОВ «ВИГОЛСТРОЙ» за допомогою оцінки ефективності використання основних і оборотних засобів підприємства, аналізу виробництва, собівартості, структури реалізованої продукції та фінансового стану підприємства. Оцінка показників ефективності використання основних засобів вказує на неефективне їх залучення до процесу виробництва та необхідності модернізації. Оцінка оборотних засобів свідчить про уповільнення обороту даних засобі, що спричинило щорічне збільшення періоду оборотності активів. Щорічно обсяги виробництва та реалізації зростають.

Коефіцієнти ліквідності знаходяться значно нижче рекомендованому значенню, що є негативним для підприємства, це свідчить про те, що на підприємстві недостатня кількість грошових коштів для покриття своїх

зобов'язань. Таким чином, підприємство є недостатньо ліквідним, неплатоспроможним та неефективно використовує свої активи, матеріальні запаси та власний капітал.

Оцінено прибутковість діяльності підприємства ТОВ «ВИГОЛСТРОЙ» шляхом здійснення аналізу абсолютних та відносних величин й визначено, що протягом досліджуваного періоду підприємство отримувало незначний чистий прибуток, хоча до цього компанія працювала значно ефективніше. Це пов'язано із зміною обсягів виробництва та реалізації продукції, зростанням виробничої собівартості та витратами на адміністрування, збут та інших операційних витрат. Аналіз відносних показників прибутковості (рентабельності) виявив, що підприємство нерационально використовує власні активи та отримує низьку доходність від одиниці продукції.

Проведений SWOT-аналіз дозволив виділити усі можливі заходи щодо зниження собівартості ТОВ «ВИГОЛСТРОЙ», серед яких першочерговими є: створення власної водної свердловини для забезпечення технічних потреб й економії грошових ресурсів на витрати пов'язані з боротьбою з пилоутворенням та модернізація основних засобів, що забезпечують збутову діяльність ТОВ «ВИГОЛСТРОЙ».

Таким чином, були виділені резерви для зниження собівартості продукції. Варто зазначити, що заходи в одному з випадків стосуються підвищення технічного рівня виробництва завдяки частковому впровадженню нових засобів виробництва, а в іншому – поліпшення використання водних ресурсів. Можливі і інші заходи, які можуть бути застосовані, але запропоновані є тими, що паралельно вирішують проблеми, що несуть певну загрозу діяльності підприємства. Саме тому, вважається що такими діями буде досягнута мета підприємства – зниження витрат що призведе до збільшення прибутку, забезпечення стійкості в нинішніх нестабільних ринкових умовах та підвищення конкурентоспроможності підприємства.

Систематизувавши всі витрати, нами були виявлені можливі напрями зниження витрат на виробництво та збут продукції. Невідкладним заходом є заміна двигунів автомобілів, які здійснювали транспортування продукції до перевалочного пункту, та споживають найбільше палива. В збутовій діяльності ТОВ «ВИГОЛСТРО», задіяні самоскиди БілаЗ (1991 року випуску), котрі характеризуються двигуном потужністю 340 к.с. та потребою в паливі в розмірі 28 літрів дизелю на годину. Запропоновані двигуни ЯМЗ-240М2 з потужністю 360 к.с. з нормою витрат на пальне в 22 літри дизелю за годину. Зміст цього проекту полягає у зменшенні витрат за статтею «Витрати на збут».

Загальна вартість капітальних витрат (початкових інвестицій) на реалізацію запропонованого заходу складає 1094,77 тис. грн. З яких: 86% – витрати на придбання та доставку двигунів, майже 10 % – вартість переоформлення автомобілів, так як такі зміни вимагають узгодження з відповідними органами, та майже 3% становить витрати на заробітну платню робітників (послуги сервісного центру), які зможуть якісно провести заміну двигунів.

На поточних рахунках ТОВ «ВИГОЛСТРОЙ» достатньо грошових ресурсів задля забезпечення проведення даних модернізаційних заходів. Проте, відволікання майже 25% оборотних коштів є недоцільним, саме тому, нами також прорахований варіант залучення додаткових коштів у розмірі 1 млн. грн для придбання моторів та проведення модернізації самоскидів.

Економічне обґрунтування даної пропозиції доводить, що економія палива від зміни двигунів може сягати 11-21% та призводить до зниження загальних витрат майже на 2% за рахунок зменшення витрат на збут близько 8%. Також модернізація основних засобів позитивно вплине на показники майнового стану.

Чистий приведений дохід буде становити 1891,22 тис. грн. Індекс доходності показує, що з 1 грн. вкладених коштів за 5 років в середньому

підприємство отримаємо 2,72 грн. дисконтованого чистого грошового потоку. Індекс (коефіцієнт) рентабельності вказує, що з 1 грн. інвестицій маємо змогу отримати 1,01 грн. чистого грошового потоку щорічно. Тобто, прибутковість проекту становить 101%. Недисконтований період окупності складає близько 1 року, а дисконтований період окупності – 1,83 року. Отже, період окупності в межах життєвого циклу проекту.

В результаті реалізації даного заходу прибуток збільшиться на 973 тис. грн. або на 37%, чистий прибуток зросте на 711 тис. грн (32%), що викликано зниженням витрат на збут на 1087 тис.грн (8%), рентабельність продукції збільшиться на 1,15 в.п., а рентабельність активів - на 1,08 в.п. у проектному році порівняно з 2020 роком, що свідчить про покращення роботи підприємства, за рахунок збільшення чистого прибутку та зменшення витрат. Ефективність від проведення модернізації буде присутньою протягом наступних років та буде проявлятися ще в більшій мірі, так як проект окупиться протягом року.

Таким чином, запропонований захід позитивно впливатиме на діяльність підприємства та може бути рекомендовано до впровадження у діяльність ТОВ «ВИГОЛСТРОЙ».

Література

1. Аналіз фінансової стійкості підприємства. URL: <https://studopedia.info/6-37611.html>
2. Андрейчиков А. В. Анализ, синтез, планирование решений в экономике /А. В. Андрейчиков, О. Н. Андрейчикова. М. : Финансы и статистика, 2002. 359 с.Атамас П. Й. Управлінський облік : навч. посіб. / П. Й. Атамас. – 2-ге вид.– Київ : Центр учбової літератури, 2009. – 440 с.
3. Андрієвський І. Д. Аналіз та оцінка тенденцій розвитку надрокористування в Україні / І. Д. Андрієвський., В. В. Матюха, М. Т. Мовчан // Мінеральні ресурси України. – 2011. – No 3. – С. 8-14. – URL : http://www.nbuuv.gov.ua/portal/natural/Mru/2011_3/3_11_04.pdf
4. Андрієвський І. Д. Реформування економічного механізму користування надрами: регулятора економічної, екологічної та соціальної безпеки країни: монографія / І. Д. Андрієвський, М. М. Коржнев, П. І. Пономаренко–К. : ВПЦ «Київський університет», 2005. – 195 с.
5. Ансофф И. Стратегический менеджмент. Классическое издание / пер. с англ. А. Петров. СПб., 2010. – 344 с.
6. Бакка М.Т., Сивко В.Й. Видобування та переробка будівельних гірських порід: Навчальний посібник. – Житомир РВВ ЖДТУ, 2003. – 249 с.
7. Бенькович А. FIFO, LIFO ЧИ FEFO ? Який з методів вибуття запасів використовуєте ви? URL : <https://audit-invest.com.ua/ua/articles/blog/fifo-lifo-chy-fefo-yakuj-z-metodiv-vybuttya-zapasiv-vykorystovuyete-vy>
8. Бойчик І. М. Економіка підприємства : навчальний посібник / І. М. Бойчик. – К. : Атіка, 2002. – 480 с.
9. Болюх М. А. Економічний аналіз : навч. посібник / М. А. Болюх, В. З. Бурчевський, М. І. Горбаток та ін. ; За ред. акад. АНУ, проф. М. Г. Чумаченка. – Вид. 2-ге, перероб. і доп. – К. : КНЕУ, 2003. – 556 с.
10. Бутинець Ф. Ф. Бухгалтерський управлінський облік : підручник для студентів спеціальності 7.050.106 «Облік і аудит» вищих

навчальних закладів / Ф. Ф. Бутинець, Т. В. Давидюк, Н. М. Малюга, Л. В. Чижевська ; за ред. проф. Ф. Ф. Бутинця. – 2-ге вид., перероб. і доп. – Житомир : Рута, 2002. – 480 с.

11. Бутинець Ф. Ф. Організація бухгалтерського обліку / Ф. Ф. Бутинець, С. М. Лайчук, О. В. Олійник, М. М. Шигун. – Житомир : ПП «Рута». – 2002. – 591 с.

12. Бутинець Ф. Ф. Теорія бухгалтерського обліку : підручник для студентів вузів спеціальності «Облік і аудит» / Вид. 2-ге, доп. і перероб. – Житомир : ЖІТІ, 2000. – 640 с.

13. Бутинець Ф. Ф., Шигун М. М. Моделі і методи прийняття рішень в аналізі та аудиті: Навчальний посібник. – Житомир: ЖДТУ, 2014. – 352 с.

14. Бухгалтерський управлінський облік / Ф. Ф. Бутинець, Н. М. Малюга, Н. М. Малюга, Л. В. Чижевська. – 2-е вид. – Житомир : ПП «Рута», 2005. – 480 с.

15. Бучко, О. І. Особливості калькулювання собівартості продукції промислового підприємства / О. І. Бучко, Ф.Ф. Макарук [Електронний ресурс]. URL : <http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/5626/1/12.pdf>.

16. Вартість дизельного палива на АЗС України. Мінфін. URL : <https://index.minfin.com.ua/markets/fuel/dt/>

17. Войтенко Т. Усе про облік витрат на виробничому підприємстві. – Харків : Фактор, 2005. – 266 с.

18. Гарасим П. М., Давидович І. Є., Хомин П. Я. Управлінський облік на підприємстві (методика ведення) : монографія. – Тернопіль : Економічна думка, 2001. – 270 с.

19. Герасимчук В. Г. Стратегічне управління підприємством. Графічне моделювання: Навч. посібник. – К.: КНЕУ, 2010. – 360 с.

20. Гірничо-видобувна промисловість / Галузі. URL : <http://www.brigetail.com/ua/branches/mining>.

21. Гнилицька В. Підходи до калькулювання собівартості продукції відповідно до НП(С)БО // Регіональні перспективи. – 2011. – №2-3. – С. 129-133.
22. Голов С. Ф. Управленческий учет / С. Ф. Голов. – Харків : Фактор, 2009. – 784 с.
23. Голов С. Ф. Управлінський облік : підручник. – К. : Лібра, 2003. – 704 с.
24. Григоренко Ю. Дорожній просвіт: за рахунок чого розвивалося будівництво у 2020 році. URL : <https://gmk.center/ua/posts/dorozhnij-prosvit-za-rahunok-chogo-rozvivalosya-budivnictvo-u-2020-roci/>
25. Давидович І.Є. Управління витратами: Навчальний посібник. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 320 с.
26. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>
27. ДСТУ Б В.2.7-75-98 Щебінь і гравій щільні природні для будівельних матеріалів, виробів, конструкцій і робіт. Технічні умови.
28. Економічний аналіз: навч. посіб. / В. М. Серединська, О. М. Загородна, Р. В. Федорович. – Тернопіль: Видавництво Астон, 2012. – 624 с.
29. Завгородній В. П. Бухгалтерский учет в Украине : учеб. пособие для студентов вузов. – 5-е изд., доп. и перераб. – К. : Издательство А.С.К., 2003. – 847 с.
30. Загородній А. Г. , Партин Г. О. Управлінський облік : навч. посіб. – К. : Знання, 2007. – 303 с.
31. Закон України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999 № 996-XIV URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/996-14>.
32. Івакіна І. Управлінський облік : стисло і доступно / І. Івакіна. – Харків : Фактор, 2007. – 320 с.
33. Івашкевич В. Б. Проблеми обліку і калькулювання собівартості продукції / В. Б. Івашкевич. – М. : Фінанси, 2003. – 159 с.

34. Карпенко О. В. Неповна собівартість: теорія і практика обліку, аналізу, контролю : монографія / О. В. Карпенко, Г. О. Соболев. – Полтава : РВВ ПУЕТ, 2017. – 241 с.
35. Карпенко О. В. Управлінський облік: організація, методологія, методика викладання : монографія. – Полтава : РВЦ ПУСКУ, 2005. – 341 с.
36. Карпова Т. П., Управленческий учет. Учебник] / Т. П. Карпова. - М.: Юнити-Дана, 2012. - 352 с.
37. Комиссарова И.П. Трансформация учета расходов организации: методология и практика / Ирина Петровна Комиссарова. – М.: Изд-во “Бухгалтерский учет”, 2002. – 224 с.
38. Кузнецова С. О., Тиханська І. О. Калькулювання витрат за етапами життєвого циклу продукту в системі стратегічного управлінського обліку // Вісник Хмельницького національного університету: Економічні науки. 2016, № 2, Том 1, С. 62-68
39. Лень В. С. Управлінський облік : навч. посіб. – 2-ге вид., випр. – К. : Знання-Прес, 2006. – 317 с.
40. Лишиленко О. В. Бухгалтерський управлінський облік : навч. посіб. – К. : Центр навчальної літератури, 2004. – 254 с.
41. Мартиненко В. П. Запобігання банкрутства підприємств громадського харчування [Електронний ресурс]: автореф. дис. канд. екон. наук : спец. 08.07.05 / Мартиненко Василь Петрович; Харківська держ. академія технології та організації харчування. – Х., 1999. – 19 с. URL :<http://www.nbu.gov.ua/>
42. Маниліч М. І. Собівартість продукції: теоретичний аспект / М. І. Маниліч, О. В. Миронюк. URL : <http://archive.nbu.gov.ua>.
43. Міценко Н. Г. Собівартість як економічна категорія та її місце серед витрат підприємства / Н. Г. Міценко, С. В. Мизгала // Науковий вісник НЛТУ України. – 2016. – № 19(4). – С. 129-132.
44. Молчанов С. С. Затраты: учет и снижение за 14 дней. Экспресскурс / С. С. Молчанов. – Харьков : Фактор, 2011. – 496 с.

45. Мордвінцева Т.В., Тарасенко А.О. Методи обліку витрат та методи калькулювання: їх взаємозв'язок та різниця // Український науково-виробничий журнал. Сталий розвиток економіки. Облік, аналіз і аудит. – 2011. – Випуск 4. – С. 195-199.

46. Наказ № 373 Міністерства промислової політики України «Про затвердження Методичних рекомендацій з формування собівартості продукції (робіт, послуг) у промисловості» від 9.07.2007 № 373. URL : <https://zakon.rada.gov.ua>

47. Наказ Міністерства транспорту України № 65 «Про затвердження Методичних рекомендацій з формування собівартості перевезень (робіт, послуг) на транспорті» від 05.02.2001. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0065361-01>

48. Нападовська Л.В. Управлінський облік : Підруч. для студ. вищ. навч. закл - Київ : Книга, 2004. – 541 с.

49. Національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку в Україні. URL: <https://interbuh.com.ua/ru/documents/onemanuals/35131>

50. Онищенко О.В., Куренна О.О., Крикуненко А.С. Методи обліку витрат та калькулювання собівартості продукції: вітчизняний та зарубіжний досвід // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. – 2017. - № 34. - С. 153-157.

51. Палий В. Ф.. Организация управленческого учета: монография/ В. Ф. Палий. – М.: Бератор-Пресс, 2003. – 223 с.

52. Панасюк В. М. Класифікація форм і методів обліку та розрахунку витрат виробництва (вітчизняний і зарубіжний досвід) / В. М. Панасюк, С. В. Ярошук, С. В. Бобрівець // Науковий журнал 4. Вісник Технологічного університету «Поділля».-Хмельницький, 2002. – ч.2. – С. 242-249.

53. Панасюк В. М. Податковий облік / В. М. Панасюк, Є. К. Ковальчук, С. В. Бобрівець. – Т. : Карт-бланш. – 2002. – 264 с.

54. Пархоменко В. М. Собівартість і фінансові результати у податковому законодавстві / В. М. Пархоменко // Бухгалтерський облік і аудит. – 1996. – № 4. – С. 2-6.
55. Пічугіна Т.С. Оцінка систем обліку витрат / Т.С. Пічугіна, Н.І. Гордієнко // Научно-технический сборник. – 2003. – №52. – С. 124-128, с. 124-128
56. Плоха О. Б. Управління витратами : конспект лекцій / О. Б. Плоха. – Харків : Вид. ХНЕУ, 2009. – 152 с.
57. Податковий кодекс України. Документ 2755-VI від 02.12.2010 (зі змінами та доповненнями) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>
58. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати»: затверджено наказом Міністерства фінансів України від 31 грудня 1999 р. № 318 (зі змінами і доповненнями). URL: <http://zakon.rada.gov.ua>.
59. Про методику перевірки правильності формування собівартості продукції (товарів, послуг) та дослідження впливу виявлених порушень на результати фінансово-господарської діяльності. URL : <http://www.dkrs.gov.ua/kru/uk/publish/article/36577>
60. Распопова В. А. Шляхи зниження собівартості продукції підприємства / В. А. Распопова, Т. В. Глобець. URL : <http://www.rusnauka.com>.
61. Садовська І. Б. Бухгалтерський облік [текст] : навч. посіб. / І. Б. Садовська, Т. В. Божидарнік, К. Є. Нагірська. – К. : «Центр учбової літератури», 2013. – 688 с.
62. Скрипник М. І. Особливості калькулювання собівартості продукції з використанням “директ-костингу” // Міжнародний збірник наукових праць. 2016. – Випуск 1(16). – С 263-272.
63. Скрипник М.І. Тракткування сутності собівартості продукції, її види та значення в процесі калькулювання URL : <http://magazine.faaf.org.ua/traktuvannya-sutnosti-sobivartosti-produkcii-ii-vidi-ta-znachennya-v-procesi-kalkulyuvannya.html>

64. Стешиц Л.И. Калькуляция себестоимости продукции в организациях АПК: учеб. пособие / Л. И. Стешиц, М. И. Стешиц. – Минск: Выш. шк., 2008. – 304 с.
65. Теорія бухгалтерського обліку : монографія / ред.: Л. В. Нападовська; Київ. нац. торг.-екон. ун-т. – К., 2008. – 736 с.
66. Терещенко М. О. Гірничя промисловість / М. О. Терещенко // Енциклопедія сучасної України : у 30т. / ред. кол.: І. М. Дзюба та ін. – К. : Національна академія наук України, Наукове товариство імені Шевченка, Координаційне бюро енциклопедії сучасної України НАН України, 2003 – 214 с.
67. ТОВ «УКР АВТО ДИЗЕЛЬ». Офіційний сайт. URL : <https://avtoudiesel.nethouse.ua/contacts>
68. Турило А. М., Кравчук Ю. Б., Турило А. А. Управління витратами підприємства : навч. посібник. – К. : Центр навчальної літератури, 2006. – 120 с.
69. Управление затратами на предприятии: учебное пособие. 2-е изд., перераб. и доп. / В.Г. Лебедев, Т.Г. Дроздова, В.П. Кустарев, А.Н. Асаул, И.Б. Осорьева; [под общ. ред. Г. А. Краюхина]. – СПб: Издательский дом “Бизнес-пресса”, 2003. – 256 с.
70. Управління витратами [Текст] : навч. посіб. / М. Г. Грещак [и др.] ; заг. ред. М. Г. Грещак ; Державний вищий навчальний заклад «Київський національний економічний ун-т ім. Вадима Гетьмана». - К. : КНЕУ, 2008. – 264 с.
71. Управлінський облік : Навч. посіб. / Л. В. Нападовська, О. А. Бакурова, В. М. Горностаєва, О. І. Мазіна, О. А. Мошковська; Київ. нац. торг.-екон. ун-т. - К., 2006. - 346 с.
72. Філіна Г. І. Управління витратами та цінами : навч. посібник для студ. вищих навч. закл. / Г. І. Філіна ; Міжрегіональна академія управління персоналом. – К. : Персонал, 2008. – 240 с.
73. Цал-Цалко Ю. С. Витрати підприємства / Ю. С. Цал-Цалко. – Київ : ЦУЛ, 2002. – 656 с.

74. Цимбалюк Л. Г. Формування та управління витратами виробництва : підручник для студ. екон. спец. вищ. навч. закл. / Л. Г. Цимбалюк, Н. П. Скригун, Л. І. Антошкіна. – Донецьк : Юго-Восток, 2009. – 240 с.
75. Щєбликіна І. О. Основи менеджменту: Навчальний посібник / І. О. Щєбликіна, Д. В. Грибова. – Мелітополь : ВБ «ММД», 2015. – 479 с.
76. Энциклопедия по экономике: Факторы снижения себестоимости. URL : <https://economy-ru.info/info/1303/>
77. Энциклопедия Экономиста. URL: <http://www.grandars.ru/>
78. Implementation Cost Calculation Using ABC Method. URL : https://www.researchgate.net/publication/284813388_Implementation_Cost_Calculation_Using_ABC_Method
79. Kaizen costing: a caralyst for change and continuous cost improvement. URL: <https://www.semanticscholar.org/paper/KAIZENCOSTING%3A-A-CATALYST-FOR-CHANGE-AND-COSTKaur/f60b74a84df319977939e06fccc88e28b11b8f71>
80. Malappuram P.O.: Cost Accounting. URL : <http://www.universityofcalicut.info/SDE/BComCoreCostAccounting.pdf>
81. SAT. Транспортна компанія. Офіційний сайт. URL : <https://www.sat.ua/ru/>
82. SWOT-аналіз – основа формування маркетингових стратегій підприємства : [навч. посіб.] ; під ред. д. е. н. проф., академіка АЕН України Л. В. Балабанової. – Донецьк : Дон-ДУЕТ, 2018. – 180 с.
83. Target costing. URL : <https://www.csus.edu/indiv/p/pforsichh/accountinginfo/121/Ch12%20%20Target%20Costing/My%20target%20costing%20handouts.pdf>

ДОДАТКИ
БАЛАНС (Звіт про фінансовий стан)
На 31 грудня 2019 р.

Актив	Код рядка	На початок звітнього періоду	На кінець звітнього періоду
1	2	3	4
I. Необоротні активи			
Нематеріальні активи	1000	-	-
первісна вартість	1001		
накопичена амортизація	1002		
Незавершені капітальні інвестиції	1005	105	
Основні засоби	1010	10382	10939
первісна вартість	1011	17508	17929
знос	1012	7126	6990
Інвестиційна нерухомість	1015		
первісна вартість інвестиційної нерухомості	1016		
знос інвестиційної нерухомості	1017		
Довгострокові біологічні активи	1020	-	-
Первісна вартість довгострокових біологічних активів	1021	-	-
Накопичена амортизація довгострокових біологічних активів	1022	-	-
Довгострокові фінансові інвестиції:			
які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	1030	-	-
інші фінансові інвестиції	1035		
Довгострокова дебіторська заборгованість	1040		
Відстрочені податкові активи	1045		
Гудвіл	1050	-	-
Відстрочені аквізиційні витрати	1060	-	-
Залишок коштів у централізованих страхових резервних фондах	1065	-	-
Інші необоротні активи	1090		
Усього за розділом I	1095	10487	10939
II. Оборотні активи			
Запаси	1100	8685	12463
Виробничі запаси	1101	4740	8355
Незавершене виробництво	1102	3922	4108
Готова продукція	1103		
Товари	1104	23	

Поточні біологічні активи	1110		
Депозити перестраховання	1115		
Векселі одержані	1120		
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	14755	12458
Дебіторська заборгованість за розрахунками:			
за виданими авансами	1130	279	221
з бюджетом	1135	523	584
у тому числі з податку на прибуток	1136	279	159
Дебіторська заборгованість за розрахунками з нарахованих доходів	1140		
Дебіторська заборгованість за розрахунками із внутрішніх розрахунків	1145		
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	237	1718
Поточні фінансові інвестиції	1160		
Гроші та їх еквіваленти	1165	132	2109
Готівка	1166		
Рахунки в банках	1167	132	2109
Витрати майбутніх періодів	1170	502	596
Частка перестраховика у страхових резервах	1180		
у тому числі в:			
резервах довгострокових зобов'язань	1181		
резервах збитків або резервах належних виплат	1182		
резервах незароблених премій	1183		
інших страхових резервах	1184		
Інші оборотні активи	1190	34	203
Усього за розділом II	1195	25147	30352
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200	-	-
Баланс	1300	35634	41291

Пасив	Код рядка	На початок звітної періоду	На кінець звітної періоду
1	2	3	4
I. Власний капітал			
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	1060	1060
Внески до незареєстрованого	1401		

статутного капіталу			
Капітал у дооцінках	1405		
Додатковий капітал	1410		
Емісійний дохід	1411		
Накопичені курсові різниці	1412		
Резервний капітал	1415		
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	-606	2025
Неоплачений капітал	1425		
Вилучений капітал	1430		
Інші резерви	1435		-
Усього за розділом I	1495	454	3085
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення			
Відстрочені податкові зобов'язання	1500	-	-
Пенсійні зобов'язання	1505	-	-
Довгострокові кредити банків	1510	-	-
Інші довгострокові зобов'язання	1515	3464	1354
Довгострокові забезпечення	1520	-	-
Довгострокові забезпечення витрат персоналу	1521	-	-
Цільове фінансування	1525	-	-
Благодійна допомога	1526	-	-
Страхові резерви	1530	-	-
у тому числі:			
резерв довгострокових зобов'язань	1531	-	-
резерв збитків або резерв належних витрат	1532	-	-
резерв незароблених премій	1533	-	-
інші страхові резерви	1534	-	-
Інвестиційні контракти	1535	-	-
Призовий фонд	1540	-	-
Резерв на виплату джек-поту	1545	-	-
Усього за розділом II	1595	3464	1354
III. Поточні зобов'язання і забезпечення			
Короткострокові кредити банків	1600	1033	1033
Векселі видані	1605		
Поточна кредиторська заборгованість за:			
довгостроковими зобов'язаннями	1610		
товари, роботи, послуги	1615	20035	24231

розрахунками з бюджетом	1620	57	53
у тому числі з податку на прибуток	1621		
розрахунками зі страхування	1625	50	56
розрахунками з оплати праці	1630	209	229
Поточна кредиторська заборгованість за одержаними авансами	1635	229	177
Поточна кредиторська заборгованість за розрахунками з учасниками	1640		
Поточна кредиторська заборгованість із внутрішніх розрахунків	1645		
Поточна кредиторська заборгованість за страховою діяльністю	1650		
Поточні забезпечення	1660		
Доходи майбутніх періодів	1665		
Відстрочені комісійні доходи від перестраховиків	1670		
Інші поточні зобов'язання	1690	10103	11073
Усього за розділом III	1695	31716	36852
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	1700	-	-
V. Чиста вартість активів недержавного пенсійного фонду	1800	-	-
Баланс	1900	35634	41291

БАЛАНС (Звіт про фінансовий стан)

На 31 грудня 2020 р.

Актив	Код рядка	На початок звітнього періоду	На кінець звітнього періоду
1	2	3	4
I. Необоротні активи			
Нематеріальні активи	1000	-	-
первісна вартість	1001		
накопичена амортизація	1002		
Незавершені капітальні інвестиції	1005		
Основні засоби	1010	10939	10591
первісна вартість	1011	17929	18528
знос	1012	6990	7937
Інвестиційна нерухомість	1015		
первісна вартість інвестиційної нерухомості	1016		
знос інвестиційної нерухомості	1017		
Довгострокові біологічні активи	1020		
Первісна вартість довгострокових біологічних активів	1021		
Накопичена амортизація довгострокових біологічних активів	1022		
Довгострокові фінансові інвестиції:			
які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	1030		
інші фінансові інвестиції	1035		
Довгострокова дебіторська заборгованість	1040		
Відстрочені податкові активи	1045		
Гудвіл	1050		
Відстрочені аквізиційні витрати	1060		
Залишок коштів у централізованих страхових резервних фондах	1065		
Інші необоротні активи	1090		
Усього за розділом I	1095	10939	10591
II. Оборотні активи			
Запаси	1100	12463	7960
Виробничі запаси	1101	8355	5760
Незавершене виробництво	1102	4108	2100
Готова продукція	1103		100
Товари	1104		

Поточні біологічні активи	1110		
Депозити перестраховання	1115		
Векселі одержані	1120		
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	12458	19585
Дебіторська заборгованість за розрахунками:			
за виданими авансами	1130	221	
з бюджетом	1135	584	2022
у тому числі з податку на прибуток	1136	159	159
Дебіторська заборгованість за розрахунками з нарахованих доходів	1140		
Дебіторська заборгованість за розрахунками із внутрішніх розрахунків	1145		
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	1718	1985
Поточні фінансові інвестиції	1160		
Гроші та їх еквіваленти	1165	2109	4216
Готівка	1166		
Рахунки в банках	1167	2109	4216
Витрати майбутніх періодів	1170	596	596
Частка перестраховика у страхових резервах	1180		
у тому числі в:			
резервах довгострокових зобов'язань	1181		
резервах збитків або резервах належних виплат	1182		
резервах незароблених премій	1183		
інших страхових резервах	1184		
Інші оборотні активи	1190	203	3000
Усього за розділом II	1195	30352	39364
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200	-	-
Баланс	1300	41291	49955

Пасив	Код рядка	На початок звітної періоду	На кінець звітної періоду
1	2	3	4
I. Власний капітал			
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	1060	2080
Внески до незареєстрованого	1401		

статутного капіталу			
Капітал у дооцінках	1405		
Додатковий капітал	1410		
Емісійний дохід	1411		
Накопичені курсові різниці	1412		
Резервний капітал	1415		
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	2025	4241
Неоплачений капітал	1425		
Вилучений капітал	1430		
Інші резерви	1435	-	-
Усього за розділом I	1495	3085	6321
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення			
Відстрочені податкові зобов'язання	1500	-	-
Пенсійні зобов'язання	1505	-	-
Довгострокові кредити банків	1510	-	-
Інші довгострокові зобов'язання	1515	1354	1344
Довгострокові забезпечення	1520	-	-
Довгострокові забезпечення витрат персоналу	1521	-	-
Цільове фінансування	1525	-	-
Благодійна допомога	1526	-	-
Страхові резерви	1530	-	-
у тому числі:			
резерв довгострокових зобов'язань	1531	-	-
резерв збитків або резерв належних витрат	1532	-	-
резерв незароблених премій	1533	-	-
інші страхові резерви	1534	-	-
Інвестиційні контракти	1535	-	-
Призовий фонд	1540	-	-
Резерв на виплату джек-поту	1545	-	-
Усього за розділом II	1595	1354	1344
III. Поточні зобов'язання і забезпечення			
Короткострокові кредити банків	1600	1033	
Векселі видані	1605		
Поточна кредиторська заборгованість за:			
довгостроковими зобов'язаннями	1610		
товари, роботи, послуги	1615	24231	28364

розрахунками з бюджетом	1620	53	2685
у тому числі з податку на прибуток	1621		
розрахунками зі страхування	1625	56	200
розрахунками з оплати праці	1630	229	431
Поточна кредиторська заборгованість за одержаними авансами	1635	177	
Поточна кредиторська заборгованість за розрахунками з учасниками	1640		
Поточна кредиторська заборгованість із внутрішніх розрахунків	1645		
Поточна кредиторська заборгованість за страховою діяльністю	1650		
Поточні забезпечення	1660		
Доходи майбутніх періодів	1665		
Відстрочені комісійні доходи від перестраховиків	1670		
Інші поточні зобов'язання	1690	11073	10610
Усього за розділом III	1695	36852	42290
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	1700	-	-
V. Чиста вартість активів недержавного пенсійного фонду	1800	-	-
Баланс	1900	41291	49955

Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід) за 2019 р.

I. Фінансові результати

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	60627	40287
<i>Чисті зароблені страхові премії</i>	<i>2010</i>	-	-
<i> премії підписані, валова сума</i>	<i>2011</i>	-	-
<i> премії, передані у перестраховування</i>	<i>2012</i>	-	-
<i> зміна резерву незароблених премій, валова сума</i>	<i>2013</i>	-	-
<i> зміна частки перестраховиків у резерві незароблених премій</i>	<i>2014</i>	-	-
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	39519	23575
<i>Чисті понесені збитки за страховими виплатами</i>	<i>2070</i>	-	-
Валовий:			
прибуток	2090	21108	16712
збиток	2095	(-)	(-)
<i>Дохід (витрати) від зміни у резервах довгострокових зобов'язань</i>	<i>2105</i>	-	-
<i>Дохід (витрати) від зміни інших страхових резервів</i>	<i>2110</i>	-	-
<i> зміна інших страхових резервів, валова сума</i>	<i>2111</i>	-	-
<i> зміна частки перестраховиків в інших страхових резервах</i>	<i>2112</i>	-	-
Інші операційні доходи	2120	50	389
<i>у тому числі:</i>			
<i> дохід від зміни вартості активів, які оцінюються за справедливою вартістю</i>	<i>2121</i>	-	-
<i> дохід від первісного визнання біологічних активів і сільськогосподарської продукції</i>	<i>2122</i>	-	-
<i> дохід від використання коштів, вивільнених від оподаткування</i>	<i>2123</i>	-	-
Адміністративні витрати	2130	5211	3863
Витрати на збут	2150	12794	8757
Інші операційні витрати	2180	390	794

<i>у тому числі:</i>			
<i>витрати від зміни вартості активів, які оцінюються за справедливою вартістю</i>	2181	-	-
<i>витрати від первісного визнання біологічних активів і сільськогосподарської продукції</i>	2182	-	-
Фінансовий результат від операційної діяльності:			
прибуток	2190	2763	3687
збиток	2195	(-)	(-)
Дохід від участі в капіталі	2200	-	-
Інші фінансові доходи	2220	-	2
Інші доходи	2240	338	51
<i>у тому числі:</i>			
<i>дохід від благодійної допомоги</i>	2241	-	-
Фінансові витрати	2250	(-)	(-)
Втрати від участі в капіталі	2255	(-)	(-)
Інші витрати	2270		
<i>Прибуток (збиток) від впливу інфляції на монетарні статті</i>	2275	-	-
Фінансовий результат до оподаткування:			
прибуток	2290	3101	3740
збиток	2295	(-)	(-)
Витрати (дохід) з податку на прибуток	2300	470	908
Прибуток (збиток) від припиненої діяльності після оподаткування	2305	-	-
Чистий фінансовий результат:			
прибуток	2350	2631	2832
збиток	2355	(-)	(-)

II. Сукупний дохід

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Дооцінка (уцінка) необоротних активів	2400	-	-
Дооцінка (уцінка) фінансових інструментів	2405	-	-
Накопичені курсові різниці	2410	-	-
Частка іншого сукупного доходу асоційованих та спільних підприємств	2415	-	-
Інший сукупний дохід	2445	-	-

Інший сукупний дохід до оподаткування	2450	-	-
Податок на прибуток, пов'язаний з іншим сукупним доходом	2455	-	-
Інший сукупний дохід після оподаткування	2460	-	-
Сукупний дохід (сума рядків 2350, 2355 та 2460)	2465	2631	2832

III. Елементи операційних витрат

Назва статті	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Матеріальні затрати	2500	31859	10959
Витрати на оплату праці	2505	4330	4175
Відрахування на соціальні заходи	2510	1357	879
Амортизація	2515	907	894
Інші операційні витрати	2520	499	6319
Разом	2550	38952	23226

IV. Розрахунок показників прибутковості акцій

Назва статті	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Середньорічна кількість простих акцій	2600		
Скоригована середньорічна кількість простих акцій	2605		
Чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2610		
Скоригований чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2615		
Дивіденди на одну просту акцію	2650		

Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід) за 2020 р.

I. Фінансові результати

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	83146	60627
<i>Чисті зароблені страхові премії</i>	<i>2010</i>	-	-
<i>премії підписані, валова сума</i>	<i>2011</i>	-	-
<i>премії, передані у перестраховування</i>	<i>2012</i>	-	-
<i>зміна резерву незароблених премій, валова сума</i>	<i>2013</i>	-	-
<i>зміна частки перестраховиків у резерві незароблених премій</i>	<i>2014</i>	-	-
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	61659	39519
<i>Чисті понесені збитки за страховими виплатами</i>	<i>2070</i>	-	-
Валовий:			
прибуток	2090	21487	21108
збиток	2095	(-)	(-)
<i>Дохід (витрати) від зміни у резервах довгострокових зобов'язань</i>	<i>2105</i>	-	-
<i>Дохід (витрати) від зміни інших страхових резервів</i>	<i>2110</i>	-	-
<i>зміна інших страхових резервів, валова сума</i>	<i>2111</i>	-	-
<i>зміна частки перестраховиків в інших страхових резервах</i>	<i>2112</i>	-	-
Інші операційні доходи	2120	624	50
<i>у тому числі:</i>			
<i>дохід від зміни вартості активів, які оцінюються за справедливою вартістю</i>	<i>2121</i>	-	-
<i>дохід від первісного визнання біологічних активів і сільськогосподарської продукції</i>	<i>2122</i>	-	-
<i>дохід від використання коштів, вивільнених від оподаткування</i>	<i>2123</i>	-	-
Адміністративні витрати	2130	5360	5211
Витрати на збут	2150	14010	12794
Інші операційні витрати	2180	145	390
<i>у тому числі:</i>			

<i>витрати від зміни вартості активів, які оцінюються за справедливою вартістю</i>	2181	-	-
<i>витрати від первісного визнання біологічних активів і сільськогосподарської продукції</i>	2182	-	-
Фінансовий результат від операційної діяльності:			
прибуток	2190	2596	2763
збиток	2195	(-)	(-)
Дохід від участі в капіталі	2200	-	-
Інші фінансові доходи	2220	-	-
Інші доходи	2240	0	338
<i>у тому числі:</i>			
<i>дохід від благодійної допомоги</i>	2241	-	-
Фінансові витрати	2250	(-)	(-)
Втрати від участі в капіталі	2255	(-)	(-)
Інші витрати	2270		
<i>Прибуток (збиток) від впливу інфляції на монетарні статті</i>	2275	-	-
Фінансовий результат до оподаткування:			
прибуток	2290	2596	3101
збиток	2295	(-)	(-)
Витрати (дохід) з податку на прибуток	2300	380	470
Прибуток (збиток) від припиненої діяльності після оподаткування	2305	-	-
Чистий фінансовий результат:			
прибуток	2350	2216	2631
збиток	2355	(-)	(-)

II. Сукупний дохід

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Дооцінка (уцінка) необоротних активів	2400	-	-
Дооцінка (уцінка) фінансових інструментів	2405	-	-
Накопичені курсові різниці	2410	-	-
Частка іншого сукупного доходу асоційованих та спільних підприємств	2415	-	-
Інший сукупний дохід	2445	-	-
Інший сукупний дохід до оподаткування	2450	-	-
Податок на прибуток, пов'язаний з іншим сукупним доходом	2455	-	-
Інший сукупний дохід після оподаткування	2460	-	-

Сукупний дохід (сума рядків 2350, 2355 та 2460)	2465	2216	2631
---	------	------	------

III. Елементи операційних витрат

Назва статті	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Матеріальні затрати	2500	49105	31859
Витрати на оплату праці	2505	7478	4330
Відрахування на соціальні заходи	2510	1408	1357
Амортизація	2515	947	907
Інші операційні витрати	2520	1904	499
Разом	2550	60842	38952

IV. Розрахунок показників прибутковості акцій

Назва статті	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Середньорічна кількість простих акцій	2600		
Скоригована середньорічна кількість простих акцій	2605		
Чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2610		
Скоригований чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2615		
Дивіденди на одну просту акцію	2650		